

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra pedagogiky

Diplomová práce

**MOŽNOSTI ROZVÍJENÍ KOMUNIKAČNÍCH
A SOCIÁLNÍCH DOVEDNOSTÍ U DĚTÍ VE ŠKOLNÍ
DRUŽINĚ**

Vedoucí práce: PaedDr. Petr Bauman
Autor práce: Jana Fauová
Studijní obor: Pedagogika volného času
Ročník: 6.

2010

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

3. března

vlastnoruční podpis studentky

Děkuji vedoucímu diplomové práce PaedDr. Petru Baumanovi za cenné rady, metodické vedení práce. Za podnětné připomínky a pomoc při zpracování. Dále bych velmi ráda poděkovala školní družině v Táboře.

OBSAH

ÚVOD	7
1. KOMUNIKACE A KOMUNIKAČNÍ DOVEDNOSTI.....	9
1.1 Vymezení pojmu komunikace	9
1.2 Funkce komunikace	10
1.3 Schéma komunikace	11
1.4 Komunikační dovednosti	12
1.5 Druhy komunikace	13
1.5.1 Neverbální komunikace	14
1.5.2. Verbální komunikace	18
1.5.3. Paralingvistické projevy.....	20
1.5.4. Asertivita.....	21
1.6 Chyby při komunikaci.....	22
2. SOCIÁLNÍ INTERAKCE	23
2.1 Vymezení pojmu sociální interakce	23
2.2 Typy sociální interakce	24
2.2.1 Jednosměrné působení subjektů.....	24
2.2.2 Obousměrné působení dvou subjektů	25
2.2.3 Interakce při spolupráci a soupeření	25
2.3 Pedagogická interakce.....	26
2.4 Školní družina jako sociální skupina	27
2.4.1 Sociální dovednosti ve školní družině	28

3. ŠKOLNÍ DRUŽINA	32
3.1 Historie.....	32
3.2 Školní družina	33
3.3 Provoz a organizace školní družiny	34
3.4 Role vychovatelky.....	36
3.5 Cíle školní družiny	37
3.6 Činnost školní družiny a její plánování.....	37
3.6.1 Pohybové a tělovýchovné aktivity ve školní družině.....	39
3.6.2 Výtvarná činnost ve školní družině.....	40
3.6.3 Rukodělné činnosti ve školní družině	40
3.6.4 Hudba a tanec ve školní družině	41
3.6.5 Literárně-dramatická činnost ve školní družině.....	42
3.6.6 Přírodovědné a vlastivědné činnosti ve školní družině.....	43
3.6.7 Výpočetní technika ve školní družině	44
3.7 Prostory, prostředí a materiální vybavení	46
3.8 Dokumentace školní družiny	47
3.9 Bezpečnost ve školní družině.....	47
4. MOŽNOSTI ROZVÍJENÍ KOMUNIKAČNÍCH A SOCIÁLNÍCH DOVEDNOSTÍ.....	49
4.1 Rozvíjení získaných dovedností.....	49
4.2 Modelové situace určené k rozvíjení a procvičování dovedností	50
4.2.1 Hraní rolí	51
4.2.2 Skupinové aktivity	55
4.2.3 Pozorování, exkurze.....	59

5. PŘÍPADOVÁ STUDIE.....	64
5.1 Popis zařízení	64
5.2 Charakteristika sledovaného případu	66
5.3 Vlastní analýza pozorování	67
5.4 Shrnutí pozorování	73
5.5 Analýza dokumentů	74
5.5.1 Školní vzdělávací program školní družiny.....	75
5.5.2 Plán výchovné práce pro školní rok 2009/2010.....	77
5.5.3 Čtrnáctidenní plán vychovatelky	78
5.5.4 Rozvrh hodin.....	78
5.5.5 Třídní kniha.....	79
ZÁVĚR	81
SEZNAM LITERATURY:	82
ABSTRAKT	85
ABSTRACT.....	86
SEZNAM PŘÍLOH.....	87

ÚVOD

Po několika semestrech strávených na fakultě jsem měla možnost v rámci praxe navštívit školní družinu. Okamžitě se mi vybavily pocity, které jsem zažívala každý den, kdy jsem musela do družiny. Mé dětské zážitky se školní družinou nebyly příliš lákavé, proto mě velmi zajímalo, zda se systém po téměř patnácti letech změnil, a doufala jsem, že ano. Po praxi strávené ve družině jsem se rozhodla, že se tomuto tématu chci věnovat ve své diplomové práci. Zajímala mě institucionální výchova jako taková, a proto jsem chtěla zjistit, zda je družina stále jen místem odpočinku, kde si děti mohou napsat domácí úkoly a přečkat dobu, kdy jsou jejich rodiče v zaměstnání, nebo naopak je to místo, které přispívá k rozvoji dovedností dítěte, místo, kde se učí pro život. Na základě své diplomové práce bych chtěla ukázat, že školní družina vedle základního vzdělávání skutečně přispívá k rozvoji dítěte. V rámci třítydenního pozorování ve školní družině jsem měla možnost si na tyto otázky odpovědět.

Cílem diplomové práce je teoreticky popsat fungování školní družiny, popsat teoretické možnosti, které školní družina nabízí pro rozvoj dovedností. Formou případové studie ověřit, jak jsou tyto možnosti v praxi využívány. Diplomová práce je rozdělena do pěti kapitol. V první kapitole se zaměřím na komunikaci a komunikační dovednosti. Vymežím základní pojmy, popíšu komunikační dovednosti a druhy komunikace.

Ve druhé kapitole se budu zabývat sociální interakcí a sociálními dovednostmi. Definuji základní pojmy, uvedu typy interakce. Dále se zaměřím na školní družinu jako sociální skupinu.

Na toto navazují třetí kapitolou, kde podrobněji charakterizují fungování školní družiny jako volnočasového zařízení. Popisují v úvodu stručnou historii, definují základní pojmy, poté uvádím činnosti, které se ve školní družině realizují.

Předposlední kapitola je zaměřená na možnosti rozvíjení komunikačních a sociálních dovedností ve školní družině. První dvě kapitoly se tomuto tématu

věnují spíše teoreticky. Ve čtvrté kapitole uvádím možnosti, které jsem si během mého pozorování ve školní družině vyzkoušela a mohla jsem zjistit, zda mnou uvedené metody u dětí rozvíjejí již získané dovednosti.

V poslední, páté kapitole se věnuji případové studii. V úvodu charakterizuji pozorovaný případ, uvádím analýzu získaných dokumentů a provádím analýzu mého třítydenního pozorování, které jsem ve školní družině vykonala.

1. KOMUNIKACE A KOMUNIKAČNÍ DOVEDNOSTI

Hned na úvod bych ráda vysvětlila základní pojmy, které se v této kapitole budou vyskytovat. Popíši druhy komunikace, a to komunikaci verbální a neverbální a jejich další rozčlenění. Pro práci s dětmi nejsou všechny uvedené druhy komunikace ty nejdůležitější, ale pro upřesnění a informativnost jsem uvedla alespoň ty nejzákladnější.

1.1 Vymezení pojmu komunikace

Co je to vlastně komunikace? Někdo může odpovědět, že pod tímto pojmem si představí např. silnici. Druhý může odpovědět rozhovor. Ano, obě odpovědi jsou správné. I když v první odpovědi jde spíše o technické pojetí, ale proč ne. Jde skutečně o spojení. Ale to by jako vysvětlení pojmu nestačilo. Definic objasňujících tento termín je mnoho. Slovo komunikace pochází z latiny. Ve slovníku se můžeme dočíst, že jde o dorozumívání, sdělování, přičemž obecně nejde o specificky lidský jev, na rozdíl od jazyka existuje také u živočichů.¹ Při komunikování užíváme nejrůznější prostředky. Svě emoce, nápady vyjadřujeme slovy, a to buď ústně, či písemně. Používáme slova. Ta se objevují vždy, když jednáme s druhými lidmi. Např. v běžné konverzaci, v obchodním jednání, při řešení pracovních problémů. Ať jednáme s někým osobně nebo po telefonu, textovou zprávou nebo mailem. Této komunikaci říkáme verbální neboli slovní. Existuje i komunikace beze slov, mimoslovní neboli neverbální. Komunikujeme pomocí gest, mimiky, vzhledu, vystupování, držení těla. Tímto způsobem také předáváme informace, mluvíme.

Pro pedagogické pracovníky (vychovatelky) je velmi důležité dětem porozumět. Měli by jim nejen naslouchat, ale umět je i pozorovat, dívat se na ně.

¹ Cit. HARTL, P. *Stručný psychologický slovník*. Praha:Portál 2004, s. 113

Protože děti v raném věku mluvit ještě neumí, nebo pokud jsou už starší, nemají takovou slovní zásobu a je těžké vzniklý problém pojmenovat.

Abychom správně komunikovali, je důležité, aby naše komunikace vždy nesla nějakou informaci, nějaké sdělení. S tím je spojené vyjadřování našich emocí. Komunikace také vypovídá o naší inteligenci a vztahu k sobě a k ostatním.

S komunikací se můžeme setkat v různých podobách, např.:

- přímá a nepřímá komunikace – u přímé komunikace dochází k předávání informací mezi dvěma lidmi tváří v tvář (např. osobní rozhovor), u nepřímé je to např. telefonní rozhovor;
- jednostranná a dvoustranná komunikace – záleží na roli jedince (např. monolog a dialog);
- komunikace se zpětnou vazbou a bez zpětné vazby – jde o to, zda máme možnost zpětné vazby (např. moderátor z rádia tuto šanci nemá);
- párová, skupinová, hromadná komunikace – je limitována počtem jedinců;
- masová komunikace – jde o jednostrannou komunikaci (např. televize).²

1.2 Funkce komunikace

V komunikaci dochází k tomu, že se mohou funkce prolínat, mohou působit současně, nebo samostatně.

Hlavními funkcemi komunikace jsou:

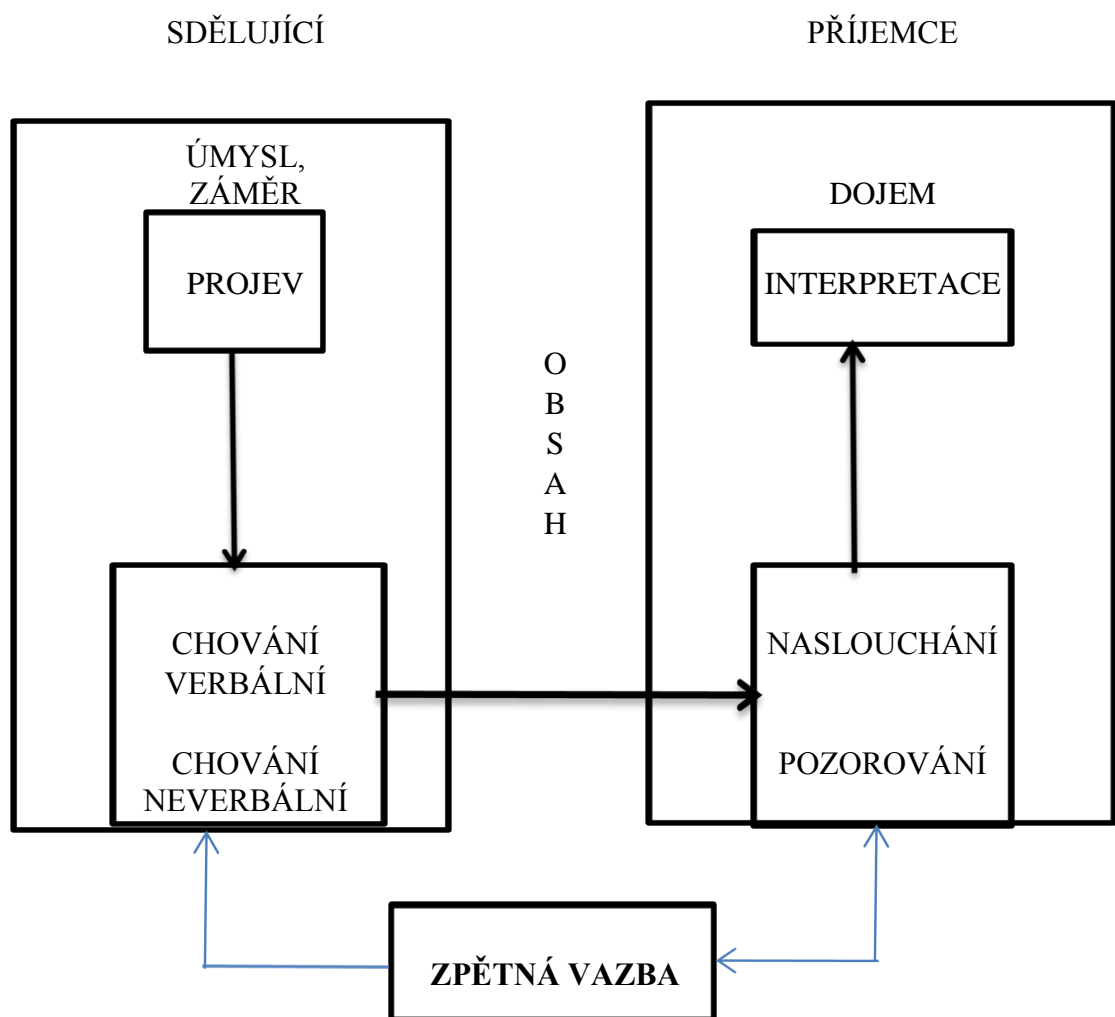
- funkce informační – prosté sdělení informací, předání zprávy;
- funkce instrukční – podávat instrukce, rady;

² Cit. BEDNARŽÍKOVÁ, I. *Sociální komunikace*, s. 17

- funkce přesvědčovací – přesvědčit někoho o něčem, ovlivnit ho;
- funkce zábavná – pobavit někoho, potěšit;
- funkce exhibice – předvést se, upoutat pozornost.³

1.3 Schéma komunikace

MODEL KOMUNIKACE

V následujícím modelu jsem nastínila způsob vedení komunikace, kdy komunikace je vzájemné sdělování mezi sdělujícím (komunikátorem, mluvčím) a

³ Cit. SCHNEIDEROVÁ, A. *Komunikační dovednosti*, s. 10

příjemcem (komunikantem, naslouchajícím). Ta probíhá jako sled informací spojený s výměnou pozic sděloujícího (komunikátora) a příjemce (komunikanta).⁴

1.4 Komunikační dovednosti

Pro správnou komunikaci je nutné, abychom se naučili ovládat a využívat komunikačních dovedností. Je celá řada aspektů, které nám pomáhají lépe se dorozumívat, lépe komunikovat.

Komunikační dovedností, která je velmi důležitá, je **naslouchání**. Jde o činnost, která s sebou nese řadu povinností. Naslouchání by mělo být aktivní, měli bychom pozorně vnímat, co se nám snaží daná osoba říci. Měli bychom se snažit porozumět. Pokud jsme se již naučili správně naslouchat, nebude pro nás problém zpětně popsat, co jsme se v např. v daném projevu dozvěděli. Nutné je samozřejmě i pochopení daného sdělení. Při naslouchání se vyvarujeme předstírání pozornosti, odvedení pozornosti na jiné téma a úplnému ukončení naslouchání.⁵

Při komunikaci dáváme druhým najevo, že jim nasloucháme tím, že s nimi udržujeme oční kontakt. Mimikou dáváme najevo vstřícnost; verbálně i neverbálně dáváme najevo porozumění pro pocity druhého (přítakáváme). Sdělujeme-li druhým své názory, emoce, jednáme tak, abychom nikoho neurazili, nedotkli se jich.

Další dovednost, která nám velmi pomáhá, je **zpětná vazba**. Zvláště u vychovatelů je nezbytná. Díky ní zjišťujeme, zda jsme schopni sdělení přijímat, vnímat a také vyjadřuje náš postoj k dané komunikaci. **Práci s informacemi (jejich výběr, třídění)** je dovedností, díky které jsme schopni využívat informační a komunikační prostředky a technologie pro kvalitní a účinnou komunikaci s okolním světem. **Způsob vyjadřování (jeho srozumitelnost a logika)** nám v komunikaci pomáhá používat správné termíny a výrazy, které

⁴ Srov. SCHNEIDEROVÁ, A. *Komunikační dovednosti*, s. 8

⁵ Srov. SCHNEIDEROVÁ, A. *Komunikační dovednosti*, s. 32

souvisejí s daným tématem. Při sdělování informací bychom měli vše uspořádat podle logických souvislostí. **Písemný a ústní projev** je v komunikaci s druhými nepostradatelný. Za pomoci komunikačních dovedností formuluje a vyjadřuje svá sdělení, myšlenky a názory v logickém sledu, vyjadřuje se výstižně, souvisle a kultivovaně v písemném i ústním projevu. U ústního projevu se musíme vždy přichystat dopředu. Vyžaduje větší přípravu, protože svá sdělení vyjadřujeme před publikem, to buď známým, či neznámým. Také rozlišujeme věkovou strukturu posluchačů a situaci, při jaké ústní projev prezentujeme. Podle toho se vybírají vhodné jazykové prostředky.

Výraznou roli v komunikaci hraje **empatie** neboli schopnost vcítit se. Je základem komunikace. Pokud je člověk empatický, dokáže porozumět druhým lidem, snaží se je pochopit, vžít se do jejich chování, pocitů a myšlenek. Jestliže nám tato schopnost chybí, velmi těžko se nám získává důvěra druhých lidí.

V komunikaci se setkáváme s pojmem **ovlivňování**. Jde o další komunikační dovednost. Ovlivňování probíhá jak u verbální, tak u neverbální komunikace. Pokud s někým hovoříme, vždy na nás ten druhý nějakým způsobem působí. Všichni se navzájem ovlivňujeme. U verbální komunikace, kterou se nyní zabýváme, jde o ovlivňování poznatků (to, co člověk ví) a motivů (jeho postoje, názory).⁶

Při komunikaci využíváme získané komunikační dovednosti k vytváření vztahů potřebných k plnohodnotnému soužití a kvalitní spolupráci s ostatními lidmi.

1.5 Druhy komunikace

Komunikaci dělíme na tři základní typy, a to verbální komunikaci, neverbální komunikaci a paralingvistické projevy. Všechny typy v této kapitole podrobně popíší.

⁶ SCHNEIDEROVÁ, A. *Komunikační dovednosti*, s. 35

1.5.1 Neverbální komunikace

Stačí se jen rozhlédnout kolem sebe. Ve společnosti prostě nelze nekomunikovat. Jdete po ulici a zahlédnete dvě osoby. Slyšíte, co si povídají? Pokud nestojíte přímo vedle nich, předpokládám, že ne. Ale přesto asi tušíte, co si ti dva mohou povídat. Nic neslyšíte, ale přesto rozumíte. Pozorujete jejich komunikaci. A o tom přesně je neverbální komunikace. Velmi důležitá je neverbální komunikace u dětí. Pro osoby, které s dětmi pracují, je přímo nezbytná. Podstatné je sledovat jejich činnosti. U dětí si především všímáme čtyř základních částí, a to gest rukou, pohledů očí, dotyků a výrazu obličeje.

Je také označována jako *body language* nebo *body talk* (řeč těla). Další definice podle psychologického slovníku zní, že jde o mimoslovní komunikaci. Kromě pohybů těla, gest, mimiky a pohybů očí je zprostředkována kvalitou hlasu, pauzami v řeči, zvuků, jako smích, bručení, dále vzdáleností, čichovými nebo dotykovými vjemy, oděvem a kosmetikou.⁷

Neverbální komunikace je nejstarší způsob dorozumívání se. Je v našem životě velmi důležitá, ať chceme nebo ne, vždy nějakým způsobem ovlivní náš úspěch či neúspěch při komunikování s okolím. Podle odborníků člověk o sobě předává přes dvě třetiny informací prostřednictvím těla a téměř vždy bez vědomí, že vůbec komunikuje.⁸ Jak vlastně probíhá neverbální komunikace, když slova zde nejsou na prvním místě? Neverbálně sdělujeme své emoce (hodnotící reakce na podnět), postoje (hodnotící vztah, způsob reagování na předměty, osoby, situace a na sebe sama) a hodnocení (obsahuje vždy subjektivní vliv hodnotitele, jde o klasifikaci jevů, které nelze přesně měřit)⁹. Je několik způsobů, jak ji určit. Rozlišujeme sdělování na viziku, mimiku, kineziku, posturologii, gestiku, haptiku, proxemiku, sdělování úpravou zevnějšku nebo prostředí extralingvistické aspekty.¹⁰

⁷ Cit. HARTL, P. *Stručný psychologický slovník*, s.156

⁸ Srov. FIALOVÁ, L. *Body image jako součást sebepojetí člověka*, s. 58

⁹ Cit. HARTL, P. *Stručný psychologický slovník*. s.156

¹⁰ Srov. SCHNEIDEROVÁ, A *Komunikační dovednosti*, s.16

Měla bych také uvést mimo znaků nekonvenčních, neverbálních, konvenční (vzniklé dohodou), kterými jsou např. pozdravy, rozloučení (u ceremoniálů), povstání, potlesk, pískání (u propagandy masových setkání a demonstrací) a pantomimu, tanec, balet (v umění).¹¹

Velmi důležitá je neverbální komunikace u dětí. Pro osoby, které s dětmi pracují, je přímo nezbytná. Podstatné je sledovat jejich činnosti. U dětí si především všímáme čtyř základních částí, a to gest rukou, pohledy očí, dotyky a výrazy obličeje.

- **Mimika** – z řeckého mimos = citově napodobující, imitující, zpodobňující

Zřejmě jako první způsob dorozumívání neverbálně nás napadne výraz obličeje. Svaly na obličeji jsou schopné vytvořit přes 1000 různých výrazů, je to mnohem více, než dovedeme vyjádřit slovně.¹²

Emocionální stavy, jako je radost, smutek, strach, štěstí nejlépe vyčteme z obličeje. Ten je nejzákladnější sdělovací prostředek. Mimikou vyjadřujeme především emoce, kulturou tradovaná gesta (úsměv) a instrumentální pohyby (mrkání). Abychom mohli z tváře číst, poznávat, jsou v obličeji tzv. mimické zóny:

a) *oblast čela a obočí – I.*

b) *oblast očí a víček – II.*

c) *oblast nosu až brady s dominantní partií úst – III.*¹³

- **Proxemika** – sdělování přiblížením a oddálením¹⁴

Nejenom obličejem, ale i přiblížením se ke druhému nebo naopak odstupem komunikujeme. Vytváříme si okolo své osoby jakousi zónu. Sami si uvědomujete, že s někým v blízkosti je vám dobře a naopak s někým v blízkosti je vám špatně, cítíte se zranitelní.

Můžeme kvalifikovat čtyři základní sféry:

¹¹ Srov. BEDNAŘÍKOVÁ, I. *Sociální komunikace*, s.22

¹² Srov. KŘIVOHLAVÝ, J. *Jak si navzájem lépe porozumíme*, s. 34

¹³ Cit. KŘIVOHLAVÝ, J. *Jak si navzájem lépe porozumíme*, s. 40

¹⁴ Cit. KŘIVOHLAVÝ, J. *Jak si navzájem lépe porozumíme*, s. 43

- a) **sféra:** 0 – 30 cm, kdy od 0 – 15 cm jde o vztah, např. matka dítě, mezi manželi. 15 - 30 jde např. o držení za ruce mezi partnery
- b) **osobní sféra:** 45 – 120 cm, např. mezi sourozenci, přáteli, při osobních neformálních setkáních
- c) **sociální sféra:** neboli zóna respektu, 120 – 360 cm, např. obchodní jednání, při nakupování
- d) **veřejná sféra:** nad 720 cm, např. větší shromáždění.¹⁵ Tento způsob komunikování na takto velkou vzdálenost je nejhůře rozpoznatelný.

- **Haptika** – taktilní kontakt (dotek)¹⁶

Pokud hovoříme o haptice, jde o komunikaci pomocí doteků. Doteky také vyjadřujeme vztah, který k druhé osobě chováme. Tyto doteky mohou mít přátelský i nepřátelský charakter.

Přátelský výraz je např. pohlazení, objetí, dotek ruky či jiné části těla. Naopak nepřátelský dotek může být např. pohlavek nebo štípnutí. Ne vždy je dotýkání se tím vhodným způsobem komunikace. Jelikož dotýkání se některých částí těla může být chápáno jako překročení společenských pravidel nebo kulturních zvyklostí.

- **Posturologie** – řeč fyzických postojů, držení těla a poloh. Název z ang. slova posture¹⁷

Jde o vyjadřování prostřednictvím držení těla, sledujeme ruce, nohy, hlavu a dále pomocí postojů. Z nich můžeme vyčíst jedincovu dominanci, agresi, strojenost nebo jak jsou figury citově laděné. Např. ve družině si můžeme u dětí mnohem lépe všimnout poloh držení těla. Kdy jsou vsedě, ve stoje či vleže. Pokud i ostatní mají stejnou polohu, nijak to neovlivňuje hovořícího. Pokud druhá osoba (např. vychovatel) zaujímá odlišnou polohu, může to být chápáno jako

¹⁵Srov. KŘIVOHLAVÝ, J. *Jak si navzájem lépe porozumíme*, s. 52

¹⁵Srov. BEDNAŘÍKOVÁ, I. *Sociální komunikace*, s. 22

¹⁶ Cit. KŘIVOHLAVÝ, J. *Jak si navzájem lépe porozumíme*, s. 55

¹⁷ Cit. Anglicko-český slovník

nadřazenost nebo podřazenost. To, jak se tělo pohybuje, vystihuje pocity daného jedince.

- **Kinezika** – řeč pohybů

Jde o pohybovou činnost. Stalo se vám někdy, že v dálce zahlédnete osobu, ještě jí nemůžete pohlédnout do tváře, ale už přesto předem víte, kdo to je? Jde totiž o to, že každý z nás má své specifické, charakteristické pohyby. Tyto pohyby, ale nemají stejný význam jako gesta. Řadíme sem fyzické pohyby zahrnující svalové napětí či uvolnění, chůzi, tělesné postoje i pohyby rukou.¹⁸

- **Gestika**

Jedná se o pohyby kterékoliv části těla, ale ve větší míře při dorozumívání používáme ruce. Jsou to gesta vědomá i nevědomá i kulturně tradovaná. Nejčastěji jsou součástí mluveného projevu a také ho doplňují. Je také důležité všimnout si temperamentu dané osoby či národa (např. Italové). A ne v každé zemi jsou gesta přijímána stejně. Proto je důležité vědět, co jaké gesto a kde znamená, abychom se nedostali špatným výběrem pohybů do nepříjemné situace.

- **Vizika** – řeč očí

Pohyby očí patří k nejdůležitějším způsobům předávání informací. Tyto signály bychom měli pečlivě sledovat, mohou nám nejvíce prozradit. Při pozorování očního kontaktu především vnímáme:

a) zaměření a sled pohledů: to znamená, kam je pohled určen a na koho se např. ve skupině díváme nejdříve a na koho až později;

b) délku a četnost trvání pohledu: jak dlouho a jak často se na danou osobu díváme (např. na člověka, kterého máme rádi, se díváme dlouze a častěji);

c) směr a úhel pohledu: jakou částí tváře a kam se přesně díváme (např. do očí, do stropu, na stranu, na tělo);

¹⁸Srov. BEDNARÍKOVÁ, I. *Sociální komunikace*, s.30

d) tvar očí, obočí, vrásek okolo očí: všímáme si doprovodných signálů (např. při komunikaci zvedáme obočí, krčíme kůži kolem očí, na čele).¹⁹

- **Sdělování úpravou zevnějšku a prostředí** – oblečení, líčení, kultura bydlení

Velmi často člověka hodnotíme podle jeho vzhledu. Odborníci uvádí, že až polovinu svého prvotního dojmu si vytváříme podle zevnějšku. Jde spíše o sebezpůsobení, jak moc se člověk chce či nechce začlenit do společnosti a identifikovat se s ostatními.

1.5.2. Verbální komunikace

Verbální neboli slovní komunikace obsahuje veškerá sdělení pomocí slov. Zahrnuje zvukovou i psanou formu řeči, a to za pomoci jazyka, řeči a slov. Řeč je nejdůležitějším způsobem dorozumívání se. A je to schopnost komunikovat mezi sebou pomocí jazyka. O řeč se zajímá celá řada oborů (např. lingvistika, filologie, filozofie). V běžném životě se s verbální komunikací setkáváme v písemné, mluvené, přímé, zprostředkované, živé a reprodukované podobě. Do písemné verbální komunikace řadíme vše, co je nějak spojeno s písemným projevem (např. korespondence). Mluvená podoba zahrnuje rozhovory, pohovory. K přímé komunikaci dochází pomocí osobního kontaktu. Naopak u zprostředkované dochází ke sdělování informací přes někoho nebo něco (např. internet, telefon). U živé jde např. o vystoupení před publikem. A reprodukovaná je také vystoupení, ale spíše z televize nebo rádia.

S verbální komunikací se můžeme setkat v několika podobách. Ta nejzákladnější je řeč mluvená a psaná. Za základní slovní projev považujeme dyadický dialog, rozhovor mezi dvěma lidmi. Dále je to řeč v malé skupině lidí (např. debata, diskuze) a řeč ve velké skupině lidí (projev na veřejnosti). A jako

¹⁹ Srov. SCHNEIDEROVÁ, A. *Komunikační dovednosti*, s.17

poslední uvádí samomluvu, kdy si povídáme sami se sebou. V poslední době velmi rozšířená. Lidé ji používají při přemýšlení, rozhodování.²⁰

Při slovním dorozumívání je důležitý výběr správných slov. Jazyk je velmi rozmanitý. Proto se můžeme setkat se spisovným a nespisovným jazykem. Dalším způsobem slovního dorozumívání je užívání útvarů podle sociálního prostředí, jako je např. profesní řeč (u lékařů), slang (u mládeže) a argot. Také velmi záleží na naší slovní zásobě. To znamená, že každý člověk disponuje s určitou zásobou slov. Přičemž je samozřejmě výhodné mít slovní zásobu co největší. Protože pak jsme schopni mnohem lépe komunikovat, správně a přesně se vyjadřovat. Při komunikaci bychom také měli brát v úvahu výběr vhodných slov a přizpůsobit je okolnostem, prostředí.²¹

- **Zásady verbální komunikace**

Při komunikaci bychom měli dbát určitých psaných zásad. Je stanovené, že mluví vždy jen jeden. Není vhodné mluvčímu skákat do řeči nebo ho jakkoliv přerušovat. Důležité je hovořit jasně a stručně. Zbytečně nezatěžovat posluchače dlouhými proslovky. Mluva by měla být v kratších větách, aby předávané informace byly všem srozumitelné. A je nezbytné vědět, ke komu budeme hovořit, abychom zvolili vhodnou úroveň řeči. Mnohem lépe si popis posluchač zapamatuje. A nebojte se použít humor.²²

U některých lidí se mohou objevit problémy s komunikací. A ne každý je rozený řečník. Pokud se chceme naučit správně mluvit, měli bychom se na začátku stát správnými posluchači.

²⁰ Srov. KŘIVOHLAVÝ, J. *Jak si navzájem lépe porozumíme*, s. 115

²¹ Srov. BEDNAŘÍKOVÁ, I. *Sociální komunikace*, s. 40

²² Srov. SCHNEIDEROVÁ, A. *Komunikační dovednosti*. s. 27

1.5.3. Paralingvistické projevy

Obsahovou stránku mluveného projevu jsem již popisovala. Nyní je řada na formální stránce. Pro tu je typické využívání **paralingvistických aspektů řeči**, to znamená, jak je sdělení řečeno. Tyto aspekty jsou písemně nezaznamenané. Jsou charakteristiku řeči. Pokud hovoříme, vždy naši komunikaci, ať chceme nebo ne, něčím ji dotváříme, obohacujeme ji. Hlavní úlohu zde hraje náš hlas. Ten za nás promlouvá. Vyjadřuje momentální stav člověka (trému, emoce, únavu). Tyto projevy rozdělujeme na:

- hlasitost řeči – podle hlasového projevu můžeme poznat psychické rozpoložení mluvčího, jistotu jeho přednesu;
- výška hlasu – ovlivňuje způsob vnímání;
- zabarvení hlasu – díky barvě zjistíme náladu mluvčího;
- intonace, modulace hlasu – jde o melodii řeči, neměli bychom mluvit monotónně;
- rychlost řeči, plynulost, členění řeči, frázování (dýchání) – jde o to, abychom při komunikaci volili vhodné tempo, pokud mluvíme příliš rychle nebo naopak pomalu, snižuje to pozornost posluchače;
- správná výslovnost, frázování – vyhýbáme se přeřikávání, řeč musí být srozumitelná, děláme výrazné přestávky a pauzy.²³

Paralingvistické složky je možné také rozdělit na hlasovou dimenzi akustického projevu, časové charakteristiky řečového projevu, interakční vztahy v jazykovém skupinovém projevu, jiné neslovní akustické projevy.²⁴

²³ Cit. SCHNEIDEROVÁ, A. *Komunikační dovednosti*, s. 26

²⁴ Srov. KŘIVOHLAVÝ, J. *Jak si navzájem lépe porozumíme*, s.134

1.5.4. Asertivita

Asertivita je jednou ze sociálních dovedností. Je to schopnost prosadit se bez zjevné agresivity, dosahuje se především praktickým tréninkem.²⁵

Pojem asertivita a jeho vyučování se rozmohlo v Americe za pomoci A. Saltera v době poválečné. Postoje lidí byly silně ovlivňovány masovými mediemi a bylo jim upíráno vyjadřovat své vlastní názory, myšlenky. Docházelo k vytváření hromadného pasivního chování. Sdělovací prostředky s lidmi manipulovaly. Proto bylo zapotřebí tomuto zabránit. A jedním ze způsobů bylo využívání asertivity.

Asertivní chování nemá být ani pasivní ani agresivní. Člověk asertivní umí čelit manipulaci, kritice a agresivním výrokům na jeho osobu. Jde o to, že se naučí bránit se, vyjadřovat se a prosadit se. Asertivní učení je určeno pro dvě skupiny lidí. Jednou z nich jsou ti, kteří se obávají komunikovat. Jsou neprůbojní, plaší, neumějí vyjádřit svůj názor. Druhá skupina jsou lidé vznětliví. Neumí přijmout kritiku a neumí vyjádřit svůj názor.

Existuje několik základních praktik, jak se naučit jednat asertivně. Člověk by měl umět vyjadřovat své pocity. Naučit se říkat „NE“, nemít obavu vyslovit nesouhlas a umět cokoli odmítnout. Dále je důležité rozvíjet své sebevědomí, používat místo slova „my“ slovo „já“. Mluvte sami za sebe. Naučte se kontrolovat své emoce a stručně je vyjadřovat. Naslouchat druhým. Vážít si názorů druhých a respektovat jejich práva. Velmi důležité je také naučit se přijmout kritiku, přiznat svůj omyl.²⁶ Vhodné je obhajovat svůj názor asertivním způsobem (důrazně, ale slušně); předkládá konkrétní argumenty i proti většinovému mínění, je-li přesvědčen o jeho správnosti.

S verbální komunikací se také můžeme setkat v podobě rozhovoru. **Rozhovor** = technika spočívající v dotazování a výměně informací.²⁷ Jde o komunikaci dvou nebo více lidí. Můžeme si pod tímto pojmem představit

²⁵ HARTL, P. *Stručný psychologický slovník*, s. 24

²⁶ Srov. VYBÍRAL, Z. *Úvod do psychologie komunikace*, s. 84

²⁷ Cit. HARTL, P. *Stručný psychologický slovník*, s. 231

např. rozmluvu, konverzaci, debatu, ale i hádku. V rozhovoru se setkáváme s pojmem role. Jde o roli naslouchajícího a hovořícího. Tyto role jsou v rozmlouvání velmi patrné (např. při výslechu je zřejmé a zřetelné, kdo jakou roli zaujímá). Rozhovor může být standardizovaný (strukturovaný) či nestandardizovaný (nestrukturovaný). To znamená, že standardizovaný je připravený, jsou předem přichystané otázky a naopak. Rozhovor můžeme vést s určitou osobou nebo také sami se sebou. Jakási promluva s naším vnitřním já. Dále se můžeme s rozhovorem setkat v běžném životě (např. konverzaci se sousedem) nebo v podobě vědeckého dialogu (např. s lékařem). Rozhovor dále členíme na řízený (např. pod nějakým vedením) nebo individuální, skupinový, náhodný. Způsob provedení interview je tváří v tvář nebo telefonicky. Při osobním rozhovoru lépe rozeznáme neverbální projev jedince. Informace z něj můžeme zaznamenávat, a to buď písemně, audiozáznamem, nebo videozáznamem.²⁸

1.6 Chyby při komunikaci

Při komunikaci bychom se měli vyvarovat několika chyb. Jedním z nejčastějších omylů v sociálním vnímání je, že si vytváříme o ostatních první dojem, tzv. haló-efekt. Jde o to, že osobu posuzujeme podle prvního a celkového dojmu. Tento dojem v nás zůstává, přetrvává a může ovlivnit naši další komunikaci. Další chybou může být to, že někdo je nám prostě více sympatický a druhý ne. Může se stát, že osoba, která je nám více sympatická, od nás automaticky získává kladné hodnocení a naopak. Dále nás při vnímání druhých ovlivňují dopředu vytvořené předsudky, tradované soudy (např. bývalá vychovatelka nám vysvětluje, kdo je ve třídě hodný a na koho si dávat pozor, kdo zlobí a vyrušuje. Nás její tvrzení může negativně ovlivnit). Na tyto nedostatky by

²⁸ Srov. KŘIVOHLAVÝ, J. *Jak si navzájem lépe porozumíme*, s. 146

měli vychovatelé dávat velký pozor při komunikaci, protože děti jsou velmi vnímavé a tyto chyby dokážou vycítit.²⁹

2. SOCIÁLNÍ INTERAKCE

V této kapitole bych na začátku vysvětlila základní pojmy, poté popsala skupinu, vztahy ve skupině, uvedla a popsala činnosti, které se ve skupině (školní družině) vykonávají, včetně popsání sociálních dovedností.

2.1 Vymezení pojmu sociální interakce

S tímto pojmem se setkáváme v sociální psychologii. My všichni na sebe vzájemně působíme, ovlivňujeme se. Při společných činnostech mezi sebou vytváříme vzájemné vztahy. A právě tento stav popisujeme jako interakci. Je součástí našeho každodenního života. Setkáváme se s ní denně. Při setkání s kamarády či komunikaci s úřady. Při pobytu ve městě (na vesnici není tolik příležitostí) se neustále s někým setkáváme. A i když osobu neznáme, přesto s ní vstupujeme do vzájemné interakce. Stačí pouze pohled, úsměv. Sociální interakce může ale také probíhat nepřímou, a to pomocí telefonu. I tak jsme s někým na druhém konci ve vzájemném vztahu. Vždy jde o nějaký vztah. *„Jde o vzájemné sociálně psychologické působení lidí probíhající na různých úrovních společné činnosti i na různých úrovních sociálních vztahů. Je to proces, který je ovlivňován společnou činností, společenskými vztahy a sociální komunikací a sám je zpětně ovlivňuje“*³⁰

²⁹ Srov. SCHNEIDEROVÁ, A. *Komunikační dovednosti*. s. 21

³⁰ Cit KŘIVOHLAVÝ, J. *Sociální a pedagogická komunikace ve škole*, s. 118

2.2 Typy sociální interakce

Sociální interakci lze rozdělit do čtyř základních skupin, a to na **jednosměrné působení subjektů, oboustranné působení dvou subjektů, modelování sociální interakce a interakci při soupeření a spolupráci.**

2.2.1 Jednosměrné působení subjektů

Při jednosměrném působení jde o to, že jedinec nějakým způsobem působí na druhého. Je pět hlavních typů. Jedním z nich je **potencionální pozorování**. V tomto případě jde o nejjednodušší způsob. Jedinec pozoruje toho druhého, přičemž ten o jeho pozorování ví (např. ve družině vychovatelka pozoruje děti, ony zase jí). Přitom už jen pocit, že vás někdo pozoruje, vede ke zlepšení výkonu.

Dalším typem jednosměrného působení je **koakce**. Jde o to, že oba jedinci vykonávají podobnou činnost a současně jsou oba pozorovatelé. Nesmí jít v tomto případě o soutěž. Tento typ interakce vede k vzájemné motivaci daných jedinců.

Vzájemný vztah se projevuje i v činnostech, ve kterých je jeden více zkušenější a ten druhý se teprve začíná učit. Tomuto typu se říká **interakce mistra s učedníkem**. V tomto vztahu se poukazuje na to, že začátečník se od zkušenějšího jedince učí. Někdy se i mistr může učit od méně zkušenějšího.

Předposledním typem je **interakce sociálního posilování**. Posilování v tomto případě znamená hodnocení nebo určitou odměnu. Už jen taková pochvala nás dokáže nabudit k lepším a lepším výkonům.³¹

Poslední typem interakce je **sugestivní ovlivňování**. Zde se sociální interakce projevuje v přijímání jistých sdělení od druhých (např. rady, příkazy od druhého).

³¹Srov. KŘIVOHLAVÝ, J. *Sociální a pedagogická komunikace ve škole*, s.119

2.2.2 Obousměrné působení dvou subjektů

Obousměrné působení probíhá jak mezi jednotlivci, tak i mezi skupinami. Obě složky interakce jsou zde činné a vzájemně se ovlivňují. Je pět základních typů. **Interakce při kooperování, interakce při soupeření, interakce typu pomoci a hra.**

Pokud dva jedinci nebo skupina spolu správně spolupracují (kooperují), vytváří vztah, kdy jsou společně schopni dosáhnout lepších výkonů než samostatně. Oboustranně na sebe všichni působí, jde o **interakci při kooperování.**

Druhou skupinou je **interakce při soupeření.** Na rozdíl od kooperace jde o to, že jedinec jedná v této hře sám za sebe. Soupeří se spoluhráčem a snaží se nad ním vyhrát.

Interakce typu pomoci, jak už název napovídá, se snaží podat pomocnou ruku někomu, kdo ji potřebuje. Ve škole to znamená pomoci jedinci, který je nějakým způsobem znevýhodněný před ostatními.

Poslední skupinou obousměrné interakce je hra. Zde musíme rozlišovat motivaci jedinců ve hře. Uvědomit si, zda jde o hru soutěživou, kdy jednotliví jedinci spolu ve hře spolupracují (např. házená), nebo o hru kooperativní (např. divadelní hra).³²

2.2.3 Interakce při spolupráci a soupeření

Při spolupráci vzájemné vztahy ovlivňuje řada faktorů. Jsou to fyzikální (např. příležitost si s někým o daném problému popovídat přináší lepší spolupráci) a sociální faktory (např. předchozí zkušenosti ze spolupráce). Dále je to osobnost jedince a její zvláštnosti. Zda jde o ženu či muže, věk a také především jeho vlastnosti. Pokud spolupracuji s jedincem, jehož vlastnosti jsou mi nepříjemné, jistě se to odrazí na naši kooperaci a naopak, pokud je mi charakter spolupracovníka příjemný, i naše spolupráce bude lepší. Při spolupráci také

³² Srov. KŘIVOHLAVÝ, J. *Sociální a pedagogická komunikace ve škole*, s. 121

pomáhá vhodná volba strategie. Jak si naplánuji spolupráci. Jaký bude můj plán. Na vztahy působí i charakter hodnot. V tomto případě je velmi obtížné určit, co jaká hodnota pro koho znamená. Ne vždy mají jedinci stejné hodnotové měřítko.

U soupeření nejde o to společně zvítězit, v této fázi je vítěz jen jeden a ostatní jsou poraženi. Důležité je vytvořit si plán, jak toho dosáhnout. Vhodná je obrana a poté rychlá reakce (útok). Tímto se člověk učí poznávat spoluhráče, situace, uvědomovat si své přednosti a pracovat na odstraňování nedostatků.³³

2.3 Pedagogická interakce

Ve školním prostředí se zastávají různé role – jednak role učitele (vychovatele), jednak role žáka. Probíhá zde speciální vzájemná interakce, a to vztah vychovatele a žáků. Vychovatel si k dětem vytváří určité postoje za pomoci vzájemných vztahů, ale i pod vlivem informací od rodičů, žáků či jiných vychovatelů. Vychovatel může ovlivňovat vztah dětí k jeho osobě nebo i k výchově. Své vyhraněné postoje a představy směřují k tomu, že vychovatel má tendenci některé žáky nadhodnocovat, jiné podhodnocovat. Tyto jeho postoje velmi výrazně ovlivňují interakci ve třídě, vztah žáka k výchově a ke škole samotné. K tomuto tématu se váží dva efekty, pygmalion efekt a golem efekt.

V prvním případě (pygmalion) jde o vychovatelovo očekávání. Jakmile usoudí, že daný žák má šanci se zlepšit, následně sám udělá vše proto, aby se jeho prognóza naplnila. Druhý případ (golem) je opakem pygmalionu. Jde o negativní očekávání, zápornou prognózu, a ta může mít za následek negativní chování a prožívání.³⁴

³³ Srov. KŘIVOHLAVÝ, J. *Sociální a pedagogická komunikace ve škole*, s. 129

³⁴ Srov. HLADÍLEK, M. *Úvod do sociální a pedagogické komunikace*, s. 46

2.4 Školní družina jako sociální skupina

Školní družina je také skupina, kde tráví svůj volný čas převážně děti prvního ročníku. Jako kterákoliv skupina, je školní družina místem, které má důležitou úlohu při utváření osobnosti dítěte. Mohla bych ji popsat jako malou, formální skupinu, kdy základní funkcí je upokojujování sociálních potřeb a správné trávení volného času. Družinou jako takovou se budu více zabývat v následující kapitole. Nyní bych spíše popsala, jak taková družina jako skupina vlastně funguje, co se v ní odehrává.

Sociální skupina je souhrn dvou a více osob, které mají společné cíle, uznávají společné hodnoty, dodržují společné normy a jsou ve svých rolích na sobě závislé. Základní znaky sociální skupiny jsou interakce, kdy osoby ve skupině jsou ve vzájemném vztahu tak, že každý jedinec ovlivňuje druhého a zároveň je samotný ovlivňován druhými. Dalším znakem je komunikace. Sociální skupinu tvoří lidé, kteří jsou navzájem v meziosobních vztazích, komunikují spolu a jejich vztahy jsou strukturované. Třetím znakem je organizace. Vztahy členů skupiny tvoří strukturu navzájem spojených a hierarchicky uspořádaných pozic a rolí. To znamená, že skupinu tvoří jedinci, kteří jsou na sobě určitým způsobem závislí.³⁵

Skupiny mají formativní vliv, podílejí se na dotváření sociálních rysů osobnosti. Ovlivňují výkon jednotlivců. Posilují sociální identitu jedince, uspokojují jeho důležité sociální potřeby (např. možnost být s lidmi, získat uznání, být akceptován, realizovat se). Podstatné znaky skupin jsou, že členové nabývají dojmu, že k sobě patří a také tak vystupují. Mají společné cíle, normy, předpisy.

Vlastností skupiny je stabilita skupiny. V těchto skupinách nedochází k téměř žádným změnám ve struktuře. Integrace skupiny je vlastně kompaktnost skupiny, která se projevuje jednotou činnosti a postojů členů skupiny. Koheze

³⁵ Srov. KOHOUTEK, R. *Základy sociální psychologie*, s. 41

(soudržnost) skupiny je charakterizována podle pevnosti a stálosti vztahů a hloubkou vazeb mezi členy. Tato koheze se projevuje pevným pocitem sounáležitosti. Atraktivnost skupiny je jakási přitažlivost skupiny a je podmíněna významem skupinových cílů a činností pro jedince. Za atraktivnost můžeme považovat i významnost, postavení skupiny. Při výběru skupiny bereme v úvahu i její stálost a autonomii (jestli je skupina závislá na jiných skupinách). Také velikost skupiny je důležitá, zda jde o malou či velkou skupinu. Některé skupiny jsou prostupné, jsou otevřené pro nové členy.

Každá družina je jiná. Jelikož školní družina bývá součástí základní školy, má to vliv na školní družinu. Ale ať je družina zaměřená na cokoli, vždy by činnosti měly odpovídat rámcově vzdělávacímu programu, který je pro všechna zařízení stejný. Pak už záleží jen na vychovatelce, jak si s programem poradí. Je několik okruhů činností, které by měly vychovatelky ve družinách s dětmi vykonávat. Jde o učení sociálním dovednostem, pohybové aktivity, výtvarná činnost, rukodělná činnost, hudba a tanec, dramatická činnost, přírodovědné a vlastivědné činnosti a výpočetní technika.³⁶

2.4.1 Sociální dovednosti ve školní družině

Sociální dovednosti můžeme charakterizovat jako komplexní způsoby chování, jednání, které jsou žádoucí v určité sociální situaci a v daném sociálním prostředí. V případě, že jedinec není schopen toto jednání akceptovat a jednotlivé sociální dovednosti v daných situacích není schopen vhodně užít, je okolním prostředím sankcionován (společnost ho považuje za nežádoucího, asociální typ a konfliktní osobu).

Tyto dovednosti jsou součástí mezilidských vztahů a díky sociabilitě (schopnosti sdružovat se, vstupovat do vztahů) jsou tyto dovednosti rozvíjeny. Každý z nás má určité předpoklady, do jaké míry je sociabilní, jak bude či nebude

³⁶ HÁJEK, B., PÁVKOVÁ, J. *Školní družina*, s. 83

schopen do vztahu vstupovat, jak v dané situaci ob stojí. Sociální dovednosti můžeme rozdělit do pěti skupin:

- interakční dovednosti;
- percepční dovednosti;
- komunikační dovednosti;
- organizační dovednosti;
- behaviorální dovednosti.³⁷

Můžeme říci, že sociální dovednosti jsou např. schopnost sebereflexe; stanovení cílů a duševních možností s ohledem na své schopnosti; korigovat své jednání a chování; odhadovat důsledky svého jednání a chování; aktivní přizpůsobení měnící se situacím; aktivní přispívání ke společným cílům; snaha o urovnání mezilidských vztahů; snaha o toleranci, harmonii a úctu; být zodpovědný za své zdraví a zdraví ostatních; rozhodování na základě svého úsudku.

Pokud si dítě osvojí sociální dovednosti, je schopné umět se spontánně projevit. Naučí se empaticky chápat druhé. Ke druhým lidem zaujímá vstřícný přístup. Umí se s lidmi domluvit. Dokáže odmítnout to, co nechce nebo nemůže udělat. Dovede prosadit oprávněný požadavek. Umí přijmout kritiku a dokáže vhodně kritizovat druhé, aniž by bylo hrubé.

K učení se sociálním dovednostem nás vede od malička rodina, prostředí, kde žijeme. Neustále se učíme a nejvíce od rodičů. Oni jsou nám v životě vzorem. Ale ne vždy tomu tak je. Pokud v tomto případě rodina selže, nastupuje místo ní škola, a to převážně školní družina, kde je rozvoj sociálních dovedností jednou ze základních činností a je jim věnován dostatečný prostor.³⁸

Školní družina není jen místem odpočinku po dni stráveném ve škole, kde si děti jen hrají, ale je místem, kde se učí být lepším člověkem. Vychovatelka by se

³⁷ ŘEZÁČ, J. *Sociální psychologie*, s. 66

³⁸ Srov. HUČÍNOVÁ, L. a kol. *Klíčové kompetence v základním vzdělávání*, s.44

měla snažit dítě dále učit, motivovat ho. Díky výuce sociálními dovednostem by se měly zlepšit sociální vztahy dětí, a to jak k vrstevníkům, tak k lidem okolo nich.

Dítě by po ukončení školní docházky mělo být schopno zvládnout následující situace, a to za pomoci naučených sociálních dovedností. např. pokud se stane, že jedná impulsivně a nezvládne své chování, omluví se za to, že nezvládlo své emoce. Umí reagovat na zpětnou vazbu. Vyslechne, co mu spolužáci nebo vychovatel o jeho práci říkají, a na základě toho se snaží zlepšit své chování, jednání. Dovede pochválit druhého. Umí si vybrat své cíle. Dokáže upevňovat vztahy ve skupině. Zvládá požádat o pomoc či radu. Umí spolupracovat ve skupině, společně pracuje na vytváření pravidel, podílí se na vytváření příjemného prostředí. S ohleduplností jedná s druhými, a tím přispívá k upevňování mezilidských vztahů. Umí nabídnout pomoc. Oceňuje zkušenosti ostatních, respektuje je a snaží se od nich naučit a poučit se od nich. Snaží se využívat naučených dovedností, a tak si o sobě vytvořit pozitivní představu, a tím podporovat svou sebedůvěru a rozvíjet se.³⁹

Ne vždy je každé dítě schopno tyto dovednosti zvládnout. Je spousta faktorů, které dítě ve školní družině i mimo ni ovlivňují, velmi důležité je rodinné prostředí.

Učení sociálními dovednostem má podle pedagogicko-psychologického přístupu čtyři části: **modelování, hraní rolí, zpětnou vazbu a přenos získaných sociálních zkušeností do běžného chování dítěte.**⁴⁰ Díky těmto přístupům se děti snaží učit sociálními dovednostem, za pomoci divadelních her si samy zkoušejí jednotlivé dovednosti prisvojit, činnosti opakují, procvičují a poté získávají zpětnou vazbu jak od spolužáků, tak od vychovatelky.

- **Modelové situace**

Pod touto činností si představme napodobování někoho nebo něčeho. Můžeme se učit odpozorovávat. Děti často napodobují své rodiče, idoly,

³⁹HUČÍNOVÁ, L. a kol. *Klíčové kompetence v základním vzdělávání*, 46

⁴⁰Srov. HÁJEK, B., PÁVKOVÁ, J. *Školní družina*, s. 85

vrstevníky, a to např. stylem oblékání, či řečí, gesty. Dalším modelem je zástupné chování. Jde o to, že děti si všímají chování druhých. Pokud za nějakou činnost byl spolužák odměněn nebo pochválen, snaží se to daný jedinec napodobovat, aby dosáhl také úspěchu a naopak. Když je dítě pokáráno nebo nějak potrestáno, děti se snaží vrstevníkově chování nenapodobovat.

- **Hraní rolí**

Formou hry je při této aktivitě dítěti určena nějaká role a jeho úkolem je pokusit se danou postavu zahrát. Je vhodné dítěti přidělit roli, která mu není přímo vlastní. U dětí je tato metoda velmi oblíbená. A díky ní se žák naučí měnit chování a postoje.

- **Zpětná vazba**

Díky této metodě má žák možnost zpětně zjistit, jak si v dané situaci počínal, jaký byl jeho výkon. Zpětná vazba dítě posiluje. Jedná se o zpětnou vazbu materiální, (peníze, dárek), sociální (obdiv, sympatie), anebo dochází k sebeposílení (kladné sebehodnocení). Cílem této metody je materiální posilování nahradit sociálním.

- **Přenos sociálních dovedností**

Velmi důležité a pro sociální aktivity nezbytné je všechny tyto činnosti nacvičovat nejen ve školní družině, ale i mimo ni. Tím děti lépe pochopí a naučí se schopnosti správně v běžném životě využívat.⁴¹

⁴¹ HÁJEK, B., PÁVKOVÁ, J. *Školní družina*, s. 87

3. ŠKOLNÍ DRUŽINA

V první kapitole bych ráda přiblížila historii a vznik školních družin, poté vysvětlím pojem školní družina, její hlavní cíle, činnosti, představím roli vychovatelky, přiblížím provoz, organizování. Na závěr popíšu prostory, vybavení, potřebnou dokumentaci a služby související s jejím provozem.

3.1 Historie

Již J. A. Komenský a jiní osvícenští pedagogové se věnovali výchově dětí mimo školní vyučování. Kladli důraz na to, že děti jsou velmi přetěžované, jak činnostmi související se školní docházkou, tak především povinnostmi doma, jako je práce na poli a starání se o domácnost, zvířata. Nejvíce se s touto problematikou setkáváme na venkově, kdy děti vyrůstaly ve vícegeneračních rodinách. O děti se starali sourozenci a prarodiče. Dětem nezbyval žádný volný čas.

Změna nastala až s příchodem průmyslové revoluce. Lidé se začali stěhovat za prací do větších měst. Práce oba rodiče tak zaměstnala, že museli začít přemýšlet, kdo se o jejich ratolesti bude starat v době, kdy jsou oba v zaměstnání. Proto postupně začala vznikat zařízení, která se o děti po vyučování starala. Původní název nebyl příliš lákavý. Těmto spolkům se říkalo útulky. Nejprve byly určeny pro chudé děti, o které se po škole neměl kdo starat. Během let začalo docházet ke změnám. Bylo zapotřebí děti ve volném čase nějak zaměstnat, spíše zabavit, aby se nedopouštěly patologických jevů. Útulky se začaly dětem více a lépe věnovat. Nabízely jim sportovní vyžití, rukodělné práce, mohly se zde vzdělávat v různých oblastech, popřípadě dopisovat školní úkoly. Také byl zapotřebí odborný personál, který by se o děti v těchto zařízeních staral, dohlížel na ně. Další změna nastala ve 30. letech, kdy se volnočasová zařízení starala o děti, aby matky mohly chodit do zaměstnání. Také se v této době zrodil název družiny, který vystřídal název útulky a používáme ho do dnes. Do této doby byly družiny samostatné. Nebyly vázané na školu. Zvrat nastal až v roce 1948, kdy se staly součástí

školského systému. Další, nyní už zásadnější změna nastala v roce 1960. Zde bylo uzákoněno, že pro děti prvního stupně budou určeny školní družiny a pro děti stupně druhého školní kluby a také byla vyzdvižena převážně výchovná funkce. Také zde bylo uvedeno, že obě instituce budou součástí školské soustavy a dohled přebírá vedení školy, ředitel. Pozdější zákony z roku 1978 a 1984 nijak výrazně neovlivnily řízení školních družin.⁴²

3.2 Školní družina

Tato zařízení jsou základní formou výchovy mimo vyučování a péče o děti zaměstnaných rodičů v průběhu školního roku a podle potřeby i o prázdninách.

Školní družina je základním článkem zařízení výchovy mimo vyučování, je mezi ostatními školskými zařízeními nejpočetnější, zaměstnává nejvíce vychovatelů a jeho odděleními prochází nejvíce žáků. Školní družiny jsou zřizovány podle zákona č. 74/2005 Sb. o školských zařízeních a o školních družinách a školních klubech.

Školní družiny jsou zřizovány při základních školách, nebo mohou být zřízeny jako samostatné školské zařízení. Školní družiny může sloužit jedné nebo více školám, pokud se na tom školy se souhlasem zřizovatele dohodnou a tato skutečnost je uvedena v rozhodnutí MŠMT o zařazení do sítě škol, předškolních a školských zařízení.

Výchova je společenský proces, a tedy i výchovu ve školní družině je nutné chápat jako součást nutné společenské reprodukce, nikoliv pouze jako sociální službu. Školní družina tvoří ve dnech školního vyučování mezistupeň mezi výukou ve škole a výchovou v rodině.

Školní družina není pokračováním školního vyučování, má svá specifika, která ji odlišují od školního vyučování, a z tohoto hlediska je nutné také postupovat při hodnocení její činnosti a výchovného působení vychovatelek. Hodnocení její činnosti vyplývá z požadavků a zásad pedagogiky volného času.

⁴² srov. PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*, s. 113

Hlavním posláním školní družiny je zabezpečení zájmové činnosti, odpočinku a rekreace žáků. Mimo činnosti výchovně vzdělávací plní školní družina (zejména z pohledu části rodičů) částečně také funkci sociální, tzn. dohled nad žáky po určitou dobu před nebo po skončení školního vyučování. Školní družina pracuje v kontextu dalších subjektů nabízejících aktivity výchovy mimo vyučování (zájmové kroužky škol, zájmové útvary domů dětí a mládeže, schůzky dětských organizací, výuka v základních uměleckých školách atp.). Činnost školní družiny je vymezena dobou bezprostředně před nebo po školním vyučování a odchodem žáků domů nebo za jinými mimoškolními aktivitami. Školní družina může být v provozu i o prázdninách, či ve spolupráci s dalšími subjekty organizuje akce i ve volných dnech, kdy neprobíhá školní vyučování.⁴³

Školní družina je mezistupněm ve dnech školního vyučování mezi výchovou v rodině a výukou ve škole. Školní družina se odlišuje od vyučování ve škole. Není pokračováním výuky, ale je samostatnou oblastí vzdělávání. Nejdůležitějším úkolem družiny je zajistit zájmové činnosti, odpočinek a relaxace dětí. Neméně důležitý je také dohled nad žáky ve družině.⁴⁴

3.3 Provoz a organizace školní družiny

Školní družiny a jejich činnosti jsou určeny především žákům 1. – 5. ročníku. Školní družina, jako školské zařízení je ovlivněno zákonem č. 561/2004 Sb. a dále vyhláškou 74/2005 Sb. Školní družina si poté vypracuje směrnici (vnitřní řád školní družiny), který je součástí organizačního řádu školy. Ten určuje režim školní družiny, stanoví pravidla a je pro pedagogy závazný, rodičům slouží jako informativní materiál.⁴⁵

Školní družina může působit buď jako součást základní školy, nebo může být samostatným zařízením. Pokud je družina spojena se základní školou, její

⁴³Cit. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. Praha: MŠMT, Metodický pokyn k postavení, organizaci a činnosti školních družin, Dostupné na WWW: <<http://www.msmt.cz>>.

⁴⁴ Srov. Vyhláška č. 74/2005 Sb.

⁴⁵ Srov. Vyhláška č. 75/2005 Sb.

provoz je řízen ředitelem dané školy a ten vybere vedoucího pracovníka družiny. Dále může být družina samostatná. O jejím provozu rozhoduje ředitel zařízení. Ředitel má za povinnost stanovit provozní podmínky a stanovit vnitřní řád školní družiny. Tento řád musí obsahovat následující podmínky: např.

- provozní dobu;
- v jakých prostorách se bude činnost provozovat;
- způsob přihlašování a odhlašování dětí ze ŠD;
- jak bude dítě odcházet ze ŠD, popřípadě kdo si dítě bude vyzvedávat, čas odchodu;
- odpovědnost za žáky v době přechodů;
- ochrana zdraví;
- bezpečnost;
- pravidla kontaktu s rodiči;
- podmínky spojování oddělení.⁴⁶

Tento vnitřní řád musí být v souladu s obecně platnými právními normami (např. Úmluva o právech dítěte, zákon o školských zařízeních, vyhláška o školních družinách.) A dále tento řád musí být ve družině k dispozici. Protože rodiče i žáci mají být seznámeni a měli mít možnost do něho nahlédnout.⁴⁷

Ředitel jmenuje vedoucí(ho) vychovatele(ku) podle nařízení vlády č. 74/2005 Sb. Ta uvádí vyučovací a výchovné povinnosti vychovatele. A také počet hodin týdně. Uvádí se, že na pedagogického pracovníka je to 28 – 30 hodin za týden. Ale počet hodin může být pozměněn ředitelem daného zařízení.

Družina se rozděluje na oddělení. Do jednoho oddělení je možné zapsat maximálně 30 dětí. V běžném provozu se přihlíží na proměnlivost docházky dětí, proto je počet žáků na oddělení 25. Při organizačně či dopravně náročných akcích

⁴⁶ Srov. PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*, s. 117

⁴⁷ Srov. Vyhláška č. 74/2005

musí projednat vedoucí vychovatel(ka) s ředitelem školy organizační zajištění akce a také počet doprovázejících osob.

Provoz školní družiny je zajištěn po celý rok. V době řádných prázdnin je zajištěn provoz po dohodě se zřizovatelem.⁴⁸

3.4 Role vychovatelky

Vychovatelka je spolu s dětmi nejdůležitější členek celé družiny. Proto je velmi důležité, kdo vlastně vychovatelka je.

Je velmi obtížné uvést přesné požadavky na tuto pozici. Stejně jako děti i pedagog je osoba individuální a co je vyhovující u jedné vychovatelky, může být nepřijatelné u druhé. Ale jsou uvedené základní podmínky, podle kterých se ředitel daného zařízení může rozhodnout.⁴⁹

Vychovatelka ke své práci potřebuje pedagogické vzdělání a osobnostní vlastnosti, které jí umožňují svou roli zvládnout. Jejím úkolem je rozvíjet osobnost dítěte, vytvářet mu v družině vhodné klima na dobu mezi školou a domovem. Jsou dány i kvalifikační předpoklady. Vhodné je, aby vychovatelka byla schopna rozvíjet komunikaci, projevovala kreativní citění a podporovala skupinové vzdělávání. Také je nutné, aby se vychovatelka uměla vcítit k problémům a potřebám dětí. Měla k nim vřelý vztah. Byla vnímavá. Měla organizační schopnosti, důslednost a především dovedla dětem naslouchat. Obecně platí, že důležitý je kladný vztah k dětem.⁵⁰

Dále jsou to vlastnosti uvedené v zákoně 563/2004 Sb. Pedagogickým pracovníkem může být ten, kdo splňuje tyto předpoklady:

- *plně způsobilý k právním úkonům;*
- *má odbornou kvalifikaci pro přímou pedagogickou činnost, kterou vykonává;*
- *je bezúhonný;*

⁴⁸ Srov. Vyhláška č. 74/2005

⁴⁹ Srov. HÁJEK, B., PÁVKOVÁ, J. *Školní družina*, s. 32

⁵⁰ Srov. HÁJEK, B., PÁVKOVÁ, J., *Školní družina*, s. 33

- *zdravotně způsobilý.*⁵¹

3.5 Cíle školní družiny

Družina každý den nějakým způsobem zasahuje do života dítěte a ovlivňuje ho. Musíme brát v úvahu, že čím jsou děti mladší, tím bychom měli vybírat jednodušší a srozumitelnější cíle. A ty musí být dosažitelné a přiměřeně náročné. Důležitým cílem je pozitivně obohacovat a rozvíjet osobnost dítěte. Především dbát na jeho individualitu.⁵²

Důležité je dítě motivovat. Rozvíjet ho výchovně vzdělávacími činnostmi, to znamená předávat dítěti základní i odborné vědomosti. Učit ho učit se a poznávat svět kolem sebe, získávat znalosti o životním prostředí, potřebě ochraňovat přírodu. Dále je nutné poukázat na osvojování hodnot, např. duchovních a mravních, učit dítě základním způsobům, odpovědnosti a samostatnosti, prohlubovat jeho komunikativní schopnosti, vychovávat ho ke zdravému životnímu stylu. V neposlední řadě pomáhat v řešení problémů, formovat jeho životní postoje. Cílů je celá řada. Základním cílem je, aby se žák naučil pracovat s volným časem.

3.6 Činnost školní družiny a její plánování

Ve větších městech, kde je školních družin několik, si rodiče mohou vybírat. Jedním z důležitých předpokladů by mohlo být např. umístění zařízení, aby to měly děti co možná nejlíže, ale hlavním důvodem výběru dané družiny je rozsah a kvalita činností, které družina svým žákům nabízí. Rodiče berou družinu jako jakousi nutnost zajistit svým dětem v době, kdy se o ně nemohou postarat,

⁵¹ Cit. 563/2004 Sb.

⁵² Srov. HOLEYŠOVSKÁ, A. *Rok ve školní družině*, s.9

bezpečnost, základní péči. Ale na druhou stranu chtějí vědět, jakými činnostmi se jejich děti zabývají.

Každá družina si vypracuje roční plán výchovné práce. Ten může být uveden na internetových stránkách dané školy, pro lepší orientaci rodičů a pomoc při výběru správné družiny. Také se s ním mohou rodiče setkat přímo v daném zařízení. Dále se vypracovává týdenní/14 denní plán, kde jsou rozepsané činnosti, které děti čekají v následujícím období. To může rodičům při výběru také velmi pomoci.

Základní a hlavní činnosti školní družiny jsou uvedeny ve vyhlášce 74/2005 Sb. a znějí:

- odpočinková činnost;
- rekreační činnost;
- zájmová činnost;
- příprava na vyučování zahrnuje okruh činností související s plněním školních povinností;
- získávání dalších doplňujících poznatků při průběžné činnosti ŠD.⁵³

Odpočinkovou činností, jak už název napovídá, rozumíme takové aktivity, které mají dítěti pomoci odreagovat se. Jde především o hry klidové, pohybové i psychicky nenáročné. Dále to může být četba nebo poslech hudby.

Do rekreační činností můžeme zařadit aktivní činnosti. Představují je různé sportovní a pohybové hry, při nichž se dítě může nějakým způsobem odvázat, vyřadit se po celém dni stráveném ve školní lavici. Také je vhodné tyto aktivity provádět venku na čerstvém vzduchu.

Zájmová činnosti jsou takové aktivity, které mají za úkol uspokojovat a rozvíjet potřeby a zájmy dětí. Jde o výběr dané činnosti samostatným jedincem nebo o skupinovou aktivitu. Vše záleží na zájmech a potřebách žáků.

Příprava na vyučování je velmi individuální. Záleží na samotné školní družině, jaké stanovisko zaujme. Sem řadíme např. dopisování domácích úkolů

⁵³ Srov. Vyhláška č. 74/2005

nebo zábavné procvičování učiva. Vždy ale vychovatelka respektuje přání a požadavky dětí.⁵⁴

Ostatní činnosti. Jde o aktivity při běžném provozu družiny např. procházky.

Další rozdělení činností ve školní družině je: sociální učení, pohybové a tělovýchovné aktivity, výtvarné činnosti, rukodělné činnosti, hudba a tanec, literárně dramatická činnost, přírodovědné a vlastivědné zájmové činnosti a výpočetní technika.⁵⁵

3.6.1 Pohybové a tělovýchovné aktivity ve školní družině

Pohybové a tělovýchovné činnosti jsou nedílnou součástí a základním pilířem aktivit provozovaných ve školní družině. Pod pojmem pohybové a tělesné činnosti si představte např. chůzi, běhání, protahování, cvičení se sportovním náčiním, různé sportovní hry, ale patří sem i osvojování si hygieny, učení se pravidlům her, pravidlům správného chování ve sportovních zařízeních, učení se spolupráci s ostatními, zásadám zdravého soupeření. Žáci se potřebují protáhnout, zaběhat si, zacvičit. A pokud zvolíme tu správnou formu, budou nadšeni. Ne ale každé dítě je pohybově nadané, proto by měla vychovatelka volit taková cvičení, aby se mohli zapojit všichni bez ohledu na sportovní ale i tělesnou zdatnost. Také je vhodné vybrat zatížení podle věku a schopností dětí.

Vychovatelka by měla činnosti organizovat. Jsou družiny ranní a odpolední. Po ránu není pro děti vhodné silné zatížení. Je vhodné využít takové hry, při kterých děti nastartujeme na celý den ve škole. V odpolední družině je spíše vhodné využít her, kdy se děti protáhnou po celodenním sezení v lavicích, je vhodná procházka na čerstvém vzduchu. Je vhodné, aby vychovatelka byla vždy připravená. Nikdy totiž neodhadnete, zda se dětem hra bude líbit, zda ji budete hrát celé odpoledne nebo děti po chvíli přestane bavit. Existuje celá řada naučných publikací, kde si vychovatelky mohou vybrat. Pohybové a tělesné

⁵⁴ Srov. HÁJEK, B. PÁVKOVÁ, J. *Školní družina*, s. 16

⁵⁵ Srov. Vyhláška č. 74/2005

aktivity jsou u dětí velmi oblíbené, toho by měla vychovatelka využít a snažit se vybírat i takové hry, ve kterých se mohou děti něčemu přiučit. Pomocí hry se žák dostává do sociální role. Učí se spolupracovat, vyhrávat a prohrávat. Učí se vztahu ke spoluhráčům, k protihráčům. Ve hře může být dítě, čím chce. A někdy si ani vychovatelka neuvědomuje, jak velkou váhu hra může pro dítě mít. Mohlo mít zrovna špatný den, ale vyhrálo nad ostatními v běhání, a hned se mu špatná nálada změnila k lepšímu.⁵⁶

3.6.2 Výtvarná činnost ve školní družině

Výtvarná výchova jen o kreslení, malování obrázků, ale je i o prohlubování estetického cítění, řadíme sem různé vycházky, návštěvy výstav, divadel, práci s literaturou a časopisy. Výtvarné aktivity jsou činnosti odpočinkové. Dáváme dětem dostatečný prostor pro kreativnost. Nenutíme je kreslit přesně daný předmět, necháváme, aby se samy projevíly, experimentovaly. Vychovatelky by měly u dětí rozvíjet spontánnost. Vhodné je, pokud jdou na nějakou procházku, při příchodu zpátky do družiny děti požádat, aby namalovaly, co po cestě viděly. Vychovatelka by je měla učít dívat se kolem sebe.

Děti se rády seznamují s novými věcmi, proto by vychovatelka měla dětem předvádět nové a nové techniky. Práci s pastelkami a tužkou znají z domova. Ukázat jim nové způsoby ve výtvarné činnosti, např. kreslení s vodovými barvami, temperami, tuží. Druhů výtvarných činností je celá řada, proto by měla být vychovatelka připravená, aby děti činnosti stále bavily a těšily se na ně.

Občas se může stát, že děti nejsou schopny nějakou událost popsat slovy. Vychovatelka se může dětí zeptat, jaký měly víkend. Pro méně mluvné žáky je snadnější to nakreslit. Při výtvarné činnosti je také důležité, aby se děti mohly obrázky pochlubit, ukázat je ostatním, ale i rodičům. Vhodné je mít ve družině prostor pro výstavu.

3.6.3 Rukodělné činnosti ve školní družině

⁵⁶ HÁJEK, B., PÁVKOVÁ, J. *Školní družina*, s. 98

Na tyto aktivity by se v žádném případě nemělo zapomínat. Rukodělné činnosti jsou převážně důležité pro rozvoj motoriky dítěte. Dále se díky těmto aktivitám žák učí trpělivosti, pečlivosti. Získává pracovní dovednosti, pracovní návyky. Učí se správně držet nástroj, pracovat co nejpřesněji, učí se prostorovému cítění. Hlavním cílem je rozvíjet tvořivost.⁵⁷

Stejně jako u předchozích aktivit je důležitá role vychovatelky. Opět je nutné vypracovat program, podle kterého budou děti činnosti vykonávat. Vhodné je brát v úvahu roční období, ale i významné svátky (např. Velikonoce, Vánoce, svátek matek).

Rukodělné činnosti se člení podle používaného materiálu či technik. Při činnostech s přírodními materiály se děti učí např. navlékat korále, vystřihovat, lepít a používají k tomu nejrůznějších přírodních materiálů, jako je listí, kůra, různé suché rostliny. A výsledkem jsou náramky, náhrdelníky, dekorace. Modelování hmotou se žáci pomocí hlíny, plastelíny, sádry nebo těsta učí modelovat jakékoliv motivy. Výsledkem jsou různé figurky, dekorace. Při práci s textilem se učí novým technikám, ze začátku zacházet s jehlou, osvojit si základní stehy, poté se setkají a naučí vyšívat, háčkovat. Výsledkem těchto činností jsou různé náramky, dečky. Práce s papírem je u dětí velmi oblíbená. Nacvičují stříhání, trhání, nalepování modelování. Výsledkem jsou různé koláže, skládanky. Poslední skupinou je práce se stavebnicí. Tyto činnosti u dětí rozvíjí tvořivost, představivost. Při všech těchto aktivitách je důležité dbát na bezpečnost a hygienu.⁵⁸

3.6.4 Hudba a tanec ve školní družině

Hudba ve družině může sloužit jako kulisa. Při různých aktivitách si děti oblíbily poslouchat písničky. Nejen to, hudba je určena také ke zpěvu, hudbu mohou děti tvořit samy pomocí hudebních nástrojů.

⁵⁷ HÁJEK, B., PÁVKOVÁ, J. *Školní družina*, s. 99

⁵⁸ Tamtéž, s. 100

U výběru hudby by měla vychovatelka brát v úvahu přání dětí, ale i poznat, zda je v dané situaci vůbec vhodná. Např. při činnostech vyžadujících soustředění by mohla hudba některým dětem vadit. U tančení je vhodné děti učit respektovat rytmus a tempo. Učit se hudbu cítit. Vhodné je názorně představovat různé žánry a styly. Vychovatelka může požádat děti, aby si do družiny přinesly své oblíbené zpěváky a mohly je ostatním představit a možná si i zazpívat. Takovým zpěvem si děti mohou zpříjemnit procházku. Nebo vychovatelka naplánuje družinovou besídku, kde si děti vyberou nějakou oblíbenou písničku a všem ji zazpívají. Družina v tomto případě není škola, aby děti za jejich projev známkovala. To by měly mít děti stále na paměti, aby se nebály projevit se.

S hudbou jsou spojené hudební nástroje. Pokud v družině někdo na něco hraje, je dobré toho využít. Je i výhoda, když vychovatelka umí hrát na nějaký nástroj. Není nic jednoduššího než si společně s dětmi zahrát a zazpívat. Děti rády objevují nové věci a hudebních nástrojů je k poznávání celá řada. Každý je jiný a má odlišný zvuk. Vychovatelka má spoustu možností, jak děti k hudbě přivést a je jen na ní, jak se k tomu postaví.⁵⁹

3.6.5 Literárně-dramatická činnost ve školní družině

Tato aktivita je určená k rozvoji osobnosti, tvořivosti, komunikativnosti, kdy výsledkem těchto činností jsou různé scénky, divadelní představení nebo dokonce veřejná vystoupení. Záleží na vychovateli, jak se k tomu postaví. Díky těmto činnostem si děti mohou vyzkoušet jakoukoliv postavu, mohou být, kýmkoliv chtějí. Mohou se ocitnout v jiné době, v jiném prostředí. Učí se spolupracovat s ostatními, protože všichni dohromady se podílí na nějaké hře a všichni jsou na sobě závislí. Dramatická činnost je velmi náročná na přípravu a také na provedení. Není to jen zadání úkolu. Vše musí být propracované. Pečlivě se musí vybrat námět, obsazení. Děti se díky vhodně zvolenému tématu i učí. Poznávají postavy, dobu, ve které se děj odehrává. Poznávají historii a mnohem

⁵⁹Srov. HÁJEK, B. PÁVKOVÁ, J. *Školní družina*, s. 109

lépe si ji zapamatují. Zábavné pro děti je vytvářet si vlastní kulisy, podílet se na celém projektu. Přijdou si pak mnohem důležitější.

Při dramatické výchově se u dětí rozvíjí komunikační dovednosti (verbální i neverbální). Zlepšuje se řeč, technika mluvení. Nejen mluvení je důležité, ale i umění naslouchat. Proto je vhodné ve družině zařadit literární výchovu. Děti si procvičí naslouchání, práci s knihou, zlepší si své vlastní čtení. Dovedou děj příběhu převyprávět, popovídat si o něm s ostatními. Výběr literatury by měl být předem připravený. Děj by měl být poutavý, zajímavý. Nejlepším výsledkem literární výchovy je, když děti přimějeme číst.⁶⁰

3.6.6 Přírodovědné a vlastivědné činnosti ve školní družině

Tyto činnosti spolu úzce souvisí, proto je vhodné sloučit je do jedné skupiny. Jde spíše o aktivity naučné, lze je rozčlenit do třech oblastí. Na oblast rozumovou (např. rozvíjíme a rozšiřujeme vědomosti dítěte), citovou (např. učíme objevovat svět kolem nás, přírodu, památky) a volní (např. ochrana životního prostředí).

Přírodovědné činnosti ve školní družině rozdělujeme do čtyř okruhů, a to: pozorování přírody, pěstování a chování a ochranu životního prostředí.

- pozorování přírody – je jednou z nejčastějších aktivit, pozorovat můžeme např. na procházce, a to rostliny, živočichy, kameny;
- pěstování – se odráží od podmínek družiny, ale nejobvyklejší je pěstování pokojových rostlin, pokud má škola k dispozici vlastní zahrádku, je možné pěstovat zeleninu, bylinky, starat se o zahradu, zeleň;
- chovatelství – pro děti velmi lákavá záležitost, družina je v tomto směru omezená, nemá vhodné podmínky pro chování zvířete, proto je vhodné s dětmi navštěvovat různá zařízení, kde se o zvířatech dozvedí víc (např. zoo);

⁶⁰ Srov. HÁJEK, B. PÁVKOVÁ, J. *Školní družina*, s. 113

- ochrana životního prostředí – je velmi důležitá, děti si musí osvojit pravidla, jak se chovat k přírodě a v přírodě, vhodné jsou různé celodružinové aktivity (např. sběr papíru, třídění odpadků, sběr bylin).

Vlastivědné činnosti ve školní družině jsou zaměřené na poznávání historických objektů (např. hradů, zámků) a významných objektů (např. významné budovy, sídla, úřady, místní továrny nebo podniky), a to především ve vlastním regionu, aby děti věděly, co se nachází v jejich blízkosti za zajímavosti. A dále objevování významných osobností, jejich života i díla.⁶¹

Základní formou přírodovědných a vlastivědných činností jsou exkurze a vycházka. Z knih a televize se můžeme dozvědět spoustu zajímavých věcí, ale nejvhodnější metodou u těchto aktivit je vše vidět na vlastní oči. Děti si tak lépe věci zapamatují. Samozřejmě je to pro vychovatelku mnohem náročnější na přípravu. Je pro ni jednodušší zapnout televizi nebo počítač. Proto by měla dopředu vše přichystat. Organizace je v tomto případě propracovanější. Zahrnuje sestavení cílů, stanovení úkolů, zjištění celé řady informací ohledně daného zařízení, jeho otevírací dobu, popřípadě zajištění nějaké kvalifikované osoby. Celkové naplánování dopravy a v neposlední řadě souhlas od rodičů a ředitele školy.⁶²

3.6.7 Výpočetní technika ve školní družině

Doba je stále modernější a jde neustále kupředu. Počítač se stal naší součástí. Je pomocníkem, ale i nepřítelem, a to převážně u dětí. Proto by vychovatelka měla vždy zvážit jeho využití. Dětem se na počítači nejvíce líbí hry. Některé hrají celé dny. Ale slouží i k procvičování probraného učiva a k prohlubování vzdělávání. K procvičování logiky za pomoci speciálních

⁶¹ Srov .HÁJEK, B. PÁVKOVÁ, J. *Školní družina*, s.114

⁶² Srov .HÁJEK, B. PÁVKOVÁ, J. *Školní družina*, s. 116

programů. K tomu všemu je počítač pro děti vhodný. Ale vychovatelka by neměla dovolit, aby čas strávený na počítači ve družině přesahoval nad ostatními činnostmi. Dále je nevhodné hrát nebezpečné, bojové hry. Nejsou sepsána přesná pravidla, co je a co není pro dítě vhodné. Proto by vychovatelka měla vždy zvážit přiměřenost dané hry věku dítěte.⁶³

Výpočetní techniku ve družině využíváme k:

- individuální práci – žák si na počítači samostatně pracuje, hraje hry, maluje, je důležité vhodně ho motivovat;
- síťové hře – v tomto případě žáci pracují na počítači a ty jsou spojené v síti, mohou tak mezi sebou vzájemně soupeřit, kdo zvládne daný úkol lépe nebo dřív;
- podpoře kolektivních her – díky vhodnému programu lze s dětmi hrát obdobné soutěžní televizní hry, ve kterých závodí společně proti druhému družstvu.

Při práci s počítačem se dbá na bezpečnost stejně jako u jiných aktivit.⁶⁴

- **Plánování činností**

Vychovatelé se vždy snaží dbát na rozvoj osobnosti dítěte, snaží se je rozvíjet, podporovat, povzbuzovat, dbát na jejich harmonický vývoj. Proto je nutné činnosti ve družině pečlivě promyslet a naplánovat. Další věci, které plánování ovlivňuje, jsou momentální situace (např. děti jsou unavené po celém dni ve škole, proto je nutné obměnit program), dále jsou to místní podmínky, roční období.⁶⁵ Na dané aktivity jsou vyhrazeny časové dotace. Vychovatelky by také při plánování měly brát v úvahu činnosti stanovené v pedagogických dokumentech, jako jsou aktivity odpočinkové, zájmové, relaxační. Proto si vychovatelky vypracovávají svůj vlastní roční plán. Ten je rozčleněn na dané měsíce v roce, kde jsou vybrané činnosti rozepsány. Má ale spíše inspirativní

⁶³ Tamtéž, s. 120

⁶⁴ Srov. HÁJEK, B. PÁVKOVÁ, J. *Školní družina*, s. s. 123

⁶⁵ Srov. HOLEYŠOVSKÁ, A. *Rok ve školní třídě*, s.8

charakter. Proto je nutné si připravit 14 denní nebo týdenní plán. Ten je více rozpracovaný. Po dnech si zapisuje, co v daném týdnu budou provozovat. Uvedené činnosti by měly na sebe vhodně navazovat. Na aktivitu je stanovený určitý čas, aby daná činnost nebyla zbytečně zdlouhavá a děti se při ní nenudily. Vychovatelka může vybrané činnosti obměňovat, vždy k potřebám dětí.⁶⁶

3.7 Prostory, prostředí a materiální vybavení

Požadavky na prostor jsou uvedeny ve vyhlášce Ministerstva zdravotnictví číslo 108/2001 Sb.

Tyto prostory musí odpovídat potřebám dětí mladšího školního věku. Družiny většinou využívají svých vlastních prostor, budov. Tyto učebny by měly být koncipovány tak, aby se odlišily od ostatních tříd ve škole. Měly by budit pocit klidu, bezpečí. Prostor by měl být uspořádaný podle potřeb dané družiny a podle počtu dětí, které budou prostory využívat. Prostor by měl být správně dispozičně řešený. To znamená, že uspořádání nábytku by mělo odpovídat věku dítěte a také jeho bezpečnosti. Měl by zde být dostatek místa na pohybové činnosti, na odpočinek, na realizování různých aktivit.

Používaný nábytek musí být vyroben z takového materiálu, který bude lehce omyvatelný. S hygienou souvisí i denní úklid ve třídách. Podle toho by se měly volit i používané materiály na podlaze. Není vhodné mít v celé herně koberec. Ten se špatně udržuje. Proto je žádoucí koberec použít jen v části, kde děti odpočívají, hrají si na podlaze. Pro pracovní činnosti, jako jsou např. modelování, malování a vyšívání jsou třídy vybaveny lavicemi a židlemi. I ty musí být uzpůsobeny věku dítěte.⁶⁷

Součástí každé družiny je vhodné vybavení. To musí být opět uzpůsobeno potřebám dětí a také jejich věku. Jde z velké části o hry a sportovní pomůcky. Dále jsou to potřeby určené pro výtvarné činnosti, knihy. Ve družinách si spousta vychovatelek vyrábí své vlastní pomůcky. Jsou originální a s jejich výrobou

⁶⁶ Srov. HÁJEK, B: PÁVKOVÁ, J. *Školní družina*, s. 50

⁶⁷ Srov. HÁJEK, B. PÁVKOVÁ, J. *Školní družina*, s.41

mohou pomáhat samotné děti. Dalším vybavením je televizor, rádia, počítač. Jde li o technické vybavení, jako je zmíněná televize nebo počítač, je vhodné je využívat pro rozvoj dítěte, např. sledování přírodovědných pořadů. Při odpočinkových činnostech televizi můžeme využít ke sledování pohádek, pořadů pro děti. U počítačů můžeme využívat různé didaktické hry, které pomohou prohlubovat žákovi znalosti, dále k individuální práci žáka. V žádném případě bychom neměli dopustit sledování nevhodných pořadů a využívat agresivní hry. Vždy by měla vychovatelka zvážit využívání tohoto technického vybavení⁶⁸

3.8 Dokumentace školní družiny

V družině se vede tato dokumentace:

- evidence přijatých dětí (např. zápisové lístky pro žáky, kteří jsou přihlášení k pravidelné docházce);
- písemné přihlášky dětí; jejich součástí je písemné sdělení zákonných zástupců účastníka o rozsahu docházky a způsobu odchodu účastníka z družiny;
- třídní knihy jednotlivých oddělení či jiné přehledy výchovně vzdělávací práce, včetně docházky dětí;
- celoroční plán činností;
- vnitřní řád družiny.

Evidenční doklady musí obsahovat jméno, příjmení, datum narození, místo trvalého bydliště, datum zahájení a ukončení zájmového vzdělávání, údaje o zdravotní způsobilosti, jméno a příjmení zákonného zástupce, bydliště, telefonní spojení.⁶⁹

3.9 Bezpečnost ve školní družině

⁶⁸Srov. HÁJEK, B. PÁVKOVÁ, J. *Školní družina*, s. 45

⁶⁹Tamtéž, s.45

Podle § 422 občanského zákoníku nese škola odpovědnost za bezpečnost dětí v době pobytu ve družině a má povinnost na ně dohlížet. Škola odpovídá za žáky v době dané rozvrhem činnosti školní družiny. Vychovatelé jsou povinni při první hodině školního roku děti poučit o bezpečnosti. To znamená vysvětlit jim, jak se mají při pobytu ve školním zařízení chovat. Nemají ohrožovat své zdraví ani zdraví jiné osoby. Mají se zdržovat v blízkosti svého vychovatele. Stane-li se nějaký úraz, musí se okamžitě nahlásit příslušné vychovatelce nebo pedagogickému dozoru. Na základě tohoto ponaučení má vychovatel provést zápis do příslušného dokumentu (třídní kniha). Vychovatelka odpovídá pouze za stanovený počet dětí. Pokud se počet změní, musí být na základě souhlasu ředitele nebo vedoucího vychovatele přidělena další plnoletá osoba.

Další bezpečnostní podmínky platí např. při aktivitách provozovaných v tělocvičnách, akcích mimo školní zařízení nebo koupání. Všechny pokyny jsou uvedeny ve vyhlášce MŠMT o školských zařízeních.⁷⁰

⁷⁰ Srov. Vyhláška č. 74/2005

4. MOŽNOSTI ROZVÍJENÍ KOMUNIKAČNÍCH A SOCIÁLNÍCH DOVEDNOSTÍ

Popisem komunikačních a sociálních dovedností jsem se zabývala v předchozích kapitolách. Nyní bych ráda popsala, jak mohou děti své dovednosti ve školní družině rozvíjet a uplatňovat.

4.1 Rozvíjení získaných dovedností

Komunikační a sociální dovednosti se u dětí rozvíjí neustále. Není aktivita, při které by děti mezi sebou nekomunikovaly. Vždy spolu nějakým způsobem rozmlouvají. Veškeré učení, kterého se nám v průběhu života dostávalo, bychom měli umět patřičně využít. Není vhodné se vše učit nazpaměť, biflovat se, je důležité, abychom věděli, kde správnou odpověď najít, a umět s ní pracovat. Proto se snažíme vést děti od malička k učení. Aby si osvojovaly správné návyky a dovedly v životě vhodně využívat dovednosti, které se naučily. Protože jen tak je ve společnosti člověk schopen s nadhledem zvládat případné situace.

Právě rodina by měla dítě do života připravit a škola by měla v této přípravě pokračovat. V dnešní uspěchané době spousta rodičů přenechává výchovu na škole. Ta ale nemá možnost všechny tyto dovednosti a návyky dítě naučit. Dítě školu a školské zařízení navštěvuje pět dní v týdnu, a proto není v moci školy tyto dny naplnit pouze výukou. Přesto se školská zařízení snaží děti vychovávat a je pak jen na rodičích, aby zvážili, do jaké míry je jejich honba za prestiží důležitější než výchova jejich potomků.

Vychovatelky ve školní družině mají neomezené možnosti, jak u dětí tyto aktivity rozvíjet, nacvičovat, trénovat. Pro děti je nejvhodnější metodou hra. Díky ní si někdy ani neuvědomují, že se učí. Pokud vyslovíte ve družině slovo „hra“, děti mají radost a s mnohem větším nadšením se pro danou činnost rozhodnou. Vychovatelka by proto měla pečlivě dané hry vybírat. Aby se děti nenudily, hra je bavila a především se díky ní něco naučily.

Na základě vlastního pozorování jsem stanovila následující možnosti rozvíjení sociálních a komunikačních dovedností, a to:

- modelové situace (hraní rolí);
- skupinové aktivity, práce ve dvojicích;
- pozorování.

Komunikačním a sociálním dovednostem se děti učí neustále, aniž by o tom věděly. Při jakémkoliv rozhovoru s vychovatelkou, s kamarádem, s rodiči. Ať už jsou venku, nebo ve škole. Není situace, při které by nevznikala nějaká vzájemná interakce. Děti se snaží dané situace přehrávat, opakovat, modelovat, napodobovat. Přijímají a hrají známé, okoukané role, a to buď vědomě, či nevědomě. Proto je vhodné s dětmi neustále tyto aktivity procvičovat, aby byly v životě schopné je správně využívat.

4.2 Modelové situace určené k rozvíjení a procvičování dovedností

Je řada možností jak rozvíjet a procvičovat u dětí ve školní družině jejich komunikační a sociální dovednosti. Např. pomocí modelových situací. Při svém pobytu ve školní družině v Táboře, kde jsem byla tři týdny na pozorování (blíže popíši a rozeberu v poslední kapitole), jsem měla možnost sledovat žáky prvního ročníku při jejich činnostech. Abych zjistila, jak děti své sociální a komunikační dovednosti ovládají, připravila jsem si pro ně šest aktivit. Dvě aktivity jsou z oblasti hraní rolí, druhé dvě aktivity jsou z oblasti skupinových aktivit a práci ve dvojicích a poslední dvě připravené aktivity jsou z oblasti pozorování. Každou scénku jsem se snažila obecně charakterizovat, sestavit cíl, který se po skončení od žáků očekává a poté popsat průběh dané činnosti a na závěr zhodnotit, jak děti při aktivitách pracovaly, jak své dovednosti rozvíjely.

4.2.1 Hraní rolí

Při modelových situacích se cíleně vytvářejí role, se kterými se děti setkávají nebo budou setkávat v běžném životě. Záměrně by vychovatelka měla vybírat takové situace, které budou dětem vlastní. Vždy by měly být tyto situace vhodně a předem připravené, aby se při nich děti mohly bavit. Proto by vychovatelka neměla podcenit přípravu. Díky těmto modelacím se děti učí nebo již rozvíjí své komunikační a sociální dovednosti.

Na následujících příkladech (scénkách) si předvedeme, jak si děti ve školní družině osvojují základní dovednosti. Ukážeme si, jak spolupracují.

Modelová situace č. 1 - Nakupování v obchodě

Jde o modelovou scénku s tématem nakupování. Je jen na vychovatelce, jaký scénář zvolí. Možností je spousta. Zda budou nakupovat potraviny, hračky, oblečení. Vychovatelka dětem nastíní, o jakou činnost jde. Vysvětlí jim, že nyní si budou hrát na obchod, kdy děti budou mít možnost vyzkoušet si jaké to je být prodávčem v obchodě, a také si zkusí, jaké to je jít sám nakupovat do obchodu. Vychovatelka vybrala základní model, se kterým se děti setkávají každý den, a to nakupování potravin. Rozdělí role, kdo bude nakupující a kdo prodávč, a přichystá prostředí, které určitým způsobem odpovídá realitě, aby se děti lépe vžily do svých rolí.

Cílem této modelové scénky je vypořádat, zda žáci správně pochopí zadání úkolu. Jak budou v daných situacích reagovat. Jakým způsobem si s touto činností poradí, jak se k ní postaví. Dále budeme pozorovat, jak se budou chovat před publikem. Zda se dokážou vžít do určené role a zda si jí budou schopni osvojit. Dále budeme sledovat projevy jejich fantazie, myšlení. Jejich způsoby komunikace a chování mezi sebou. Důležité bude také pozorování žáků na konci splněného úkolu, kdy bude probíhat diskuze.

Děti jsou ze začátku ostýchavé. Je ale patrné, které dítě se doma jakýmkoliv způsobem zapojuje do domácích činností, a je vidět, které dítě chodí

či pomáhá nakupovat. Pro takové děti není problém danou situaci zinscenovat. Umí se okamžitě do role vcítit, vžít se do ní. Naopak děti, které tyto aktivity s rodiči neprovádí, mají problém se v této situaci projevit. Neví, co přesně mají dělat. Ale snaží se svou roli zahrát co nejlépe, takže nepatrné problémy a ostych zmizel. Vychovatelka do modelu nezasahuje, jen pozoruje.

Průběh modelové situace č. 1

Při příchodu „nakupujícího“ do prodejny „prodavač“ pozdraví. Nakupující odpoví na pozdrav. Prodavač se ptá zákazníka, jaké si přeje zboží, co si chce koupit. Prodavač je velmi milý, usměvavý. Nakupující odpoví, že si přišel koupit známku na dopis. Prodavač zákazníkovi známku podává, ten poděkuje. Zeptá se na cenu a poté zaplatí. A s pozdravem opouští prodejnu.

Po skončení vychovatelka s dětmi danou scénku rozebírá. Ptá se, jak se jim líbila, a hlavně jestli se děti nedopustily nějaké chyby, jestli při nakupování proběhlo všechno tak, jako v běžném životě. Děti s vychovatelkou diskutují, probírají dané role.

Vyhodnocení modelové situace č. 1

Cílem této modelové situace bylo, aby si děti vyzkoušely nové role, a to roli prodavače a nakupujícího. Aby se vyzkoušelo, jak dané dovednosti dokážou v praxi využít, zda jsou schopny správně spolu komunikovat. Z této ukázky bylo patrné, že děti umí zahájit a vést rozhovor. Dovedou se prezentovat před publikem, umí se vyjadřovat jasně, přesně, srozumitelně. Jsou schopné vyjádřit svůj názor, své přání. Také se ukázalo, že děti rozvíjí svou fantazii, logické myšlení a představitivost. Děti se dovedly přizpůsobit vzniklé situaci, nezapomněly na základní projevy chování, jako je pozdrav a poděkování. A v neposlední řadě umí přijmout zpětnou vazbu, kritiku, a to jak od vychovatelky, tak od svých spolužáků, kteří hodnotili jejich projev při vzniklé diskuzi. Při diskuzi se ukázalo, že děti spolu umí komunikovat. Jsou schopné vyjádřit svůj názor a nebát se

kritiky, kterou svým názorem mohou projevit a také vhodně argumentují. Dovedou naslouchat, vhodně reagovat.

Modelová situace č. 2 Hraní si na rodiče

Druhou modelovou situací, kterou bych ráda popsala a rozebrala, je zahrání si na rodiče. Každý z nás si jistě přál vyzkoušet si, jaké to je být tatínkem nebo maminkou. Pro děti jsou tyto role velmi známé a blízké. Rodiče mají každý den vedle sebe. Ví, jak rodiče spolu doma vycházejí, jak spolu komunikují, jak společně žijí. Proto by pro děti neměl být problém zvládnout zahrát tuto scénku. Samozřejmě, že ne každé dítě má tu možnost žít společně s oběma rodiči. Proto je i pro ně tato hra určená, aby si mohly vyzkoušet, jaké to je. Případně si zkusit, jakým rodičem by mohly být v dospělosti právě ony. Vychovatelka své žáky zná, takže ví, v jakém rodinném prostředí se děti nacházejí.

U této scénky je očekávaný cíl takový, že si děti na základě hry vyzkouší nové role, role, které pro ně jsou známé, přesto u každého z nich odlišné. Tato hra má přispět k rozvoji kompetence komunikativní, sociální a kompetence k řešení problémů. Na základě této aktivity by měli žáci zapojit svou fantazii, rozvinout své myšlení. Vyzkoušejí si, jaké to je být rodičem. Zamyslí se nad svou vlastní rodinou, nad jejím fungováním. V závěrečné diskuzi, která proběhne po skončení modelové situace, budou mít děti možnost se vyjádřit a popsat své pocity. Popsat, jak si dnes představují fungující nebo nefungující rodinu. Jak v dnešní době rodina tráví volný čas. Jaké jsou vztahy uvnitř rodiny. Mohou vyjádřit souhlas či nesouhlas, vyjádřit kritiku jak k sobě, tak i k ostatním. Naučit se kritiku přijmout a přijmout i pochvalu, jak od vychovatelky, tak od ostatních spolužáků.

Vychovatelka rozdělí role, určí, kdo bude maminka, kdo tatínek. Nechává žákům volný prostor, přesto se jim snažila poradit. Vychovatelka jim chtěla naznačit, že by bylo vhodné zahrát situaci, jak to doma vypadá, když jsou všichni společně pohromadě, jak tráví volný čas jako taková normální rodinka. Po dobu scénky do dění nezasahuje.

Průběh modelové situace č. 2

Družina se ve chvílku změnila na pokoj rodiny Novákové. Takový si děti vybraly název. Pan Novák prý pracuje jako ředitel prosperující firmy a maminka je žena v domácnosti. Volný den děti pojalý po svém. Tatínek seděl u televize, maminka vařila a syn byl celý den u počítače. Komunikace, která mezi členy domácnosti probíhala, byla velmi zajímavá, děti se bavily a bylo vidět, že si své nové role patřičně užívají. Po odpočinkové siestě děti zinscenovaly nedělní výlet. Rodiče se nehádali, společně se synem za ruku šli na procházku. Po procházce se doma vše vrátilo do původních kolejí. Tatínek u televize, maminka v kuchyni a syn u počítače.

Vyhodnocení modelové situace č. 2

Průběh této scénky byl poněkud překvapivý. A nejen pro mě. Pohled na dnešní rodinu je asi pro každého jiný. Vychovatelka po skončení dětem poděkovala a hned přešla k diskuzi. Ptala se dětí, zda si tento model vymyslely, nebo jestli to takto u nich opravu vypadá, nebo jestli by chtěly, aby to u nich takto vypadalo. A zda si takto představují dnešní rodinu, jestli by takto měla rodina trávit volný čas.

V této modelové situaci si děti vyzkoušely roli svých rodičů. Scénka byla přínosná i pro ostatní děti, které znají pouze svou rodinu. A také přínosná v tom, že se při modelové scénce mohly zamyslet nad vlastní rodinou. Jestli ta jejich rodina, je opravdu tak nevhodná, jak si mysleli, nebo naopak jim pomohlo uvědomit si, že vlastně ta jejich rodina je ta nejlepší. Děti opět neměly problém s vystupováním před ostatními, správně zahájily a vedly rozhovor, správně komunikovaly, vyjadřovaly se přesně, jasně. Dovedly zapojit svou fantazii, logické uvažování. Díky této hře byla diskuze velmi plodná. Děti se dokázaly spontánně projevit, vyjádřit svůj názor, dokázaly spolu mluvit. Vyjadřovaly své myšlenky, své plány do života. Vhodně ovládaly a řídily svoje jednání a chování. Uměly vhodně odpovídat na otázky vychovatelky.

Tyto dvě modelové situace byly určeny k procvičování a rozvoji komunikačních a sociálních dovedností za pomoci cíleného hraní rolí. Nyní bych ráda popsala další metody, které také vedou k rozvoji těchto dovedností, a to prostřednictvím skupinových aktivit ve formě her nebo práci ve dvojicích. U skupinových aktivit prvotním cílem není rozvíjet komunikační a sociální dovednosti, ale soustředit se na danou činnost, aktivitu, až v průběhu dané situace se jako vedlejší produkt rozvíjí sociální a komunikační dovednosti. Při daných aktivitách vznikají situace, které musí děti vyřešit, a to na základě svých dovedností. Vychovatelka pak jen pozoruje, jak děti při daných vytvořených situacích rozvíjejí své komunikační a sociální dovednosti, jak jednájí, jak se chovají, jak spolu komunikují. Jak řeší spory a konflikty.

4.2.2 Skupinové aktivity

Při těchto aktivitách, skupinových hrách či práci ve dvojicích je hlavním cílem rozvoj činností, jakými jsou pohybové aktivity, výtvarná nebo rukodělná činnost, a až druhotný cíl, který při těchto aktivitách vzniká jako vedlejší produkt, je rozvoj komunikačních a sociálních dovedností. Jelikož děti při jakékoliv aktivitě spolu kooperují, komunikují. Jak se dovednosti u dětí rozvíjejí, si ukážeme na následujících aktivitách.

Aktivita č. 1 – plakát „ruce“

Vychovatelka pro děti připravila projekt „ruce“. Jde o vytvoření plakátu, který si poté pověsí do třídy. Tato aktivita se začleňuje do skupiny činností rukodělných. Děti pomocí barev budou obtiskovat své dlaně na velký arch papíru. A každý si svoji dlaň musí nějakým způsobem podepsat, označit, aby ji od ostatních odlišil. Děti budou pracovat ve skupinách tak, aby se všechny prostřídaly a aby všechny vytvořily obrázek. K dispozici mají celou škálu barev.

Tato skupinová práce má za prvotní cíl vytvoření společného díla, plakátu, na kterém se všichni podílejí a který bude sloužit k výstavě v jejich třídě. Díky

této činnosti si děti osvojí nové techniky práce s barvami, naučí se spolupracovat ve skupině na společném úkolu. Při průběhu této aktivity můžeme sledovat vznik vedlejšího produktu, a to rozvoj komunikačních a sociálních dovedností. Dosažení cílů poznáme podle toho, jak spolu děti ve skupině pracují. Jak spolu diskutují, jak se zhostily daného úkolu. Ve společné diskuzi, která proběhne po skončení práce, poznáme dosažení cílů na úrovni kompetencí podle zhodnocení, které žáci společně vytvoří. Individuálně bude každé dítě schopné představit své pocity, myšlenky, postřehy, které osobně považuje za nejpřínosnější, a zdůvodnit, proč si zrovna vybral při práci takovou barvu a takovou techniku. A měl by být schopen zhodnotit jak svůj výtvar, tak i výtvar ostatních. Měl by umět přijmout kritiku, ale i pochvalu.

Průběh aktivity č. 1

Děti jsou shromážděné okolo velkého stolu, na kterém je rozprostřený bílý arch papíru. Vedle jsou připravené barvy, kterými budou děti obtiskovat své dlaně. Vychovatelka záměrně dětem nedemonstruje, jak mají pracovat, aby dala prostor jejich fantazii a představivosti. Ději se pouští do práce. Okolo stolu vznikl velký zmatek a hluk, všichni se navzájem překřikují, kdo bude začínat a kdo si vybere a zabírá jakou barvu. První odvážlivci začínají s obtisky. Ostatní sledují, jak to bude vlastně vypadat. Pozorují, kritizují, baví se mezi sebou. Jakmile má jeden hotovo, půjčuje barvu druhému. Dávají pozor, aby se nezamazaly nebo neušpinily někoho druhého. Po skončení, kdy každý měl svou dlaň vyobrazenou na papíře, je výtvar hotov. Vychovatelka určuje místo, kam plakát pověsí.

Vyhodnocení aktivity č. 1

Tato hra byla určena k rozvoji tvořivé činnosti u dětí ve školní družině. Děti měly za úkol vytvořit společné dílo. Ale jako vedlejší produkt rozvíjely komunikační a sociální dovednosti. Díky skupinové práci si žáci uvědomili, že nepracují na díle sami, ale že celkový dojem vznikne díky všem dohromady. Žák

si ujasnil ve skupině svůj úkol. Jelikož byl pouze jeden arch papíru, na kterém všichni pracovali, žák si musel úkol předem promyslet, zapojit představivost, fantazii (jakou použije barvu, jaké si vybere místo na svůj obrázek) a rozdělit si zadání na části. Děti se společně podílely na vytvoření příjemné atmosféry. Při společné práci byly na sebe děti ohleduplné, spolupracovaly, v případě potřeby dokázaly druhému pomoci. Tímto jednáním přispívaly k upevňování dobrých vztahů ve skupině (školní družině). Následovala diskuze, která proběhla po ukončení projektu a pověšení obrázku na stěnu. Žáci vhodně popisovali, jak se jim ve skupině pracovalo. Vyjadřovali se k věci. Byli schopni hodnotit dílo jako celek, ale i svou individuální práci. Dovedli odpovídat na otázky jak od vychovatelky, tak i od ostatních spolužáků.

Aktivita č. 2 – Zvířata

Úkolem této hry a jejím hlavním cílem je procvičit dětskou paměť a společně si zasoutěžit. Děti mají tento typ her oblíbený, rády spolu závodí, kdo bude první. Ale také díky této aktivitě můžeme pozorovat, jak se rozvíjí komunikační a sociální dovednosti. Tato hra bude probíhat ve dvojicích. Na rozdíl od skupinových aktivit, kde se děti naučily pracovat jako celek, působily ve větším počtu, byly na sobě závislé. U her ve dvojicích jsou žáci jen dva. Pracují také společně, ale jejich komunikace by měla být rychlejší, jejich celková práce by měla být pružnější, dynamičtější. Už nemají tu možnost nechat to na ostatních, že to za ně někdo udělá. Ve dvojici musí lépe kooperovat.

Hra zvířata je koncipovaná do práce ve dvojicích. Jde o to, že vychovatelka vytvoří dvojice ze všech žáků z družiny tak, aby se všichni mohli zapojit. Dvojice mají za úkol na papír, který jim vychovatelka přidělí, napsat v daném časovém intervalu největší počet zvířat, která znají. Vždy vychovatelka určí, o jaká zvířata se jedná (např. nyní napište co nejvíce zvířat domácích, nebo nyní napište co nejvíce zvířat, která je možno vidět v zoo). Jakmile uběhne čas, který mají na danou aktivitu udělen, vychovatelka oznámí konec. Děti ve dvojici

mají za úkol zvířata spočítat a vždy vyhrává ta dvojice, která má zvířat nejvíce a musí je pak všem nahlas přečíst.

Díky této hře se děti naučí pracovat ve dvojici. Dojde zde k vzájemné interakci mezi oběma žáky. Děti se naučí spolu lépe komunikovat, spoléhat se na toho druhého. Prohlubují své znalosti, zapojují fantazii, logické uvažování a myšlení. Soutěží a soupeří mezi sebou. Učí se uvědomovat čas, který na danou aktivitu mají. Zda budou dané cíle dosaženy, zjistíme při ukončení hry.

Průběh aktivity č. 2

Dvojice sedí v lavicích, mají připravený papír a psací potřeby. Vychovatelka zadává první úkol napsat co nejvíce zvířat, která žijí v lese, a zapíná stopky. Po uplynutí času nechává dětem čas na přepočítání a poté zapisuje na tabuli skupiny a jejich počet zvířat. Druhý úkol je co nejvíce zvířat, která žijí ve vodě. Opět po uplynutí doby vychovatelka zapisuje konečný stav na tabuli. Takto zadala deset úkolů. Dvojice, která měla v daném úkolu nejvíce zvířat, přečetla vše nahlas před třídou. Hra byla ukončena vyhlášením nejlepší dvojice. A poté byla zahájena diskuze.

Vyhodnocení aktivity č. 2

Rozvíjení komunikačních a sociálních dovedností bylo při této hře patrné. Jednotlivé dvojice pracovaly svědomitě, na úvod zvládly a pochopily zadání práce. Společně se nad úkoly zamýšlely, vybíraly vhodné návrhy. Uměly pracovat s časem., Při řešení problémů dokázaly požádat o pomoc nebo radu. Zvládly odmítnout návrh, se kterým nesouhlasily a vyjádřit odlišný názor. Zdravě spolu soupeřily. V závěrečné diskuzi se zpětně bavily o zvířatech, vyjasňovaly si pochybnosti, které při hře nastaly (např. zda dané zvíře opravdu patří mezi daný druh).

4.2.3 Pozorování, exkurze

Dalším způsobem rozvoje těchto dovedností je pozorování. Žáci sami se nedostávají do žádné sociální role, ale díky pozorování nahlíží na to, jak danou situaci řeší druzí (např. dospělá osoba, jejich vzor). Na základě odpozorovaného se je děti snaží napodobit. Při těchto aktivitách musí vychovatelka dbát na to, aby děti odpozorovávaly jen ty dobré vlastnosti. Takže by měla pečlivě vybírat.

Činnost č. 1 Pozorování – film

Žáci jdou do kina na dokumentární film o Africe. Jedná se o film vyprávějící o zdejší přírodě, významných památkách, životě místních lidí, hladu, kterým trpí, o mezinárodní pomoci, o místních školách, ale také o krásách dané země. Vychovatelka před odchodem děti motivuje, aby při sledování byly velmi pozorné, že si o filmu budou po příchodu do družiny vyprávět. Cílem je prohlubování znalostí, názorná ukázka života lidí, kteří žijí v jiné kultuře, ukázání jiného pohledu na svět.

Cílem je žákům díky filmu přiblížit a rozšířit vědomosti. Aby objevili jiný život v jiné zemi. Ukázat jim odlišné národy, kultury, tradice. Přimět je se zamyslet. Naučit děti správně nahlížet na dané události, motivovat je, snažit se, aby při sledování nějaké situace (filmu, besedy, exkurze) byly ukázněné a bystře pozorovaly děj. Aby byly schopné z dané ukázky zpětně vyvozovat závěry, aby byly schopné zpětně reagovat v závěrečné diskuzi, která proběhne ve školní družině, správně komunikovat, debatovat mezi sebou i s vychovateli, případně s jinými dospělými osobami.

Průběh činnosti č. 1

Děti se při příchodu do kina usadily na místa. Kdo chtěl, si mohl s sebou vzít papír a tužku a zapisovat si poznámky, informace, myšlenky, které se mu líbily nebo naopak, kterým nerozuměl a chtěl by je vysvětlit, nebo situace, se

kterými nesouhlasil. Dokument byl velice zajímavý. Při příchodu do školní družiny vychovatelka děti posadila na koberec a zahájila debatu.

Vyhodnocení činnosti č. 1

Rozvíjení dovedností tímto způsobem (televize, kino, divadlo) není ve školní družině tak časté. Ale zato je velmi oblíbené a přínosné. Díky sledování, pozorování nějakých nových událostí, se děti učí pracovat s informacemi, které získaly. Mají nová témata, o kterých se mohou společně bavit, která mohou rozebírat. Díky tomuto způsobu se rozšiřuje jejich vzdělávání. Dostává se jim nový pohled na svět. Poznávají neznámá místa, kultury. Diskuze, která následovala po příchodu do školy, byla velmi zajímavá. Děti se ihned zapojily, byly plné zážitků a nových poznatků. Ti žáci, co měli s sebou lístečky, na které si mohli zapisovat myšlenky, se hned hlásili a chtěli po vychovatelce vysvětlit, čemu zrovna nerozuměli. Žáci mezi sebou správně komunikovali, diskutovali k danému tématu. Vhodně volili slova. Dokázali srozumitelně vyjádřit svou myšlenku a shrnout informace, které se během filmu dozvěděli. Při popisu filmu postupují chronologicky, neztrácejí se v ději. Pokud žák hovoří před ostatními, pozoruje jejich chování a snaží se reagovat. Dovede vyjádřit svůj názor a přijmout názor druhého. Snaží se vyslechnout svého spolužáka, naslouchá mu, aniž by mu do promluvy nějak vstupoval. Udržuje s mluvčím oční kontakt. Když něčemu nerozumí nebo něco nepochopil, zeptá se. Neporušuje pravidla diskuze, když se chce vyjádřit k tématu, přihlásí se o slovo (i když ne vždy se povede udržet se a nevstupovat druhému do mluvení). Snaží se přemýšlet o svých myšlenkách, ale i o myšlenkách a názorech druhých. Žáci v diskuzi nevynechali téma místních afrických dětí, velmi to prožívali. Většina z nich o životě jiných národností neměla ani tušení. Vyjadřovali své rozpaky nad chudobou a životním stylem místních dětí. Do nynějška neuměli ohodnotit, jaké mají štěstí, že mohou chodit do školy. Když z filmu viděli, jak děti navštěvují chatrče, kde se mohou učit a radují se, že jdou do školy. Po shlédnutí tohoto filmu se vychovatelka spolu

s dětmi domluvila, že se pokusí místní škole v Africe pomoci sbírkou, kterou zorganizují ve škole.

Činnost č. 2 Pozorování – významná osoba

Odpozorování nových forem chování, jednání nebo vystupování je ve výchově dítěte velmi důležité. Pro děti je dobré setkávat se se zajímavými lidmi. Proto je vhodné, když vychovatelka zařadí do běžné hodiny ve školní družině seznámení se s nějakou výraznou osobou z okolí nebo člověkem, který má např. zajímavé povolání. Děti mají možnost pozorovat danou osobu při práci, naslouchat jeho vyprávění. Mohou si s ním promluvit, zeptat se na věci, které je zajímají. Žáci mají díky této aktivitě možnost rozšířit si své vědomosti. A možná jim i toto seznámení pomůže při výběru povolání. Při návštěvě významné osoby se bude konat diskuze, při které si děti vyzkouší debatovat před cizí osobou. Na základě toho se zjistí, jak děti své komunikační a sociální dovednosti dovedou využít.

Průběh činnosti č. 2

Do družiny přišel na návštěvu pan Václav Příhoda, který pracuje jako policista České republiky. Jeho práce je o to zajímavější, že s ním přišel policejním pes Astor. Žáci jsou o příchodu policisty předem informováni. Předcházela tomu malá osvěta od vychovatelky, která se s dětmi již na toto téma bavila. Hovořili o zajímavých, náročných a nebezpečných povolání, které může člověk vykonávat.

Žáci seděli na židlích v kroužku a čekali na příchod pana policisty. Jakmile dorazil do družiny, děti zmlkly, ztišily se a v očích měly jakousi obavu, ale i jiskření. Přišel muž zákona a s ním jeho pes.

Jakmile přišel, pustil se do vyprávění o svém povolání. Začal tím, jak se z něho vlastně stal policista, a pokračoval vyprávěním o své profesi. Popisoval

veselé i smutné historky. Děti se zaujetím poslouchaly. Poté ukázal všem pár cviků se psem. To se žákům velmi líbilo. Popisoval dětem případy, jak se mohou bránit, pokud by je někdo napadl, nebo jak se mají zachovat v situaci, kdyby šlo o život jim nebo někomu jinému. Po jeho vystoupení následovala diskuze, při které se děti mohly ptát na cokoliv. Opět si děti mohly vzít papíry, na které si zapisovaly myšlenky, poznámky, na které se budou chtít zeptat.

Vyhodnocení činnosti č. 2

Vystoupení bylo zajímavé a velmi poutavé. Po celou dobu byli žáci velmi ukáznění. Je pravda, že pan Příhoda budil značný respekt. Děti měly možnost seznámit se se zajímavým povoláním a také s neznámou osobou, která navštívila jejich prostor ve školní družině. Tuto osobu dosud neznaly, ale přesto byly schopné s ní navázat kontakt. Velmi přínosná byla ukázka se psem, kterého využívá při práci. Ukazoval dětem, jak Astora cvičí, jaké techniky s ním provádí, k jakým situacím ho využívá. Děti se dále seznámily se cviky na obranu před nepřítelem a zopakovaly si telefonní čísla, která jsou důležitá v případě nebezpečí. Při diskuzi neměly děti problém se vyjadřovat před cizí osobou, vhodně volily slova, jasně a přesně formulovaly své otázky. Včasně reagovaly. Dovedly odpovídat na otázky jak od vychovatelky, tak od policisty, který je zkoušel, jak by se měly správně zachovat v dané situaci a jak by si v případě nouze poradily. Jejich odpovědi byly srozumitelné, i když v nějakých situacích se děti snažily rychle odpovědět a do svých odpovědí se zamotaly. Snažily se hlásit o slovo a neskákat druhému do řeči. Ale mnohdy se jim to nedařilo. Děti měly řadu otázek a chtěly co nejdříve získat slovo. Když se jim to nepodařilo, překřikovaly se. Ale vychovatelka vždy včas zasáhla a žáci se uklidnili. Při diskuzi děti komunikovaly i mezi sebou navzájem a komunikace pokračovala i po odchodu pana Příhody. Když opouštěl školní družinu, děti ho šly vyprovodit, rozloučily se s ním a poděkovaly na návštěvu.

Možností, jak rozvíjet komunikační a sociální dovednosti, je celá řada. V několika modelových případech jsem se snažila ukázat jen některé aktivity, a to

ty aktivity, které jsem měla možnost ve školní družině vyzkoušet a pozorovat. Jde o velmi zajímavé aktivity, které je vhodné do činností školní družiny zapojovat, přičemž záleží jen na vychovateli, jak se k dané situaci postaví. Děti se rády učí novým věcem, poznávají nové situace, nové lidi a díky nim se rozvíjejí, ať již cíleně, či spontánně.

U třetí skupiny (pozorování) je také vhodné zapojit exkurzi nebo výlet. Děti díky tomu mají možnost poznávat nové prostředí, objevovat neznámá místa, lidi a především získávají společné zážitky. Během těchto aktivit se děti neustále rozvíjejí. Rozvíjí se nejen jejich vědomosti, myšlení, ale také jejich sociální a komunikační dovednosti, dále kompetence k učení, k řešení problémů, kompetence občanské a pracovní. A pokud si všechny tyto dovednosti správně osvojí, budou se z dětí postupně stávat dospělí lidé, kteří zvládají dnešní svět. Budou z nich lidé laskaví, kteří se ne dívají jen na sebe, ale okolo sebe. Nebudou lhostejní k problémům druhých. Budou umět mezi sebou správně komunikovat, a tím přispívat k lepšímu životu.

5. PŘÍPADOVÁ STUDIE

V poslední kapitole bych ráda přiblížila případovou studii, kterou jsem vypracovávala na základě třítydenního pozorování ve školní družině v Táboře. V úvodu popíši, o jaké zařízení se jedná, poté charakterizuji sledovaný případ, provedu analýzu získaných dokumentů a pozorování.

Jelikož jsem při studiu odborné literatury neobjevila přesně definované fáze hodiny ve školní družině ani organizační formy výuky, pracuji s pojmy vlastními z toho důvodu, aby mi lépe usnadnily analýzu případové studie.

5.1 Popis zařízení

Pro svou studii jsem si vybrala školní družinu při základní škole. Jde o školu ve městě Tábor, které má bezmála 37 tisíc obyvatel. K základní škole náleží i škola mateřská. Škola se nachází v klidné historické části města. Žáci prvních dvou ročníků mají své třídy a školní družinu umístěnou přibližně 50 m od hlavní budovy. Kapacita školní družiny je 150 dětí.

Školní družina má tři zaměstnankyně (vychovatelky), kdy jedna z nich pracuje jako vedoucí celé družiny a ostatní jsou jí za svou práci zodpovědné. Seznamují ji se 14 denním plánem, s případnými akcemi. První oddělení navštěvují děti prvního, třetí ročníku a děti ze čtvrtého ročníku. Je zde přihlášených 30 stálých dětí. Vychovatelka je ve věkové kategorii 35 – 45 let. Druhou třídu navštěvují žáci druhého a čtvrtého ročníku. Je zde přihlášených 30 stálých dětí. Vychovatelka je ve věkové kategorii 35 – 40 let. Ve třetí třídě jsou děti prvního a druhého ročníku. Je zde přihlášených 29 stálých dětí. Vychovatelka je ve věkové kategorii 35 – 40 let.

Pro každé dítě, pokud chce nastoupit do školní družiny, musí jeho rodič či zákonný zástupce vyplnit řádnou přihlášku (zápisní lístek do školní družiny pro daný rok). Přihlašování a odhlašování žáků má na starosti vedoucí vychovatelka, která vybírá poplatky a předává informace rodičům či zákonným zástupcům.

O tom, zda dítě škola do družiny přijme, rozhoduje ředitel školy. V přihlášce musí rodič uvést jméno, příjmení, rodné číslo dítěte, zdravotní pojišťovnu, bydliště, dále jména rodičů a kontakt na ně. Poté zapíše na uvedené přihlášky záznam o propouštění jejich dítěte ze školní družiny a zda bude dítě odcházet samo nebo v doprovodu (rodičů, sourozenců, prarodičů apod.). Z druhé strany přihlášky zároveň rodič či zákonný zástupce svým podpisem stvrzuje řád školní družiny. Pro školní rok 2009/2010 stanovil ředitel výši úplaty za školské služby ve školní družině ve výši 150,- Kč měsíčně (viz ukázka přihlášky v příloze).

Provozní doba školní družiny v Táboře je od 6:00 do 17:00 hodin. Škola stanovila, aby nebyla narušována činnost daných oddělení družiny, doby odchodu z družiny do 13:00 hodin a poté po 14:30 hodin. Provoz družiny končí v 17:00 hodin. Pokud si žák rodiče nevyzvednou do stanovené doby, je vychovatelka povinna kontaktovat rodiče či osoby uvedené v přihlášce (telefonicky). Jestliže si rodiče dítě po ukončení provozu nevyzvednou a nereagují na výzvu vychovatelky, je vychovatelka nucena zavolat městskou policii, případně státní policii a požádat je o zkontaktování rodičů.

Školní družina je rozdělena do tří oddělení, kde je nejvyšší počet přihlášených dětí 30. Po skončení vyučování děti přecházejí do družiny spolu s vychovatelkou, která si je vyzvedává. Provoz školní družiny a její činnosti schvaluje ředitel školy na základě návrhu vedoucí vychovatelky.

Ve školní družině se realizují výchovně vzdělávací činnosti formou odpočinkových, relaxačních a zájmových aktivit.⁷¹

Mnou zvolená školní družina realizuje svůj program ve vyučovací třídě, tedy družina nemá samostatné prostory. Třída je ze 3/4 určená pro klasickou výuku, jsou zde lavice, tabule, běžné vybavení třídy a učitelský stůl. Z 1/3 je prostor určený pro družinu. Na zemi je položen koberec, jsou zde skříně s hračkami, stavebnicemi, pomůckami pro školní družinu. Je zde umístěn i stůl pro vychovatelku. Po celou dobu provozu školní družiny mohou děti využívat celý prostor, i ten určený pro běžnou výuku. Z mého pohledu by bylo vhodnější, kdyby družina měla svůj vlastní prostor, jelikož děti jsou ve stejné třídě celý den,

⁷¹ Srov. Vnitřní řád školní družiny Základní a Mateřské školy Tábor

takže si mnohdy ani neuvědomují, že jsou v družině. Neustále mají okolo sebe lavice a věci, které připomínají vyučovací den. Jelikož jsem měla možnost porovnat družiny v okolí, je pro děti lepší navštěvovat vlastní hernu. I z pohledu vychovatelek je vlastní třída pro družinu lepší. Ale na této škole to z nedostatku prostorů nešlo jiným způsobem vyřešit. A další problémem je uklízení po skončení družiny. Vše se musí dát do pořádku na další den, kdy ve třídě probíhá vyučování.

5.2 Charakteristika sledovaného případu

Po dobu tří týdnů (15 školních dní) jsem denně navštěvovala školní družinu v Táboře. Pozorování proběhlo od 2. 11. 2009 do 20. 11. 2009.

Do družiny jsem vždy docházela na hlavní činnost, která začínala po příchodu z oběda, a to v 13:00 hodin a odcházela jsem po skončení hlavní činnosti, a to okolo 14:30 – 15:00 hodin. Vždy záleželo na rozsahu dané aktivity. Pozorované oddělení mělo trvale nahlášených 30 dětí. Navštěvovala jsem družinu, do které chodili žáci 1. A a žáci ze 3. A, B. Vychovatelka, která na tomto oddělení pracuje, je ve věkové kategorii 40 – 45 let. V družině pracuje již patnáctým rokem. S tímto rozdělením jsem se setkala až na této škole. Při praxích, které jsem absolvovala v různých družinách, byli žáci rozděleni po ročnících (např. jeden oddíl byl složen z dětí prvních tříd, druhý z druhých tříd apod.), přičemž záleží na počtu dětí v daných ročnících.

Své pozorování jsem měla předem domluvené s vedoucí vychovatelkou a následně s vychovatelkou oddělení, který jsem navštěvovala. Seznámila jsem se se svým projektem. Velmi příjemně mě přijaly a byly mi po celou dobu pobytu nápomocné. Při příchodu do družiny jsem se posadila do poslední lavice a nerušeně jsem sledovala probíhající činnosti. První dva dny moje účast na hodině děti do jisté míry znervózňovala. Ale vychovatelka byla velmi laskavá a žákům neustále vysvětlovala, proč a z jakého důvodu je každý den navštěvuji. Po několika dnech mě přijaly jako součást družiny, takže jsem je nikterak svou přítomností nezatěžovala.

Po celou dobu pozorování jsem si zaznamenávala, co se ve družině odehrává. Zapisovala jsem si stav dětí k danému dni, po časových intervalech každou činnost, aktivitu, jak dětí, tak vychovatelky, každý výstup, komunikaci, jak mezi dětmi, tak mezi vychovatelkou a dětmi, každou změnu, vzniklé problémy a jejich řešení. Vše jsem zapisovala do tabulky, která je uvedena v příloze.

5.3 Vlastní analýza pozorování

V této analýze bych ráda rozebrala a popsala prováděné činnosti v jednotlivých dnech, uvedla, zda a jakým způsobem jsou ve školní družině v Táboře rozvíjeny sociální, komunikační a jiné dovednosti. V závěru provedu shrnutí, zda jsou dodržovány plány a cíle, které si školní družina stanovila. Jak ve školním vzdělávacím programu, tak v plánu výchovné práce pro školní rok 2009/2010 a v plánu vychovatelky na dané období, zda vše koresponduje s pozorovanou realitou.

První pozorovací týden (2. – 6. 11. 2009)

- 2. 11. 2009

Příchod do družiny ve 13:00 hodin. Tento den byla hlavní činností družiny volná zábava (snaha vychovatelky naučit děti vhodně pracovat s volným časem) a v druhé polovině rukodělné činnosti – práce s papírem (vytváření papírového pejska) a skupinové hry. Když vychovatelka dala dětem možnost samostatně pracovat (volně nakládat se svým volným časem) ne každé dítě si umělo poradit. Proto vychovatelka pro žáky, kteří se neuměli zabavit, vymyslela program práce s papírem, kde u dětí rozvíjela rukodělné činnosti. Dále, aby děti nerušily při práci ostatní, vyhlásila soutěž, která skupina bude nejhodnější. Snažila se žáky motivovat, aby nezlobili. Ve druhé polovině s dětmi společně hrála skupinovou

hru. Jednalo se o dramatické vytváření povolání. Cílem bylo podněcovat žáky k tvořivému myšlení, logickému uvažování a řešení problémů.

- 3. 11. 2009

Příchod do družiny ve 13:00 hodin. Tento den byla hlavní aktivitou dne rukodělná činnost – vaření jablkového závinu. Docházelo k rozvíjení vědomostí dětí v oblasti rukodělných činností. Žáci se učili zacházet s pomůckami na vaření, s bezpečností při práci, s danými postupy. Při určitých aktivitách šlo o samostatnou práci, ale celkově šlo o práci skupinovou. Všichni společně vařili, podíleli se na práci. Při této aktivitě byly rozvíjeny komunikační dovednosti, jelikož děti mezi sebou neustále komunikovaly, kooperovaly, aby společně vytvořily dílo. Cílem také bylo umožnit dětem osvojit si nové strategie učení.

- 4. 11. 2009

Příchod do družiny ve 13:00 hodin. Tento den byla hlavní aktivitou dne exkurze do štičí líhně. Docházelo k rozvíjení a rozšiřování vědomostí dětí z oblasti přírodovědné. Probíhalo zde rozšiřování komunikačních a sociálních dovedností na základě pozorování. Děti měly možnost poznávat nové druhy ryb, naslouchat vyprávění vedoucího rybáře. Měly i možnost zapojit se do debaty, klást vlastní otázky. Cílem bylo rozvíjet vztah dětí k přírodě a zvířatům.

- 5. 11. 2009

Příchod do družiny ve 13:00 hodin. Tento den byla hlavní aktivitou dne odpočinková činnost – procházka. V úvodu hodiny proběhly skupinové hry určené k procvičování dětské paměti, čísel a tleskání. Poté následovala procházka na hřiště. Při této aktivitě měli žáci možnost pobytu na čerstvém vzduchu, možnost odreagovat se, zahrát si míčové hry. Rozvíjely se i komunikační

dovednosti, kdy děti spolu soutěžily, ty, které si nehrály, se procházely a povídaly si.

- 6. 11. 2009

Příchod do družiny ve 13:00 hodin. Tento den byla hlavní aktivitou dne výtvarná a rukodělná činnost – vyrábění budky pro ptáčky. Žáci se učili práci s papírem, s barvami a novými technikami. Následně si ukázali, jak se starat o opravdové, živé ptáčky, aby v zimě dokázali přezimovat. Rozvíjeli přírodovědné znalosti a dovednosti. Cílem bylo rozvíjet vztah ke zvířatům a přírodě, vést děti k účinné a otevřené komunikaci, učit je toleranci a ohleduplnosti.

Druhý pozorovací týden (9. – 13. 11. 2009) :

- 9. 11. 2009

Příchod do družiny v 11:30 hodin. Tento den jsem měla možnost pozorovat žáky při přesunu do jídelny na oběd a po obědě přesun zpátky do školní družiny, kde od 13:00 hodiny začínala hlavní aktivita dne. Při přesunech učí vychovatelka děti základním pravidlům bezpečnosti, v jídelně zase dodržování pravidel stolování a hygieně. Jakmile se přišlo zpátky do družiny, děti se posadily na koberec a poslouchaly pohádku, aby si po jídle odpočinuly. Po přečtení měli žáci volnou zábavu. Ve druhé polovině hlavní činnosti ve družině se šlo na procházku do blízkého parku, kde žáci měli možnost hrát skupinové hry určené na rozvíjení pohybových dovedností a motoriky.

- 10. 11. 2009

Příchod do družiny ve 13:00 hodin. Hlavní aktivitou dne bylo zapisování receptu, skupinové hry a ve druhé polovině vyhlašování průběžné celodružinové

hry. Na úvodu si přečtou pohádku, aby si děti odpočnuly, odreagovaly se. Rozvíjení relaxačních činností. Při skupinových hrách se děti učí spolu komunikovat, soutěžit, soupeřit a zapojovat logické myšlení. Učí se novým pravidlům. Celodružinová hra probíhá po celý školní rok a žáci mají možnost za jakoukoliv činnost (vyhlášenou vychovatelkou) získat cenu (obrázek). Touto celodružinovou hrou se snaží vychovatelka děti motivovat, aby správně plnily zadané úkoly, měly možnost mezi sebou soutěžit a hrát si. Dalším cílem je učit žáky rozvíjet duševní a sociální zdraví, vést děti k toleranci a ohleduplnosti. Také je podněcovat k tvořivému myšlení, logickému uvažování. Umožnit žákům projevit své city.

- 11. 11. 2009

Příchod do družiny ve 13:00 hodin. Hlavní činností dne je vaření palačinek. Termín se přesunul ze 17. 11. 2009, kdy je státní svátek, na dnešek, aby děti o vaření nepřišly. Na úvod se žákům přečte pohádka, aby si odpočinuly. Rozvíjení relaxačních dovedností. A poté se všichni společně zapojují do vaření. Při této aktivitě se děti učí zacházet s pomůckami, novými postupy, surovinami. Učí se pracovat jak samostatně, tak i ve skupině. Učí se pravidlům, prostírání. Po celou dobu děti spolu komunikují. Vše poté rozebírají při ochutnávání a vzniká společná diskuze. Děti měly možnost osvojit si nové metody. Rozvívěla se schopnost spolupracovat, respektovat práci ostatních. Dále byly vedeny k zodpovědnosti za svou práci a své povinnosti.

- 12. 11. 2009

Příchod do družiny ve 13:00 hodin. Hlavní činností dne je speciální kroužek logopedie. Tento den je vyhrazen pro děti, které mají problémy s řečí. Vychovatelka si postupně zve do třídy dané žáky a procvičuje s nimi zadané cviky, učí novým technikám. Zbytek dětí je tento den přemístěn ke druhé

vychovatelce do druhého oddílu. Při logopedii se děti učí odstraňovat své poruchy řeči. Dochází k rozvoji, vzdělávání a výchově žáků s nedostatky v řeči.

- 13. 11. 2009

Příchod do družiny ve 13:00 hodin. Hlavní činností dne je na úvod čtení pohádky, procvičování vědomostí dětí na základě čtení, procházka na školní hřiště, hraní skupinových her. Na úvod je zařazena odpočinková činnost, poté rozvíjení myšlení, logického uvažování. Při aktivitách venku mají žáci možnost pobytu na čerstvém vzduchu, při společných hrách je prostor nejen k rozvíjení pohybových a motorických dovedností, ale také komunikačních a sociálních dovedností. Cílem je vést žáky k toleranci a ohleduplnosti k ostatním, rozvíjet vztah k prostředí a přírodě.

Třetí pozorovací týden (16. – 20. 11. 2009):

- 16. 11. 2009

Příchod do družiny ve 13:00 hodin. Hlavní aktivitou dne byla drakiáda, tedy procházka na místo určené k pouštění draků a na daném místě probíhala soutěž o nejdelší a nejvyšší let s drakem. Děti rozvíjely pohybové a motorické dovednosti, pobýly na čerstvém vzduchu. Rozvíjely komunikační dovednosti. Cílem bylo rozvíjet vnímavost, vztah k prostředí a přírodě. Hra vedla k soutěživosti a motivací byla odměna pro ty nejlepší a pro ty, kteří se zúčastnili.

- 17. 11. 2009

Tento den byl státní svátek. Školní družina byla uzavřena.

- 18. 11. 2009

Příchod do družiny ve 13:00 hodin. Hlavní činností dne byla rukodělná činnost – drátkování. Děti se díky této aktivitě naučí novým technikám, práci s drátkem a vytvoří si svůj výrobek jako dárek. Tato činnost je samostatná. Žáci ale spolu pracují. U dětí se rozvíjí schopnost spolupracovat, respektovat své úspěchy i úspěchy ostatních. Rozvíjí se sociální a komunikační dovednosti (pomáhají si, radí si, nebojí se zeptat, když jim něco nejde, baví se spolu). Cíl byl podněcovat děti k tvořivému myšlení, k řešení problémů. Rozvíjet schopnost spolupráce. Dále učit žáky zodpovědnosti. A vést je ke správné komunikaci.

- 19. 11. 2009

Příchod do družiny ve 13:00 hodin. Hlavní aktivitou dne byla dýně ve všech podobách. V úvodu hodiny byl kladen důraz na hygienu. Následovalo čtení pohádky na uvolnění a relaxaci. V první polovině děti pracovaly s papírem, barvami, nůžkami. Malovaly svou dýni. Byl vytvořen prostor pro podporu a podněcování logického uvažování, tvořivé myšlení, kreativitu. Při práci měli žáci možnost komunikovat se spolužáky a vychovatelkou. Z obrázků se poté sestavila výstava ve třídě. V druhé polovině se vydlabávala obrovská skutečná dýně. Děti měly možnost vidět opravdovou dýni. Naučily se technice, jak se dýně zpracovává. Při práci se rozvíjela schopnost spolupráce. Dbalo se na bezpečnost, při používání ostrých předmětů (nůž, nůžky). Poté se na dýni kreslil obličej, opět rozvíjení tvořivého myšlení a rozvoj rukodělných činností. Po ukončení se dýně rozsvítila a děti měly možnost radovat se ze společně odvedené práce.

- 20. 11. 2009

Příchod do družiny ve 13:00 hodin. Hlavní aktivitou dne byla naplánovaná exkurze na výstavu do střediska Fokus. Jde o občanské sdružení na podporu lidem s duševními poruchami, které má sídlo v Táboře. Během roku vyrábějí předměty,

které pak prodávají na výstavě. Družina byla pozvána na jejich výstavu. Cílem exkurze bylo žákům ukázat středisko, děti měly možnost setkat se s lidmi z Fokusu, dozvědět se nové informace o sdružení, o lidech, kteří ho navštěvují a pracují zde. Dalším cílem bylo rozvíjet vnímavost a citlivé vztahy k lidem. Učit je ohleduplnosti k ostatním. Rozvíjet komunikační a sociální dovednosti. Žáci měli možnost zakoupit si dárek a tím finančně přispět středisku.

5.4 Shrnutí pozorování

Toto je podrobný popis hlavních činností, které jsem měla možnost sledovat při třítydenním pozorování v tábořské školní družině. Jelikož jsem pozorování prováděla v měsíci listopadu 2009, podle Plánu výchovné práce pro školní rok 2009/2010 pozorované činnosti skutečně korespondují s činnostmi plánovanými. Také podle porovnání se Školním vzdělávacím programem školní družiny jsou vykonávány předepsané činnosti a dodržovány cíle, které byly na začátku roku stanoveny. Pozorované činnosti také odpovídaly dvakrát čtrnáctidennímu plánu vychovatelky. Některé aktivity byly pouze z důvodu nevyhovujícímu počasí či státního svátku přesunuty na jiný termín. K přesunutí docházelo také proto, že se vychovatelka snažila vyjít vstříc individuálním přáním a potřebám dětí.

Pro shrnující přehled bych ráda uvedla, kolik prostoru bylo věnováno daným činnostem při mém pobytu ve školní družině. Téměř každý den byl určen prostor pro odpočinkové aktivity (četbu knih, časopisů) přibližně 20-30 minut. Další odpočinkovou aktivitou byla volná zábava, při které si děti realizovaly své zájmy, té bylo věnováno přibližně 30 minut daný den a společné vycházky byly hlavní náplní, časový prostor pro procházky byl přibližně 60 minut. Zájmovým činnostem (společenské a kolektivní hry, rukodělné a výtvarné činnosti) byl věnován poměrně velký prostor. Pokud daný den děti neabsolvovaly procházku či exkurzi, náplní dne byly zájmové činnosti. Časový prostor byl 60-70 minut.

Po ukončení mého pobytu ve družině jsem si s vychovatelkou domluvila schůzku. Ukázala jsem jí svou analýzu, výstupy, zápisy, které jsem si ve družině zaznamenávala. Také jsem jí chtěla poděkovat, že jsem měla možnost u ní ve třídě být. Společně jsme debatovaly nad výběrem daných aktivit, o provozu ve škole, o dětech, o jejich chování. Měla jsem příležitost zpětně se jí zeptat na otázky, které mě zajímaly, a také ona sama chtěla slyšet můj názor na chod její družiny. Takže i ona měla určitou zpětnou vazbu ode mě. Společně jsme se zamýšlely nad možnými technikami, které by ve družině mohla uplatnit. Vybíraly jsme společně nové hry a možnosti, jak více rozvíjet komunikační a sociální dovednosti u dětí, jak rozvíjet jejich vztah k přírodě.

Na základě vlastního pozorování jsem došla k závěru, že školní družina, alespoň ta v Táboře, prošla výraznou změnou od dob, kdy jsem chodila do družiny já. A jsem za to velmi ráda. Už to není jen místo, kde si pohrajete se spolužáky do doby, než si vás rodiče vyzvednou cestou z práce. Je to místo, kam se děti těší, jakmile zazvoní zvonek a ohlásí konec školního vyučování. Mají zde možnost volby, mohou se rozvíjet, hrát si, učit se, povídat si, realizovat své zájmy.

5.5 Analýza dokumentů

Po dobu mého pozorování jsem měla možnost nahlédnout do řady dokumentů, které škola vlastní. Některé z nich jsou i k nahlédnutí na internetových stránkách základní školy. V příloze jsou uvedeny ty, které jsem měla možnost ve své práci publikovat.

Sledované dokumenty jsou Školní vzdělávací program školní družiny, vnitřní řád školní družiny, plán výchovné práce pro školní rok 2009 – 2010, rozvrh hodin a činností na rok 2009 – 2010, čtrnáctidenní plán vychovatelky, třídní kniha.

5.5.1 Školní vzdělávací program školní družiny

Ve školním vzdělávacím programu tábořské základní školy je na úvodní straně uvedena přesná adresa a kontakt na školu, jména ředitele a vedoucí vychovatelky včetně data, od kdy do kdy je školní vzdělávací program v platnosti. Školní vzdělávací program je rozdělen na několik částí. V první části jsou popsány cíle vzdělávání, délka a časový plán vzdělávání, formy vzdělávání, obsah vzdělávání, podmínky pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, podmínky přijímání uchazečů a podmínky průběhu a ukončování vzdělávání, materiální podmínky, personální podmínky, podmínky bezpečnosti práce a ochrany zdraví, zveřejnění školního vzdělávacího programu a poté vypracovaný výchovně vzdělávací program školní družiny.

Výchovně vzdělávací program školní družiny nese název „Člověk a jeho svět“ a je rozdělen do pěti částí. V tematických celcích – 1. Místo, kde žijeme, 2. Lidé kolem nás, 3. Lidé a čas, 4. Rozmanitost přírody, 5. Člověk a jeho zdraví – se snaží školní družina rozvíjet klíčové kompetence, a to kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence k trávení volného času, občanské kompetence, komunikativní kompetence a sociální kompetence.

První kapitola (Místo, kde žijeme) je rozdělena na části Náš domov, Škola, Město, kde žijeme a Tradice v daném městě (Táboře). V části Náš domov si budou děti podle výchovně vzdělávacího plánu vyprávět o své rodině, jak spolu tráví volný čas, a potom si vše nakreslí, vymodelují. Dále si budou vyprávět o domě, ve kterém žijí. Vypraví se do přírody pozorovat okolní domy, budou kreslit, modelovat a stavět dům snů. V části Škola budou mít děti za úkol procházet bludištěm školy. Podle mapky se ve škole orientovat. A také si budou povídat o své cestě do školy. Budou poznávat dopravní značky a celkově sledovat provoz na silnici. Budou mít možnost besedovat s příslušníky policie a navštívit dopravní hřiště. V části Město se děti naučí poznávat historii města Tábor. Navštíví muzea, významné budovy, úřady. V poslední části Tradice si budou děti s vychovatelkou vyprávět o místních zvyklostech a slavnostech, které se v Táboře

konají. Budou si vysvětlovat vznik místních tradic. Naučí se zpívat místní písně, navštíví předpokládané výstavy, galerie a infocentrum. Dále bude školní družina pořádat dětský karneval, žáci navštíví domov důchodců G-Centrum s veselým programem. Také družina připravuje „Slet čarodějnic na Hradbách“ s opékáním vuřtů. Budou si hrát scénky a soutěžit.⁷²

Druhý tematický celek se jmenuje Lidé kolem nás a má podtitulek Já a ti druzí. Prvním tématem, kterým se budou děti ve družině zabývat, je rodina. Budou diskutovat o své rodině, hrát si na rodinu. Objasní si základní pojmy (kdo je strýc, sestřenice apod.), a zhotoví dárečky pro potěšení k významným dnům (Vánoce, Velikonoce). U tématu kamarádi si děti budou moci popovídat o svých kamarádech, přátelích. Jak společně tráví volný čas. Nakreslí si svého oblíbeného kamaráda. Budou si povídat o dětech žijících na různých kontinentech a o různých národnostech a kulturách. V průběhu roku se budou věnovat chování a našemu jazyku. Povyprávějí si o základech slušného chování. Pomocí různých básniček a písniček si procvičí rytmus a melodii. Pokusí se o dramatizaci nějakého příběhu. Vyzkouší si jazykolamy a dechová cvičení.

Třetí skupina nese název Lidé a čas. Celá tato kategorie je věnovaná času a jak nás všechny bez výjimky ovlivňuje. Zde se děti budou učit správně počítat, měřit a odhadovat čas. Podle starých fotografií budou poznávat budovy v Táboře. Budou pozorovat, jak se lidé podle času mění.

Ve čtvrté skupině se budou děti zabývat přírodou kolem nás, životním prostředím. Budou chodit na procházky, vyprávět si o ročních obdobích, budou sbírat rostliny. Z těch pak vytvoří různé obrázky, koláže. Úklidem v okolí školy a tříděním odpadu se budou snažit pomáhat životnímu prostředí.

V poslední kapitole výchovně vzdělávacího programu se děti budou zabývat člověkem a jeho zdravím. Naučí se poznávat své tělo. Zjistí, kolik váží a měří. Naučí se popisovat jednotlivé části těla, jak se mají o sebe starat. Dále se budou seznamovat s mladým zdravotníkem. Naučí se zásadám první pomoci.

⁷² Srov. Výchovně vzdělávací program školní družiny základní školy Tábor

Budou si vyprávět o správné stravě, důležitosti pohybu, o škodlivosti návykových látek. Budou se hrát různé hry, pořádat sportovní dny a besedy.⁷³

5.5.2 Plán výchovné práce pro školní rok 2009/2010

Každá vychovatelka má povinnost na nový školní rok vypracovat svůj vlastní plán, program výchovné práce na daný rok. Ten by měl obsahovat všechny náležitosti, které jsou uvedené v rámcovém školním vzdělávacím programu.

Tento plán poté odevzdá vedoucí vychovatelce, která ho zkontroluje, předá řediteli školy ke kontrole, a pokud je vše v pořádku, tak ho schválí.

Plán je vypracován po měsících. Začíná se od září a končí se červnem. Provoz školní družiny v Táboře je zajištěn pouze ve školním roce. O letních prázdninách je škola uzavřena.

U každého měsíce je uvedena hlavní činnost, kterou se budou zabývat, činnost je podrobně rozepsaná. Např. měsíc září:

Odpočinková činnost – společná četba z dětských časopisů a oblíbených knih dětí, seznámení se s řádem ŠD a pravidly při hrách a půjčování her. Využití počasí na vycházky do parku k Jordánu, k Lužnici, do sadů okolo školy.

Zájmová činnost – společenské a kolektivní hry. Hry na počítači, stolní a stavebnicové hry. Při pracovní činnosti se bude obkreslovat šablona, skládat z papíru, správné zacházení s nůžkami a lepidlem. Při estetické činnosti si budou opakovat známé písně. Při příležitostních činnostech budou poznávat a určovat plody podzimu. A tělovýchovné činnosti budou probíhat venku, a to jako míčové hry, přeskoky přes švihadlo, soutěže dovednosti a obratnosti.

Příprava na vyučování – tříbení smyslu pro rytmiku a opakování rytmů spojené se jmény, úklid v aktovkách a jejich ukládání.

Jiné činnosti – seznámení se s řádem ŠD, bezpečnost při hrách a přechodu na oběd.⁷⁴

⁷³ Srov. Výchovně vzdělávací program školní družiny základní školy Tábor

⁷⁴ Cit. Plán výchovné práce pro školní rok 2009/2010 školní družiny Tábor

Struktura je u každého měsíce stejná, jen se liší jejich činnosti. Dané aktivity mohou být od těch uvedených odlišné. A to z důvodu změn počasí. Při špatném počasí nebudou podnikat procházku v přírodě. Oproti tomu, pokud bude venku hezké počasí, tak je vhodnější jít ven a naplánované aktivity přesunout na jindy. Dalším důvodem mohou být neočekávané situace, se kterými se při plánování nepočítalo, a je pro děti vhodné se jich zúčastnit i přes naplánované činnosti. Především je důležité vyjít vstříc potřebám a přáním dětí. Dbát na jejich individualitu a rozvoj.

(Plán výchovné práce bude k nahlédnutí v příloze)

5.5.3 Čtrnáctidenní plán vychovatelky

Jednotlivé vychovatelky mají za povinnost sestavovat mimo ročního výchovného plánu také plán čtrnáctidenní. V tomto plánu sepisují po dnech, od pondělí do pátku, připravované činnosti. Dané aktivity jsou uvedeny i s hodinovým rozpětím. Vždy je napsáno téma, kterým se družina nyní zabývá, a podrobně popsáno, jaké aktivity se budou v daném období konat.

Tyto plány se vyhotovují v několika provedeních. Jeden je určen pro vedoucí vychovatelku, aby měla přehled o dění v daném oddělení, a druhý plán se vyvěsí na nástěnku, která se nachází při vstupu do tříd družin, aby byli rodiče či zákonní zástupci plně informováni o činnostech v dané třídě.

(Pro ukázkou je v příloze uveden 14denní plán)

5.5.4 Rozvrh hodin

Vychovatelka si na začátku roku sestaví rozvrh hodin daného oddělení školní družiny. Ten je opět vyhotoven v několika kusech. Jeden pro vedoucí vychovatelku, další je vyvěšen na dveřích družiny a další slouží samotné vychovatelce. Rozvrh vychovatelky, u které jsem byla ve družině na pozorování, je následující.

V pondělí začíná od 13:00 hod až do 14:30 hodin, kdy ve družině probíhá hlavní činnost, tedy tematický celek „Místo, kde žijeme“. Poté následuje osobní hygiena, svačina a didaktické hry. A od 14:30 do 17:00 hodin probíhá rekreační činnost.

V úterý začíná vychovatelka v 11:40 až do 13:00 hodin, kdy mají děti osobní hygienu, oběd, společenskou četbu, stolní a kolektivní hry, přípravu na vycházku a převlékání. Od 13:00 do 14:30 hodin probíhá hlavní činnost, a to tematický celek „Člověk a jeho zdraví“. Poté následuje osobní hygiena, svačina, didaktické hry. Od 14:30 do 17:00 hodin probíhá rekreační činnost.

Středa začíná už od 6:00 až do 8:00 hodin, kdy probíhá ranní družina. Děti hrají stolní a společenské hry. Od 11:40 až do 13:00 mají děti osobní hygienu, oběd, společnou četbu, stolní a kolektivní hry, přípravu na vycházku, převlékání. Od 13:00 do 14:30 se koná hlavní činnost, a to tematický celek „Lidé kolem nás“. Následuje osobní hygiena, svačina a didaktické hry. A do 14:30 do 15:00 hodin probíhají rekreační činnosti.

Čtvrtek začíná od 6:00 až do 8:00 hodin ranní družinou, kdy děti hrají stolní a společenské hry. Od 11:40 do 13:00 hodin probíhá osobní hygiena, oběd, společná četba, stolní hry a příprava na procházku. Od 13:00 až 14.30 hlavní činnost, a to téma „Lidé a čas“ a poté následuje osobní hygiena, svačina a do 16:30 následují rekreační aktivity.

Pátek v sudém týdnu má vychovatelka ranní družinu, kde se od 6:00 do 8:00 hodin hrají stolní a kolektivní hry. Od 11:40 do 13:00 hodin je osobní hygiena dětí, oběd, společná četba, hry a příprava na procházku. V hlavní činnosti od 13:00 do 14:30 probíhá tematický celek „Rozmanitost přírody“, poté následuje osobní hygiena, svačina a do 15:00 hodin jsou v programu rekreační činnosti.⁷⁵

5.5.5 Třídní kniha

Do třídní knihy jsem měla možnost jen nahlédnout. Je téměř totožná s klasickou třídní knihou určenou pro běžné vyučování. Vychovatelka má za

⁷⁵ Srov. Rozvrh vychovatelky ze školní družiny Tábor

povinnost každý den zapisovat stav dětí, a poté uvést, jaké aktivity se ten den budou konat. Podrobně popíše, jaké činnosti byly ten den provozovány. Po týdnu se odevzdává třídní kniha vedoucí vychovatelce, která provede kontrolu, zda údaje odpovídají plánu dané vychovatelky.

ZÁVĚR

Při zpracovávání diplomové práce a vlastního pozorování, jsem více pochopila důležitost školní družiny a především důležitost výběru správné školní družiny. Při práci s literaturou jsem se mnohého dočetla: jak by měla správně družina fungovat, jaké aktivity se zde provádějí. Právě na základě literatury jsem teoreticky popsala fungování školní družiny, popsala teoretické možnosti, které školní družina nabízí pro rozvoj dovedností. A formou případové studie jsem ověřila, že jsou tyto možnosti v praxi využívány. Že školní družina věnuje dostatečný prostor činnostem a aktivitám, které rozvíjení komunikačních a sociálních dovedností.

Ve zpracované práci jsem se nejprve snažila přiblížit a vysvětlit základní pojmy komunikace. Na základě poměrně rozsáhlého množství literatury z oblasti komunikace jsem se snažila vymezit pouze základní pojmy a ty do hloubky popsat. Druhou kapitolu věnuji sociální interakci a sociálním dovednostem. Třetí kapitola zahrnuje veškeré informace, které jsem o školní družině byla schopná zaznamenat, a to jak z literatury, tak z vlastního pozorování z tábořské školní družiny. V předposlední, čtvrté kapitole, se na základě vlastního pozorování ve družině snažím přiblížit možnosti rozvíjení komunikačních a sociálních dovedností za pomoci her, které jsem s dětmi měla možnost vyzkoušet. Poslední, pátá kapitola, představuje výsledky třítydenního pozorování, které jsem ve školní družině provedla pro srovnání obecného popisu obsaženého v literatuře s realitou pedagogické praxe.

SEZNAM LITERATURY:

BEDNAŘÍKOVÁ, I. *Sociální komunikace*, Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. ISBN 80-244-1357-4.

ČERMÁK, F. *Jazyk a jazykověda*, Univerzita Karlova Praha : Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0154-0.

FIALOVÁ, L. *Body image jako součást sebepojetí člověka*, Praha : Karolinum, 2001. ISBN 80-246-0173-7.

GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*, Brno : Paido, 2001. ISBN 80-85931-79-6.

GAVORA, P. *Učitel a žáci v komunikaci*, Brno : Paido, 2005. ISBN 80-7315-104-9.

HÁJEK, B., PÁVKOVÁ, J. a kol. *Školní družina*, Praha : Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-268.3.

HARTL, P. *Stručný psychologický slovník*, Praha : Portál, 2004. ISBN 80-7178-803-1.

HARTLEY, M. *Řeč těla v praxi*, Praha : Portál, 2004. ISBN 80-7178-844-9.

HAYESOVÁ, N. *Základy sociální psychologie*, Praha : Portál, 1998. ISBN 80-7178-198-3.

HENDL, J. *Přehled statistických metod zpracování dat : analýza a metaanalýza dat*, Praha : Portál, 2004. ISBN 80-7178-820-1.

HENDL, J. *Kvalitativní výzkum : základní metody a aplikace*, Praha : Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.

HLADÍLEK, M. *Úvod do sociální a pedagogické komunikace*, Praha : Vysoká škola J.A.Komenského, 2006. ISBN 80-86723-16-X.

HOLEYŠOVSKÁ, A. *Rok ve školní družině*, Praha : Portál, 2003. ISBN 80-77178-752-3.

HUČÍNOVÁ, L. a kol. *Klíčové kompetence v základním vzdělávání*, Plzeň : Bílý slon, 2007. ISBN 978-80-87000-07-6.

JA NÍK, T., MIKOVÁ, M. *Videostudie*, Brno : Paido, 2006. ISBN 80-7315-127-8.

JANOUSEK, J. *Sociální komunikace*, Praha : Svoboda, 1968.

JANOUSEK, J. *Verbální komunikace a lidská psychika*, Praha : Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1594-0.

KOHOUTEK, R. a kol. *Základy sociální psychologie*, Brno : Akademické nakladatelství CERM, 1998. ISBN 80-7204-064-2.

KŘIVOHLAVÝ, J., MAREŠ, J. *Sociální a pedagogická komunikace ve škole*, Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1984. ISBN 80-04-21854-7.

KŘIVOHLAVÝ, J. *Jak si navzájem lépe porozumíme*, Praha : Nakladatelství Svoboda, 1988.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [online]. Praha: MŠMT, Metodický pokyn k postavení, organizaci a činnosti školních družin, Dostupné na WWW: <<http://www.msmt.cz>>.

PÁVKOVÁ, J., HÁJEK, B., HOFBAUER, B. a kol. *Pedagogika volného času*, Praha : Portál, 2002. ISBN 80-7178-711-6.

ROZSYPALOVÁ, M. ČECHOVÁ, V., MELLANOVÁ, A., *Psychologie a pedagogika*, Praha : Informatorium, 2003. ISBN 80-7333-014-8.

ŘEZÁČ, J. *Sociální psychologie*, Brno : Paido, 1998. ISBN 80-85931-48-6.

SHAPIRO, L. E. *Emoční inteligence dítěte a její rozvoj*, Praha : Portál, 1998. ISBN 80-7178-964-X.

SCHNEIDEROVÁ, A., SCHNEIDER M. *Komunikační dovednosti*, Ostrava : Ostravská univerzita v Ostravě, 2004. ISBN 80-7042-688-8.

SNEDDON, G. D. *Neverbální komunikace dětí*, Praha : Portál, 2005. ISBN 80-7367-043-7.

ŠVARŤÍČEK, R., ŠEDOVÁ, K. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*, Praha : Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

VYBÍRAL, Z. *Úvod do psychologie komunikace*, Hradec Králové : Gaudeamus, 1997. ISBN 80-7041-002-7.

VYBÍRAL, Z. *Psychologie lidské komunikace*, Praha : Portál, 2000. ISBN 80-7178-291-2.

Vyhláška č. 74/2005 Sb.

Zákon č. 563/2004 Sb.

Zákon č. 561/2004 Sb.

ABSTRAKT

FAUOVÁ, J. *Možnosti rozvíjení komunikačních a sociálních dovedností u dětí ve školní družině*. České Budějovice 2010. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce PP. Bauman.

Klíčová slova: komunikace, komunikační a sociální dovednosti, sociální interakce, školní družina.

Práce se zabývá možnostmi rozvíjení komunikačních a sociálních dovedností u dětí ve školní družině. Teoretická část charakterizuje druhy komunikace, způsoby komunikace a její rozvíjení. Dále se věnuje sociální interakci, poté pokračují charakteristikou školní družiny, jejich cílů, hlavní činnosti.

Teoretickou část práce doplňují případovou studií, sledující, jakým způsobem se mohou rozvíjet komunikační a sociální dovednosti u žáků ve družině. Mj. provádím analýzu třítydenního pozorování denního programu ve školní družině. Hlavním cílem mého výzkumu bylo zjistit, jak probíhá denní program ve školní družině a jakým způsobem je vytvářen prostor pro rozvoj daných dovedností.

ABSTRACT

FAUOVÁ, J. *Possibilities for fostering communication and social skills in after-school clubs*

Keywords: communication, communication and social skills, social interaction, after-school clubs

The diploma thesis deals with the possibilities for fostering children's communication and social skills in after-school clubs. The theoretical part characterizes types of communication, methods of communication and its development. Furthermore I focus on social interaction; I describe the functions of a group, namely an after-school club. I continue with the basic characteristics of an after-school club, its aims and primary objectives.

The final part of the thesis includes a case study into the possibilities for fostering communication and social skills in an after-school club. It is based on a three - week observation of the daily program of the after-school club. My main objective was to map it's the daily program and in respect to possibilities for fostering communication and social skills.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha I	Tabulka č. 1 – pozorování 2.11. 2009
Příloha II	Tabulka č. 2 – pozorování 3.11.2009
Příloha III	Tabulka č. 3 – pozorování 4.11. 2009
Příloha IV	Tabulka č. 4 – pozorování 5.11.2009
Příloha V	Tabulka č. 5 – pozorování 6.11.2009
Příloha VI	Tabulka č. 6 – pozorování 9.11.2009
Příloha VII	Tabulka č. 7 – pozorování 10.11.2009
Příloha VIII	Tabulka č. 8 – pozorování 11.11.2009
Příloha IV	Tabulka č. 9 – pozorování 12.11.2009
Příloha X	Tabulka č. 10 – pozorování 13.11.2009
Příloha XI	Tabulka č. 11 – pozorování 16.11.2009
Příloha XII	Tabulka č. 12 – pozorování 18.11.2009
Příloha XIII	Tabulka č. 13 – pozorování 19.11.2009
Příloha XIV	Tabulka č. 14 – pozorování 20.11.2009
Příloha XV	Plán vychovatelky od 2.11.2009-13.11.2009
Příloha XVI	Plán vychovatelky od 16.11.2009-20.11.2009
Příloha XVII	Rozvrh hodin na rok 2009/2010
Příloha XVIII	Zápisní lístek do školní družiny
Příloha XIX	Plán výchovné práce pro školní rok 2009/2010

ČAS	POPIS ČINNOSTI
13:00	Příchod dětí do družiny.
13:00	Vychovatelka si zapisuje docházku, počítá děti.
13:03	Vychovatelka oznamuje dětem, co se dnes bude dělat. Na začátku si budou číst pohádku, aby si děti po celém dni ve škole odpočinuly. A po přečtení, budou mít volnou zábavu. To znamená, že si budou moci hrát s čím chtějí.
13:03	Vychovatelka říká dětem, aby se posadily na koberec, aby si při čtení mohly odpočívat.
13:04	Děti ze čtvrté třídy postupně přicházejí.
13:04	Vychovatelka má na dnešní den připravenou pohádku o hloupém Honzovi. Chce na tomto příběhu dětem ukázat, jak chytrost vládne nad hloupostí.
13:05	Vychovatelka začíná číst.
13:08	Dělá přestávku, ukazuje obrázky a ptá se dětí, jak si představují takového Honzu. Děti vypráví, nevyvolává je, děti si navzájem vyprávějí.
13:10	Vychovatelka pokračuje ve čtení.
13:11	Vychovatelka napomíná jednoho chlapce.
13:11	Některé děti poslouchají, tři chlapi si hrají s jablkem od oběda, tři dívky si prohlížejí časopis.
13:15	Vychovatelka ukazuje obrázky postav.
13:15	Po přečtení pohádky se vychovatelka ptá dětí, proč se vlastně Honza vydal do světa. Snaží se s nimi pohádku nějak dětsky rozebrat. Jaké si vzaly ponaučení.
13:17	Vychovatelka čte nový příběh. Děti poslouchají, pohádka je i pro mě velmi napínavá. Jde o detektivní příběh z pohádkového lesa.
13:22	Vychovatelka ukazuje dětem další obrázky pohádkových postav.
13:22	Přichází další opozdilci z oběda, opět čtvrtáci.
13:25	Vychovatelka dočetla pohádku.
13:25	Tři děti se připravují na kroužek. Vychovatelka jim vysvětluje, aby si po sobě případně uklidily věci. Že je nutné, aby měly ve třídě pořádek, až vše uklidí, počkají na učitelku na lavičce před družinou.
13:25	Vychovatelka mezi tím připomíná, co si mají zítra děti připravit na vaření.
13:26	Jedna dívka přinesla ukázat časopis o vaření, pro inspiraci, co by se mohlo příště uvařit. Vychovatelka vybírá s dětmi recepty, všichni jsou okolo ní a vybírají.
13:30	Dvě dívky odchází na kroužek hudební výchovy.
13:30	Vychovatelka opět připomíná jablka na zítřejší vaření.
13:31	Vychovatelka dětem oznamuje volnou zábavu. Tím chce děti motivovat k tomu, aby byly schopny samy využívat volný čas. Děti zajásají. Teď si mohou hrát s čímkoliv. Chlapci se hned domlouvají, kdo bude s kým ve skupině a jdou si od vychovatelky půjčit stavebnici, ta je umístěná vysoko na polici. Vychovatelka ji bere ze skříně a podává chlapcům. Čtyři chlapi si hrají samostatně, někteří s mobilem, jiní si půjčili autíčka a staví si vlastní silnici, po které budou dělat závody. Tři dívky si hrají pexeso, dvě karty. Skupinka jedné dívky a dvou chlapců hrají hru na čísla.
13:34	Vychovatelka dětem pouští oblíbené písničky na cd. Chce, aby se při hudbě děti odpočinuly, odreagovaly se a při tom si také procvičovaly.
13:35	Jakmile mají děti volnou zábavu, jsou velmi hluční. Vychovatelka je neustále napomíná. To pomůže jen na malou chvilku. Vychovatelka pouští písničky o něco nahlas, děti se klidně a poslouchají, přitom si zpívají.
13:38	Vychovatelka vyhledává, která skupina dětí bude nejhodnější, dostane do desek obrázků delfína. Jakmile to děti slyšely, opravdu se radovaly, a hned se předbíhaly, kdo z nich bude nejhodnější a kolik už kdo má zvířecích obrázků.
13:40	Vychovatelka sedí u stolu s pěti dívkami a vymýšlí jim program, protože dívky neví, co by chtěly dělat. Vychovatelka jim rozdává papíry a předvádí, jak budou vyrábět papírového pejska. Dává jim předlohu, ze začátku pomáhá.
13:45	Vychovatelka si u stolu dělá své věci, dopisuje třídní knihu, přepisuje týdenní plán. Mezi tím obejde děti, ptá se, co to vlastně vyrábějí. Děti se jí se vším chlubit.
13:47	K dívkám, co vystřihávají pejska, se přidávají dva chlapi.
13:47	Jedna dívka si sama čte v přední lavici knížku.
13:47	Jeden chlapec svačí.
13:55	Skupinka čtvrtáku si hraje samostatně. Připojily se k nim tři mladší děti. Čtvrtáci si s nimi nechtějí hrát. Děti si běží hned stěžovat vychovatelce. Ta dětem nabídne jinou hru.
13:55	Přichází další dvě děti z kroužku.
14:00	Tři děti odchází na country tanečky.
14:00	Chlapci si stále hrají se stavebnicí.
14:05	Děti stále staví papírového pejska. Vychovatelka jim při tom radí a pomáhá.
14:05	Občas děti napomene, ale jak vyhlásila soutěž v nezlobení, tak jsou děti klidné, ale pořád vychovatelce připomínají, aby se dívala, kdo zlobí a kdo ne.
14:06	Pro jedno dítě přišla maminka.
14:06	Dvě děti se ptají vychovatelky, zda si mohou půjčit kulečnick. Vychovatelka souhlasí.
14:09	Jedna dívka si stěžuje, že jí chlapi snědli všechny bonbony. Vychovatelka chlapce napomenula a řekla, že zítra dívka koupí bonbony nové. Chlapcům se to zřejmě nezamlouvalo, ale neodmlouvali.
14:11	Děti si hrají, poslouchají písničky.
14:11	Vychovatelka oznamuje, která skupina je zatím nejhodnější.
14:11	Vychovatelka s dětmi vyrábí další papírové zvířátko.
14:15	Vychovatelka oznamuje, co budou nyní všichni společně hrát.
14:15	Poprosila chlapce, aby hru připravili.
14:15	Chlapec si po sobě uklízí stavebnici.
14:16	Vychovatelka vysvětluje dětem, které hru neznají, její pravidla.
14:16	Skupinka chlapců si chce společně hrát na vojáky. Vychovatelka souhlasí, oznamuje dětem, že kdo si chce hrát samostatně, může, ale za podmínky, že budou hodní. A ptá se ostatních, kdo si s ní chce hrát tak může, kdo ne, nemusí, ale musí být potichu.
14:16	Vychovatelka s dětmi hraje hru na povolání. Určila jednoho, který jde za dveře, tam si vybere povolání a pak ho před všemi předvádí a ostatní hádají.
14:25	Vychovatelka napomíná skupinku chlapců, protože vyrušují.
14:30	Šest dětí odchází domů.

ČAS	POPIS ČINNOSTI
13:00	Příchod dětí do družiny.
13:01	Vychovatelka si zapisuje docházku.
13:01	Vychovatelka dětem oznamuje, jaký mají dnes program. Bude se vařit jablečný závit. Podle receptu, který si minulý týden zapisovaly do svých kuchařek. Snaží se dětem přiblížit vaření. Ukázat techniky, pomůcky, postupy.
13:02	Posílá děti, aby si umyly ruce, než se pustí do vaření. Vysvětluje, jak je důležité mýt si pravidelně ruce.
13:05	Vychovatelka požádala dva chlapce, aby jí pomohly srazit k sobě tři velké stoly, na kterých budou závin připravovat.
13:07	Vychovatelka si k sobě volá dvě dívky, aby s ní šly do kabinetu, pomoci jí s pomůckami, které budou také potřebovat. S vychovatelkou by chtěly jít další dvě dívky. Vychovatelka je bere sebou, prý každá ruka se bude hodit. Ostatní děti jsou ve třídě.
13:13	Vychovatelka se vrací do třídy. Všechny pomůcky dávají na stůl. Vychovatelka se dětí ptá, zda si pamatují, co na závin potřebují. Děti se překřikují, hádají. Nakonec recept dávají všichni dohromady. Vychovatelka říká, aby si vyndaly jablka, která si sebou na dnešní vaření měly přinést. Některé děti si jablko samozřejmě zapoměly, vychovatelka s tím počítala, přinesla jich dostatek. Ale na děti se zlobí. Říká jim, že příště to budou muset napravit, že takhle by to nešlo, kdyby pokaždé na něco zapoměly. Děti se omlouvají, že na to úplně zapoměly. Děti, co si jablko přinesly, vychovatelce stále ukazují a říkají, že oni na nic nezapoměly.
13:20	Vychovatelka se s dětmi pouští do vaření.
13:22	Ke stolu posadí děti, které by chtěly okrajovat jablka. Hlásí se hned pět dětí. Vychovatelka je posadí ke stolu, bere do ruky jablko a říká dětem, které ještě nikdy neokrajovaly jablko, jak se to má dělat. Některé děti to ví, některé se bedlivě dívají.
13:25	Vychovatelka rozděljuje další práci. Někdo musí ty okrajovaná jablka nastrouhat. Hlásí se dvě dívky, vychovatelka dívkám říká, že struhadlo je jen jedno, tak se budou střídat.
13:32	Další potřebná práce je těsto. Na dnešní vaření se koupilo těsto listové. Ukazuje ho dětem. Ptá se, jestli ho znají. Děti odpovídají, že ano, že z toho peče maminka i babička.
13:35	Vychovatelka dětem ukazuje, jak budou s těstem pracovat. Ptá se, kdo ještě nemá žádnou práci. Děti se hlásí. Vychovatelka jim podává váleček a můžou pracovat.
13:38	Všechny děti pracují. Vychovatelka nejvíce pozornosti věnuje dětem, co válí těsto. Je to přeci jen pracnější. Pomáhá jim.
13:40	Těsto je vyválené. Vychovatelka se ptá, jestli jsou už připravená jablka na první várku. Vychovatelka děti požádá, aby jí misku s jablky přinesly. Svolává děti k sobě, aby viděly, jak se bude pokračovat dál. Na těsto se nasyvou nastrouhaná jablka, posypou cukrem, skořicí a zatočí se. Děti pozorují, postrkují se, protože všichni nevidí.
13:47	Vychovatelka pokládá závin na plech.
13:47	Dává těsto do trouby.
13:50	Těsto se v troubě neustále kontroluje, děti stojí u trouby a závin pozorují.
13:52	Vychovatelka rozdává další úkoly. Budeme dělat ještě jeden závin. Posílá děti na místa, ptá se, jestli se v práci nechtějí vystřídat. Děti souhlasí, takže ty, co krájely a strouhaly jablka tak budou pracovat s těstem a naopak.
13:53	Vychovatelka dětem všechno vysvětluje znovu. Protože když si dělaly svoji práci, tak si nevěšimaly, jak se dělá těsto a naopak.
13:54	Chlapcům jde špatně vykrajovat jablka, vychovatelka jim podává jiný nůž. Dívku už nebaví strouhat, říká to vychovatelce, že by si chtěla raději hrát. Vychovatelka souhlasí, posílá dívku umýt si ruce a místo ní bude strouhat někdo jiný. Vychovatelka se ptá, kdo bude strouhat. Nikdo se nehlásí. Tak chvilku strouhá vychovatelka sama.
14:00	Děti volají vychovatelku, jestli by se už těsto nemělo vyndat. Vychovatelka běží k troubě. Říká dětem, že je potřeba ještě chvilku.
14:02	Těsto už mají děti připravené, jablka jsou taky nastrouhaná. Vychovatelka oznamuje, ať se jdou všichni podívat, vyndává štrůdl z trouby. Krásně voní. Děti už se nemůžou dočkat. Vybírají si, kdo ho ochutná jako první.
14:05	Vychovatelka ho pokládá na stůl, rychle zamotá druhý a dává ho také do trouby.
14:09	Vychovatelka říká dětem, aby si každý po sobě uklidil stůl, než budou ochutnávat. Vysvětluje, že každý si po práci musí uklidit svoje věci. Snaží se je motivovat k uklizení.
14:10	Vychovatelka se ptá, kdo umyje nádobí. Dvě dívky se hlásí, vychovatelka je chválí. Odnáší pomůcky do kabinetu. Děti mezi tím srovnávají stoly.
14:14	Vychovatelka na stůl prostírá nový ubrus, podává každému ubrousek. Krájí závin.
14:16	Děti sedí u stolu a jí. Vychovatelka jim pouští hudbu, aby si děti mohly odpočinout a relaxovat.
14:20	Ptá se dětí, jak jim chutná. Všichni si ho moc pochvalují.
14:29	Děti dojedly, vychovatelka uklízí ubrousky a talíře.

Čas	Popis činnosti
13:00	Příchod dětí do družiny.
13:01	Vychovatelka posílá děti do umývárky, aby si umyly ruce. Vysvětluje dětem, že mytím rukou se nejvíce zabráňuje přenosu viru chřipky.
13:02	Vychovatelka zapisuje docházku.
13:05	Vychovatelka dětem vysvětluje, co se dnes bude dělat. Na úvod si přečtou pohádku. Aby si po celém dni ve škole odpočinuly.
13:05	Vychovatelka říká dětem, aby se posadily na koberec, uvolnily se a poslouchaly.
13:06	Na dnešní čtení si vychovatelka připravila knížku o rybách, protože dnes jdou děti na exkurzi do štíčí líhně.
13:09	Vychovatelka začíná číst pohádku o rybách, aby je připravila na výlet.
13:10	Začíná číst a během čtení jim ukazuje obrázky ryb, děti je mají poznávat. Ze začátku jde o ryby známé.
13:15	Vychovatelka čte, dva chlapci si opět hrají s mobilem.
13:16	Vychovatelka je napomíná a oznamuje jim, že teď budou číst místo ní oni a budou se střídát.
13:16	Čte první chlapec.
13:20	Čte druhý chlapec.
13:25	Po přečtení vychovatelka posílá děti do šaten. Vysvětluje, že venku je velká zima, aby se pořádně oblékly.
13:25	Na výlet jde i druhá družina spolu s další vychovatelkou.
13:30	Všechny děti jsou před družinou připraveny.
13:33	Vycházíme.
13:35	Děti jdou po dvojících. Vychovatelky vzadu. Vychovatelka určuje dvě velké dívky, aby šly jako první dvojice, budou hlídat skupinu, aby se zastavily na daných místech, jako je křižovatka nebo přechod na druhý chodník.
13:40	Jde se stezkou okolo náměstí. Vychovatelky vybraly cestu, kde nejezdí auta, aby se děti mohly volněji pohybovat.
13:45	Děti jdou ze začátku velmi klidně. Ale po chvíli vychovatelka píská na prsty, děti se rovnají.
13:47	Dvě dívky si jdou stěžovat na chlapce před nimi. Vychovatelka to vyslechne, ale zatím nereaguje.
13:50	Vychovatelka děti napomíná, přední děti jdou velmi rychle, ostatní jim nestačí.
13:56	Vychovatelka zastavuje děti písknutím. Děti se rovnají do dvojřadu. Přicházíme před sádka. Vychovatelky vysvětlují dětem pravidla, jak se mají chovat, aby se jim něco nestalo. Především také aby pozdravily. Mají vždy stát na vyhrazeném místě, nesmějí se naklánět do nádrží, aby do nich nespadly. A aby bedlivě poslouchaly, co jim pan vedoucí rybář bude vysvětlovat, že si o tom všem budou v družině povídat. A kdyby měly jakýkoliv dotaz, ať se klidně rybářů zeptají.
14:00	Pomalou vstoupují dovnitř.
14:02	U vchodu na nás čeká pan vedoucí. Všichni se s ním seznamují a děti ho velmi nahlas zdraví.
14:05	Děti se rozutekly, vychovatelka je okřikuje, především chlapce.
14:06	Postupujeme od jedné kádě ke druhé. Hlavní rybář nám vysvětluje, co v dané kádi je za ryby. Kolik jim je let, jak jsou asi velké. Vypráví nám také své zážitky.
14:15	I děti se po chvíli ptají. Např. kolik je tu ryb, kolik stojí, jestli je tu nějaká speciální.
14:15	Rybář keserem vyloví nějaké ryby, ukazuje nám je.
14:20	Mezi tím vychovatelka napomíná děti, aby nechodily tak blízko k nádržím, protože tráva je velmi kluzká, tak aby nespadly do vody.
14:20	Zastavujeme se u velké kádě. Rybář nám ukazuje raritu- 2,5m dlouhého zlatého sumce. Vypráví o něm historku.
14:23	Děti i vychovatelky si ho fotí.
14:25	Poté přistupujeme k akváriu, kde nám rybář ukazuje červené rybky.
14:26	Nakonec nás zavedl do prodejny ryb, kde si děti prohlížejí, jak se u nich ryby uchovávají, jak se ryby zpracovávají. Od paní vedoucí dostávají děti plakát, na kterém jsou vyobrazené veškeré ryby, které se na sádkách vyskytují.
14:30	Vychovatelky spolu s dětmi děkují za prohlídku a odchází se zpět do družiny.
14:33	Vychovatelka rovná děti do dvojřadu a odcházíme.

Čas	Popis činnosti
13:00	Příchod dětí do družiny.
13:00	Vychovatelka oznamuje dětem, aby si s sebou přinesly věci, aktovky a uklidily si je ke svým stolům.
13:03	Vychovatelka si zapisuje docházku.
13:05	Vychovatelka oznamuje dětem, co budou dnes dělat.
13:05	Na začátku pouští dětem oblíbené písničky, aby si odpočinuly, odreagovaly se.
13:10	A oznamuje, že si teď mohou děti chvilku hrát, mohou si půjčit jakoukoliv hru nebo kdo chce, si může dopsat domácí úkol a pak se půjde na procházku. Půjdou ven, aby děti pobýly na čerstvém vzduchu a proběhly se. Budou vycházet v půl druhé. Takže asi za 25min.
13:10	Vychovatelka zjistila, že děti žádný domácí úkol nemají, takže kdo si nechce hrát samostatně, vychovatelka má připravený náhradní program. Budou si hrát všichni společně. Vychovatelka nabízí, že si mohou zahrát dohromady hru na čísla a tleskání. Děti se radují, zřejmě je tato hra velmi oblíbená. Vychovatelka chce vysvětlit pravidla, ale děti vysvětlují, že je všichni znají, že je to zbytečné.
13:13	Vychovatelka posadí děti do kolečka na koberec, sama se k nim přidává jako hráč. Vybrala hru na čísla záměrně. Tato hra je určena na procvičování dětské paměti, čísel a také tleskání.
13:15	Začíná hra.
13:20	První kolo se nějak nepovedlo. Vychovatelka zjistila, že pravidla asi někomu nejsou známa. Takže přes odpor ostatních znovu vysvětluje pravidla.
13:25	Začíná nová hra.
13:28	Toto kolo už bylo lepší, ale stejně se děti pletly. Vychovatelka vyhlašuje poslední kolo, aby měly pak čas se v klidu převléct a jít ven.
13:38	Hra skončila. Vychovatelka oznamuje dětem, aby po sobě uklidily věci, hračky, sama pozavírá okna a posílá děti do šaten se převléct. Upozorňuje je, že je venku chladlo, ať si vezmou rukavice a čepice.
13:38	Vychovatelka sebou bere sportovní náčiní, jako míče, švihadla, aby si měly děti s čím hrát
13:44	Vychovatelka přichází do šaten, téměř nikdo ještě není převlečen. Chlapci poskakují po lavicích, hází dívkám na podlahu oblečení. Vychovatelka píská na prsty, děti se uklidnily, teď chce od nich vysvětlení. Sama viděla partičku chlapců, jak skáčou po lavicích. Tak jim dává deset dřepů. Chlapcům se to moc nelíbí, ale neřekli ani slovo proti.
13:48	Jsou všichni připraveni k odchodu.
13:48	Odchází se ze školy na hřiště.
13:50	Před školou vychovatelka děti řadí do dvojřadu. Nepůjde se sice po silnici, ale rovná je, aby nešly prý jako stádo, říká. Opět určuje dvě velké dívky, aby šly jako první, sama jde vzadu.
13:52	Napomíná dvojici dívek, ty se nějak zapovídaly a mají velkou mezeru před ostatními. Dobíhají.
14:00	Příchod na hřiště.
14:00	Vychovatelka ani nestačí říct, že si mohou děti hrát, chlapci se rozutekli, vzali si míč a začali hrát fotbal. Zbytku skupinky vychovatelka oznamuje, že si mohou hrát, běhat po hřišti, půjčit si míče nebo nářadí, co sebou přinesla. A že má také křídou, a mohou skákat panáka.
14:02	Chlapci se dali na fotbal. Dvě dívky si vzaly švihadla. Skupinka pěti chlapců si hraje na vojáky, běhají po hřišti a honí se. Tři dívky se houpají na houpačkách a zbytek s vychovatelkou kreslí panáka. Hledají si kamínky na hru a pomocí kámen, nůžky, papír se losuje o to, kdo bude začínat.
14:05	Vychovatelka se prochází po hřišti a sleduje, kdo si jak hraje.
14:10	Dvě dívky se přidávají ke skupince „skákací panák,“ ale tam dochází ke při, protože hra je už rozehraná. Tak si jdou všichni k vychovatelce stěžovat. Ta to vyřešila tím, že nakreslila na zem dalšího panáka.
14:12	Dvě dívky si přišly stěžovat, že je chlapci honí a poštuchují a chtějí je zabít. Vychovatelka dívkám vysvětluje, ať si to s nimi vyřídí samy. Po chvíli se vracejí, že to nijak nevyřešily. Tak je vychovatelka posílá hrát panáka a ať si chlapců nevěšmájí.
14:20	Děti chtějí od vychovatelky nakreslit nového panáka, že ten starý už není vidět. Vychovatelka namalovala nového a v dalším kole se přidala ke skákání k ostatním.
14:25	Vychovatelka píská a oznamuje, že za 5min se bude odcházet.
14:31	Vychovatelka uklízí přinesené míče do batohu, rovná děti do dvojic a odchází se do družiny.

Čas	Popis činnosti
13:00	Příchod dětí do družiny.
13:01	Vychovatelka si zapisuje docházku, počítá děti.
13:02	Vychovatelka posílá děti umýt si po příchodu z oběda ruce, opět jim vysvětluje, že se tímto způsobem zabrání probíhající chřipce a dalším onemocněním.
13:02	Děti se rozutečou k umyvadlu, tam se předbíhají. Vychovatelka je okřikne. Posílá je i do umývárky a také k umyvadlu na chodbě.
13:05	Děti postupně přicházejí do třídy.
13:09	Vychovatelka kontroluje, zda už jsou všichni.
13:10	Všechny děti jsou ve družině.
13:10	Vychovatelka dětem vysvětluje, jaký bude dnes program. Na začátku si připraví své kuchařky a zapíše si nový recept na příští týden, budou vařit dvě věci, palačinky a ovocný koktejl. Recept na palačinky si zapisovaly minule. A poté si budou vyrábět papírového ptáčka. Chce dětem vysvětlit novou techniku práce s papírem. Vychovatelka dětem říká, že až si vyrobí ptáčka, má pro ně překvapení. Snaží se děti motivovat k dané činnosti.
13:12	Děti se vychovatelky stále vyptávají, o jaké překvapení jde.
13:12	Vychovatelka dětem říká, aby si připravily své kuchařky a posadily se ke stolům.
13:13	Děti se posadily do lavic. Jedna dívka se omlouvá, že si kuchařku zapoměla. Vychovatelka jí podává čistý papír, na který si dnešní recept zapíše a doma si ho přečte. Upozorňuje jí, aby si to doma nezapoměla dopsat. Aby pak měla všechny recepty pohromadě jako ostatní děti. Dívka souhlasí.
13:15	Vychovatelka zapisuje recept na tabuli.
13:16	Děti to nemohou přečíst, některé na tabuli nevidí, tak se vychovatelky ptají, co píše. Vychovatelka jim recept předčítá nahlas a zároveň píše na tabuli.
13:17	Jeden chlapec přichází k tabuli, aby si lépe přečetl recept.
13:20	Vychovatelka dopsala recept. Obchází děti a dívá se, jak si při psaní vedou. Zda mají všechno přepsané.
13:25	Děti mají recept opsané. Vychovatelka je volá k sobě ke stolu, ten kdo má napsáno, udělá mu na lísteček děrovačkou díry, lísteček si založí do kuchařky.
13:25	Děti přistupují k vychovatelce s lístečky. U stolu vzniká fronta. Děti se předbíhají, překřikují se, zlobí. Vychovatelka je okřikuje.
13:27	Tři děti už mají kuchařku hotovou, ptají se vychovatelky, co mají dělat. Vychovatelka říká, že ten, co má hotovo, si kuchařku uklidí do tašek. A u ní ze stolu si vezmou papír a připraví si nůžky a tužku.
13:32	Všechny děti mají kuchařku hotovou. Vychovatelka znovu připomíná, aby si vše uklidily do tašek a připravily si potřeбенé věci.
13:32	Vychovatelka vysvětluje, co budou teď dělat.
13:35	Vychovatelka přistupuje k tabuli. V ruce drží šablonu ptáčka. Vysvětluje, že si dnes vyrobí ptáčka. Děti mají každý papír. Od první lavice posílá šablonu, kterou si mají děti obkreslit a poslat dál. Ten, kdo má nakresleno, si ptáčka vystřihne. Ten kdo nemá nůžky si je může půjčit ze skříňky.
13:35	Dvě dívky si jdou ke skřínce půjčit nůžky.
13:36	Děti okřikují dvojici, která má šablonu už dlouho u sebe. Volají na vychovatelku, že jim to dlouho trvá. Vychovatelka souhlasí a jde vyrobit ještě druhou šablonu, aby to dětem šlo rychleji.
13:40	Vychovatelka má ptáčka hotového a posílá druhou předlohu dětem.
13:40	Vychovatelka dětem zapíná oblíbené písničky, aby se děti bavily a především relaxovaly.
13:41	Vychovatelka obchází lavice, chválí děti.
13:42	Některé děti už mají hotovo, vystřihnuto. Ptají se vychovatelky, co mají teď dělat. Vychovatelka říká, že se počká na všechny, aby mohly všichni začít společně.
13:45	Všichni mají ptáčka vystřihnutého. Vychovatelka dětem ukazuje následující kroky. Teď na papír budou lepit bavlnky. Vychovatelka dětem rozdává lepidla, nevyšlo na každou dvojici, vychovatelka dětem říká, aby až dolepi, poslaly lepidlo spolužákům dozadu. Bavlnek je také dost, pokládá košík na stůl u tabule. Volá děti k sobě ke stolu a ukazuje jim, co mají dělat. Nastřihávají bavlnky na malé kousky a potom je postupně nalepi na ptáčka.
13:46	Děti se vracejí do svých lavic a vyrábějí. Mezitím se spolu baví. Vychovatelka je upozorňuje, aby s nůžkami zacházely opatrně. Nestřihly souseda.
13:50	Vychovatelka okřikuje dva chlapce, kteří se mezi sebou pošťuchují. Na chvíli se zklidní.
13:52	Pře mezi chlapci přešla až k tomu, že ten jeden druhému roztrhl ptáčka. Chlapec se rozbřel. Vychovatelka si ho všimla, přišla k lavici a vyptávala se, co se stalo. Snažila se od chlapců zjistit, co se přihodilo. Hádali se o nůžky, ten jeden už nechtěl čekat, tak tomu druhému roztrhl výrobek. Vychovatelka se na chlapce rozlobila, vysvětlovala mu, že takhle se nesmí chovat. Jestli potřeboval nůžky a nechtěl čekat, měl si přijít nůžky půjčit k ní. Tohle se nedělá. Poslala ho za dveře.
13:55	Děti stále vyrábějí.
13:57	Vychovatelka jde za dveře pro daného chlapce. Ten se zpátky vrátil do lavice. Spolužák už nebrečel, začal si vyrábět nový výrobek.
14:03	Vychovatelka dětem u vyrábění říká, co pro ně má za překvapení. Vyndává ze skříňky budku. Ptačí budku. Kterou připevní na parapet. Tam nasyponu zrní a připevní vyrobené ptáčky, aby ostatní, živí ptáčci měli kamaráda. Tím chce dětem vysvětlit, že je nutné se v zimě starat o zvířata. Že v zimě mají nedostatek potravy. Děti z lavic jdou ke stolu se na budku podívat. Stojí okolo stolu. Vypráví, jak doma mají podobnou. Jak krmí ptáčky u dědy. Vychovatelka jim ukazuje i krmení. Ukazuje jim rozdíl v zrní. Mezi pšenicí a ječmenem.
14:05	Většina dětí má hotovo.
14:05	Vychovatelka ukazuje další krok, co mají na výrobku udělat. Děti si na ptáčka navléknou bavlnku a poté pověsí na budku, zbylé se pověsí na větvičku, kterou vychovatelka přinesla.
14:08	Vychovatelka dětem rozdává bavlnky. Děti se snaží navlékat. Chlapcům to moc nejde, pomáhají jim dvě dívky. Jiným vychovatelka.
14:10	Vychovatelka do budky sype zrní a navléká ptáčky na budku. Děti mají radost. Chtěly by, aby živí ptáčci přiletěli co nejdříve, aby je mohli vidět.
14:12	Dvě dívky se mezi sebou baví o tom, že si společně po škole vyrobí také ptáčky, ptají se vychovatelky, jestli by jim půjčila do zítřka předlohu domů, ta souhlasí.
14:13	Děti se radují, chtějí si hrát. Chlapci si půjčují stavebnici. Čtyři dívky si hrají člověče nezlob se. Dvě dívky si vzaly papíry a vybarvují si.
14:15	Jeden chlapec si hraje s mobilem. Dvě dívky sedí u okna a pozorují budku.
14:15	Vychovatelka sedí u stolu, zapisuje si, dodělává nedostatky.
14:17	Pro dívku si přišla babička. Vychovatelka jí požádala, aby si po sobě všechno uklidila.

Čas	Popis činnosti
11:30	Příchod dětí do družiny.
11:31	Vychovatelka nabádá děti, aby si uklidily věci. Vysvětluje, jak je důležité mít v pořádku své věci.
11:32	Vychovatelka si dělá docházku.
11:35	Vychovatelka dětem říká, aby si všichni sedly do kroužku, relaxovaly a chce, aby si vyprávěly, co dělaly o víkend. Všechno ,na co si vzpomenu. Začínají od dívky, která sedí hned vedle vychovatelky. Vychovatelka napomíná děti, aby se nepřekřikovaly a poslouchaly, že až budou mluvit oni, tak jim bude jistě vadit, když ostatní do toho budou mluvit.
11:37	Další dívka vypráví, přidává se hned druhá. Protože mají obě společný víkend.
11:38	Vychovatelka napomíná další dva chlapce, kteří si hrají s bačkorami. Proto vychovatelka přeskakuje celou řadu a ptá se neposedných hochů, jaký měli oni víkend. Chtěla, aby hoši přestali zlobit.
11:42	Další děti vyprávějí, vychovatelka poslouchá, popř. se zeptá. Některé děti si vůbec nemohly vzpomenout.
11:50	Všechny děti dovyprávěly své zážitky. Vychovatelka oznamuje, že se půjdou do šaten v klidu převléct a půjdou na oběd do jídelny.
11:50	Dvě děti odcházejí na flétnu. Na oběd půjdou po kroužku s danou učitelkou.
11:53	Děti jsou připraveny před šatnou. Vychovatelka se diví, že jim to dneska tak rychle šlo, asi prý mají hlad.
11:54	Vychází se ve dvojicích do vzdálené jídelny, asi 300m.
11:55	Vychovatelka určuje dvojici, která půjde jako první. Má vždy za úkol zastavit se na daném místě.
11:56	Dvojice se nezastavila hned na prvním místě, vychovatelka se zlobí. Dvojice jde na konec, určuje novou dvojici.
12:00	Jsmo na místě. Vystupujeme po schodech do jídelny. Vychovatelka posílá po jednom mýt ruce. Opět jim vysvětluje, jak je důležité mýt si ruce před jídle. Potom si každý vezme tác, připraví průkazku na vydání jídla a jde si pro oběd. Vychovatelka pomáhá s podnosy, čepuje čaj. Děti mají určené stoly, proto ví, kam si mají sednout a nevznikají problémy. A hlavně sedí pohromadě. Děti si chodí přidávat, po každé se ptají vychovatelky.
12:10	Vychovatelka v jídelně nejí, obchází stoly, napomíná děti, ale v žádném případě je nenutí dojídat. Nechce, aby si děti na nějaké jídlo vytvořily odpor.
12:14	Vychovatelka okřikuje tři dívky. Ty si povídají velmi nahlas. Vychovatelka jde ke stolu a dívkám domlouvá. Dívky se hned zklidnily.
12:17	Po chvíli začali rušit chlapci u vedlejšího stolu. Začali zavodit s přibory.
12:20	Vychovatelka přechází od stolu ke stolu a snaží se, aby děti nerušily.
12:25	Čeká se na posledního strážníka. Ale jelikož jsou děti velmi neklidné, vychovatelka oznamuje poslednímu chlapci, že půjde s ostatními ven, ať si to v klidu dojí. Že se nemusí bát, že na něj počkají před jídelnou.
12:30	Před jídelnou se děti řadí do dvojic.
12:30	Z jídelny se potom zachází do blízké cukrárny. Děti si zde mohou koupit sladkosti na odpolední družinu. Už s tím počítají. Mají od rodičů připravené peníze na nějakou dobrotu. Tři děti si dnes nic nekupují, stojí před cukrárnou a čekají na ostatní. Vychovatelka jde s dětmi dovnitř. Tři děti stojí venku samy. Vychovatelka určuje jednoho chlapce, aby dohlížel na ostatní.
12:38	Z cukrárny se jde do školy.
12:45	Příchod před družinu. Děti jdou do šaten, převléknout se.
12:50	Příchod do družiny.
12:50	Vychovatelka říká dětem, ať si sednou do kruhu na koberec. Aby si po obědě odpočinuly, relaxovaly a mezi tím jim říká, co se dnes bude dělat.
12:50	Na začátku si přečtou pohádku a potom budou hrát společnou hru.
12:51	Vychovatelka začíná číst pohádku o strašidelech, co žijí v lese. Ukazuje jim obrázky. Vypráví, že děj se odehrává na horách. Ptá se dětí, jaké hory znají. Chce, aby se děti učily znát hory. Děti jí odpovídají, spíš se překřikují.
12:58	Vychovatelka pokračuje ve čtení.
13:04	Vychovatelka dočetla.
13:05	Po přečtení vychovatelka oznamuje, jakou to budou hrát hru. Budou hrát na opičího krále. Touto hrou chce vychovatelka děti naučit společným pravidlům. Procvičování motoriky. Děti hru neznají, takže vychovatelka vysvětluje pravidla. Poté určuje opičího krále, kterého posílá za dveře.
13:10	Hra končí a vysvětluje pravidla další hry. Vychovatelka je vždy součástí každé hry. Děti pořád sedí v kroužku na koberci a teď hrají zpívající hru. Tu si samy vybraly. Tentokrát vychovatelce pravidla vysvětlovaly samy.
13:16	Hra skončila. Opakovala se ještě několikrát.
13:25	Další hru vymyslí opět děti samy. Vychovatelka chce, aby děti pracovaly samostatně. Aby se učily pracovat společně. Po několika minutách jim do výběru vstupuje vychovatelka, protože se děti nemohou rozhodnout. Nakonec vybraly. Budou hrát tleskající hru. Tu opět všichni znají.
13:33	Vychovatelka pouští dětem písničky. Aby si při hrají částečně odpočinuly, vnímaly hudbu.
13:37	Děti tuto hru hrají samy, protože do družiny přišla vychovatelka z vedlejší třídy. Něco společně řeší. Občas děti napomene.
13:40	Tak druhá vychovatelka odešla. Děti hru dohrály a už je to nebaví. Chtěly by si hrát samostatně. Tak vychovatelka dětem vyjde vstříc. Mohou si vzít jakoukoliv hru a hrát si.
13:45	Deset dětí odchází na angličtinu. Vychovatelka na to zapoměla, pro děti si přišla učitelka sama.
13:45	Ostatní děti si hrají samostatně. Chlapci opět stavějí ze stavebnice, dívky si kreslí, vybarvují. Další dvě hrají karty.

Čas	Popis činnosti
13:00	Příchod dětí do družiny.
13:01	Vychovatelka si zapisuje docházku.
13:02	Vychovatelka oznamuje dětem, co budou dnes dělat.
13:04	Na úvod si přečtou pohádku, dočítají knížku o lesních strašidlech. Říká dětem, aby si při čtení sedly na koberec a poslouchaly. Chce, aby při čtení odpočívaly. Uvolnily se za celý den ve škole.
13:10	Vychovatelka přestává číst. V příběhu se dostali na poznávání lesních stromů. Vychovatelka se ptá dětí, jaké obrázky poznávají. Které stromy znají z domova, které znají z okolí družiny, jaké mají list, plody. Snaží se děti učit poznávat své okolí, přírodu.
13:12	Vychovatelka děti nevyvolává, ale děti samy odpovídají, překřikují se.
13:15	Vychovatelka dočetla pohádku.
13:15	Vychovatelka říká dětem, aby si sedly do lavic. Nyní si budou zapisovat do svých kuchařek recept, který si budou příští týden vařit. Každý má svou vlastní kuchařku.
13:17	Vychovatelka oznamuje, že budou vařit palačinky, děti jásají. A hned vypráví, jak doma s maminkami pečou palačinky. A jaká marmeláda je na ně nejlepší.
13:18	Vychovatelka píše recept na tabuli. Děti si z ní opisují, co budou všechno potřebovat.
13:19	Děti to nemohou přečíst, jeden po druhém se ptají, co je které písmenko.
13:19	Vychovatelka jim to pomalu předčítá nahlas.
13:25	Děti mají dopsáno. Vychovatelka jim děrovačkou udělá na listu z kuchařky dvě dírky, které pomocí mašle svážou k sobě.
13:27	Děti po jednom přistupují k vychovatelce.
13:30	Děti mají kuchařku hotovou. Mají si ji řádně uklidit do aktovek.
13:30	Vychovatelka oznamuje dětem, aby si připravily desky, do kterých si zakládají obrázky (ceny) za daný výkon. Jde totiž o celodružinovou a celoroční hru, kterou si vychovatelka na začátku roku vymyslela. Chce tím děti motivovat k vykonávání daných úkonů, k soutěživosti, ke spolupráci. Dnes se budou udělovat obrázky za drakyádu.
13:32	Vychovatelka vyhledává dané činnosti a volá si děti k sobě ke stolu. Nyní vyhledává první, druhé a třetí místo za drakyádu.
13:38	Během vyhledávání děti vychovatelka posadila na koberec, aby si odpočívaly a také aby si získané obrázky vymalovávaly.
13:40	Vychovatelka vyhledává další událost, výstavu knih. Každý kdo tam byl, dostává obrázek sovy. Touto výstavou chtěla vychovatelka dětem ukázat nové knihy.
13:44	Všechny ceny se rozdaly.
13:44	Jedna dívka dnes žádný obrázek nedostala. Byla smutná. Vychovatelce si přišla stěžovat, ale ta jí vysvětlila, že se nedá nic dělat. Že by bylo nespravedlivé vůči ostatním, kdyby jí dala obrázek jen tak. Ale utěšila jí, že do konce roku bude mít jistě velmi příležitostí.
13:45	Všechny obrázky byly rozdány.
13:45	Nyní vychovatelka vysvětluje, co budou dělat. Má pro děti připravenou hru. Hra souvisí s výstavou, na které děti byly minulý týden. Touto hrou chce vychovatelka procvičit dětskou paměť. Vysvětluje jim pravidla. Děti si mají sednout na svá místa do lavic. Rozdává jim lístečky, které si musí podepsat a na které napíší dvě jména strašidel, která viděla na výstavě, na které byly minulý týden nebo tři strašidla, o kterých si četly v knížce o lesních strašácích.
13:48	Děti pravidlům nerozumí. Vychovatelka znovu vysvětluje.
13:50	Děti se ptají dokola. Překřikují se, že si nic nepamatují. Aby jim poradila. Vychovatelka ale neradí, nechává děti přemýšlet.
13:55	K vychovatelce přichází chlapec, že už to má hotové. Ta si to čte a říká, že má všechno správně a že si teď může jít klidně hrát. Ostatní děti se překřikují, snaží se od chlapce dovědět, jaké že to příšerky vlastně viděly. Vychovatelka ale zasahuje, že v žádném případě se neradí.
14:00	Deset dětí musí odejít na kroužek. Vychovatelka jim sbírá podepsané papíry a říká, že si to dopíší, až přijdou.
14:02	Ve družině zůstává jen pět dětí. Vychovatelka je ještě chvilku nechává lámat si hlavu nad soutěží.
14:05	Ukončuje hru. Sbírá dětem lístečky. Ten, kdo nic nenapsal, nic se neděje. A zítra si hru vyhodnotí.
14:05	Vychovatelka dětem pouští oblíbené cd a říká dětem, že si mohou hrát.
14:06	Chlapci si půjčili stavebnici a dvě dívky si hrají „člověče nezlob se“.
14:15	Dívky hru uklízí a berou si ze skříňky papíry a jdou si kreslit.
14:30	Přichází děti z kroužku. Vychovatelka jim rozdává lístečky, jestli někdo chce něco dopsat. Děti si už nemohou vzpomenout, tak už nic dopisovat.

ČAS	POPIS ČINNOSTI
13:00	Příchod dětí do družiny.
13:00	Vychovatelka si zapisuje docházku, počítá děti.
13:01	Děti vychovatelce nosí lístečky s podepsáním od rodičů, že mohou jít na připravovanou výstavu.
13:02	Vychovatelka si všechno zapisuje.
13:03	Vychovatelka dětem oznamuje, co budou dnes dělat, na začátku si budou číst pohádku a potom se pustí do vaření.
13:03	Vychovatelka říká dětem, aby si sedly na koberec do kroužku a poslouchaly, aby si po obědě a celém dni ve škole odpočinuly a uvolnily se.
13:05	Vychovatelka se pouští do čtení. Dnes se čte pohádka o večerníčkových postavičkách.
13:05	Vychovatelka dětem ukazuje obrázky. Ptá se dětí, které postavy z večerníčku mají nejraději. Chlapci mají nejraději Jen počkej zajíci a Štaflík a Špagetku. Dívčám se zase líbí Krakonošovy pohádky a Tom a Jerry. Snaží se děti přimět k tomu, aby si vzpomněly, procvičily si paměť.
13:10	Vychovatelka jim vstupuje do besedy a říká, že příště si pohádkové postavy mohou nakreslit. Děti souhlasí, ale chtěly by si je nakreslit hned. Vychovatelka vysvětluje, že po přečtení se musí pustit do vaření, ale jakmile dovaří, mohou si je nakreslit.
13:13	Vychovatelka se pouští do čtení druhého příběhu.
13:13	Děti poslouchají, tři dívky si hrají s panenkami. Dva chlapci si pohrávají s mobilem, ostatní děti sedí v kroužku a poslouchají.
13:17	Vychovatelka píská na prsty, aby se děti zklidnily a děti se přestaly bavit a zase poslouchají.
13:20	Do družiny přichází dalších pět dětí. Jsou to čtvrtáci.
13:20	Vychovatelka přerušuje čtení a říká dětem, aby se posadily a ještě chvíli poslouchaly a pak se hned všichni pustí do vaření.
13:20	Děti se přidávají k ostatním.
13:25	Vychovatelka dočítá příběh.
13:25	Ukončila čtení. Říká dětem, aby chlapci srazili stoly, na kterých se bude vařit. Chlapci dávají k sobě čtyři velké stoly. Vychovatelka podává dívkám ubrusy, aby je prostřely a dvě dívky si vzala sebou do kabinetu, aby jí mohly s pomůckami na vaření. Jedna dívka se vychovatelky ptá, co vlastně dnes budou vařit, vychovatelka odpovídá, že palačinky.
13:27	Vychovatelka s dívkami přináší potraviny a pomůcky na vaření, vařič, pánvičku, misku vařečku...vše dávají na stůl. Svolává všechny ke stolu. A ptá se, co budou potřebovat. Zda si to pamatují z minule, když si to zapisovaly do kuchařek. Děti spíš hádají, proto vychovatelka říká, aby si děti vyndaly své kuchařky a nahlas si to zopakovaly. Děti se překřikují, některé se vymlouvají, že je zapoměly. Vychovatelka vyvolává jednu dívku, ta recept přečte nahlas. Vychovatelka poté ukazuje na vedlejší stůl, kde jsou všechny ingredience připravené. Popisuje na dané potraviny a potřebné předměty a dětem vysvětluje, co který předmět znamená a na co je určen.
13:35	Vychovatelka začíná s vařením. Rozdává dětem úkoly, aby se každý zapojil. A názorně dětem ukazuje, co se jak dělá. Děti pomáhají, střídají se. Ostatním vychovatelka říká, aby připravily talíře a ubrusy. Všichni se nějak zapojují.
13:45	Vychovatelka začíná dávat těsto na pánvičku. Dětem po jednom ukazuje, jak těsto při pečení vypadá, ale děti k sobě volá postupně, protože je nebezpečné, aby více dětí stálo u sporáku. Vysvětluje, že tento vařič je provizorní a mohly by se popálit a i olej může vystříknout, tak aby si dávaly pozor a nelétaly okolo.
13:50	Jakmile se děti u přípravování vystřídaly, tak je u vychovatelky v kolečku pouze pět dětí (tři dívky a dva chlapci). Ti se stále zapojují, pomáhají, vyprávějí, jak doma s maminkami vaří. Ostatní se už o vaření nezajímají a hrají si.
13:58	Chlapci se ptají, zda si mohou půjčit stavebnici, vychovatelka souhlasí. Chlapci si skládají stavebnici z lega, dvě dívky si hrají karty, čtyři dívky si půjčily pastelky a papír a kreslí.
14:00	Vychovatelka se dívá na hodinky. Posílá deset dětí na kroužek, mají angličtinu, dětem se nějak nechce, tak vychovatelka rychle maže deset lívanečků, aby se před angličtinou posilnily.
14:02	Děti odchází na kroužek, ptají se, jestli na ně ještě zbude, až přijdou. Vychovatelka slibuje, že ano.
14:03	Ostatní děti vychovatelka posílá sednout si ke stolu, dává na stůl marmelády, ptá se dětí, jak je chtějí namazat, jestli samotné nebo s nějakou marmeládou. Děti se radují, moc jim to chutná. Vychovatelka nechává na talíři pro děti, co jsou na angličtině.
14:15	Vychovatelka jí s dětmi, povídají si, co doma vaří s maminkou. Děti jsou klidné. Po jídle se vychovatelka ptá, kdo umyje nádobí. Hlásí se tři dívky a dva chlapci. Vychovatelka je chválí. Podává jim mycí prostředky a děti se pouští do umývání. Ostatním vychovatelka říká, aby po sobě uklidily, srovnaly stoly a nechaly prostřený jen jeden stůl pro děti, co jsou na kroužku.
14:25	Děti mají uklizeno a jdou si hrát. Vychovatelka zatím odnesla vařič a umyté nádobí do kabinetu. Vzala si sebou dvě dívky na pomoc, ty rády šly.
14:26	Do třídy přišel školník, opravit topení. Dva chlapci mu hned pomáhají, podávají nářadí.
14:26	Ostatní chlapci pořád staví ze stavebnice letadla, ponorky a pokaždé své výrobky ukazují vychovatelce, která je vždy moc chválí.
14:30	Z kroužku se vrací zbytek dětí. Přišly do třídy a hned zasedly ke stolu a vrhají se na lívance.

Čas	Popis činnosti
13:00	Příchod dětí do družiny.
13:01	Děti si uklízí věci ke stolům. Vychovatelka je po jednom volá, aby si šly umýt ruce. Upozorňuje je, že je nutné si mýt pravidelně ruce, že čisté ruce nás ochrání před viry a nemocemi.
13:03	Vychovatelka dělá docházku.
13:04	Vychovatelka vysvětluje dětem, že si na začátku přečtou pohádku. Oznamuje, že dnes budou dočítat knížku o strašidlech. Dále říká dětem, aby si sedly, lehly na koberec a poslouchaly. Aby se snažily odpočinout, relaxovat.
13:05	Vychovatelka začíná číst.
13:09	Vychovatelka dětem ukazuje obrázky strašidel, vyvolává děti, chce, aby je poznávaly. Děti byly minulý týden na výstavě strašidel, kde knihu škola koupila. Tak se snaží procvičovat dětskou paměť.
13:13	Vychovatelka se znovu pouští do čtení.
13:17	Vychovatelka dočetla.
13:17	Oznamuje všem, co se bude dělat po čtení. Děti by chtěly jít ven, ale vychovatelka jim vysvětluje, že dnes mají téměř všichni nějaký kroužek. Takže po čtení pohádky ve třídě zůstává jen pět dětí, které mají s vychovatelkou logopedii. Polovina dětí má hudební výchovu. Tři děti mají country tanečky, pět chlapců kroužek pracovní.
13:18	Pro děti si postupně do třídy chodí učitelky, které mají dané kroužky.
13:20	Vychovatelka si nechává ve třídě vždy jen jedno dítě, se kterým zrovna má logopedii individuálně. Ostatní děti, které zbyly ve družině, odvede do vedlejší družiny ke druhé vychovatelce.
13:21	Logopedii začíná s chlapcem. Ten má problém s vyslovováním „ř“. Vychovatelka má pro něj připravená slova na procvičování, která opakují, předřídí mu je, on je po ní opakuje. Každé dítě má sešítek, do kterého mu vychovatelka každou hodinu zapisuje, co daný den probírali, co zrovna cvičili.
13:22	Vychovatelka se s chlapcem přivítá, ptá se, jestli doma procvičovali, on odpovídá, že ano.
13:23	Vychovatelka si od něj bere sešit, zapisuje dnešní datum, začínají s výukou. Řekne mu, ať se posadí před ní do křesla.
13:24	Vychovatelka ze seznamu vybere cvičení pro toto dítě.
13:24	Cvičení má před sebou na stole, chlapec sedí naproti ní. Ona nahlas a zřetelně vyslovuje slova, chlapec je po ní pomalu opakuje. Když mu některé slovo nejde, musí je několikrát opakovat.
13:35	Vychovatelka dává chlapci nová cvičení, která si bude muset doma opakovat do další hodiny.
13:35	Vychovatelka dává chlapci za odměnu bonbón a obrázek.
13:35	Pro chlapce si přichází učitelka a vede další dítě.
13:36	Do třídy přichází dívka, té jdou špatně vyslovovat „l“, „s“, „r“.
13:37	Její výslovnost je opravdu velmi špatná.
13:37	Vychovatelka se ptá, jak doma procvičovali. Dívka se přiznává, že doma necvičí vůbec. Vychovatelka se ptá proč. Dívka odpovídá, že nějak s mamkou neměly čas.
13:38	Vychovatelka jí oznamuje, že musí cvičit sama, jinak se té vady bude špatně zbavovat. A jestli se bude doma snažit, dostane za odměnu bonbon. Dívka souhlasí.
13:39	Vychovatelka po ní chce sešítek. Ale dívka se omlouvá, že ho asi nechala doma. Ještěže si vychovatelka sama zapisuje, co má dané dítě za vadu a co dělali minule a jaké cvičení mají mít dnes.
13:40	Dívka sedí naproti vychovatelce v křesle.
13:40	Vychovatelka ji žádá, aby plynule a srozumitelně po ní opakovala daná slova.
13:41	Dívce téměř každé slovo dělá problémy. Musí je několikrát po sobě opakovat.
13:45	Vychovatelka znovu prochází cvičení, která teď dodělala, aby si to znovu prošly.
13:50	Vychovatelka má připravené další cvičení. Začínají postupně slovo po slovu. Vychovatelka ji chválí, že se snaží a jde jí to dobře.
13:55	Dané cvičení znovu opakovaly.
13:55	Vychovatelka si zapisuje do svého zápisníku, co daný den dělaly, dává dívce domů nová slova, aby mohla cvičit.
13:56	Za odměnu jí vychovatelka dala bonbon. Na dívku čeká učitelka a vede další dítě.
13:57	Do třídy učitelka vede další dítě. Je to chlapec.
13:57	Vychovatelka ho vede dovnitř, říká aby se posadil do křesla a přichystal si sešítek.
13:58	Chlapec má sešítek a věci řádně připravené. Chlapci dělá problémy písmeno „r“.
13:58	Vychovatelka mu do sešítiku zapisuje, co budou dnes procvičovat.
14:59	Pomalou chlapci předčítá slova, která po ní opakuje, je vidět, že dělá velké pokroky. Vychovatelka ho neustále chválí.
14:10	Vychovatelka si s chlapcem prošla všechna připravená cvičení a chlapci také dává bonbón.

Čas	Popis činnosti
13:00	Příchod dětí do družiny.
13:01	Vychovatelka vysvětluje dětem dopady chřipky, proto je posílá, aby si šly postupně umýt ruce.
13:04	Vychovatelka si zapisuje docházku.
13:05	Vychovatelka dětem říká, co budou dnes dělat.
13:06	Na začátku dětem bude číst pohádku, aby si po celém dni ve škole odpočinuly, děti posazuje na koberec, mohou si i lehnout. Mají si udělat pohodlí.
13:07	Vychovatelka má pro děti připravenou novou knížku. Je o mořských zvířatech. Chce dětem ukázat mořské ryby. Aby se naučily znát také nové druhy, které u nás nežijí.
13:10	Vychovatelka začíná číst, většina dětí poslouchá, dva chlapci si hrají se stavebnicí.
13:14	Vychovatelka napomíná dva chlapce. Ti se na chvíli ztiší.
13:14	Přichází do družiny dvě děti z vedlejší družiny.
13:15	Vychovatelka je posílá umýt ruce a říká, aby se posadily k ostatním.
13:18	Vychovatelka ukazuje dětem obrázky mořských zvířat, ptá se, jaká vlastně mořská zvířata znají. Děti odpovídají.
13:27	Vychovatelka dočítá příběh a oznamuje dětem další program. Má pro děti připravenou procházku. Procházka na čerstvém vzduchu dětem velmi prospěje. Venku je moc pěkné počasí. Dává dětem na výběr, kam by dnes chtěly jít. Vznikly dvě varianty. Nakonec si děti vybírají místo, které je i blíž družině.
13:27	Vychovatelka nabádá, aby si po sobě uklidily věci ve třídě. Aby tu měly na zítra pořádek a pak se šly do šaten převléct.
13:30	Děti se nemohou ze třídy vyloudat, vychovatelka je napomíná a oznamuje, že se v půl odchází a kdo nebude přichystaný, bude dělat dřepy. Tím chce děti motivovat k dochvilnosti.
13:32	Děti chvátají do šaten, aby byly včas připravené před družinou.
13:35	Děti stojí před dveřmi, tři opozdilci dělají pět dřepů.
13:37	Odchází se ven, vychovatelka určuje dvě děti, které posílá dopředu, aby dělaly jakýsi dozor a hlavně znají dobře cestu a vědí, kde se mají zastavit.
13:37	Cesta není moc dlouhá, ale přesto jsou děti nějak neukázněné. Vychovatelka běží k přední dvojici a chlapcům vysvětluje, zda už šli někdy po silnici. Je na ně rozčilená, protože chlapci do sebe neustále naráží, perou se. Příště prý zůstanou ve druhé družině a budou psát trest. Takže by se měli co nejdříve zklidnit.
13:45	Přicházíme do parku. Vychovatelka jim přinesla tašku sportovního náčiní. Vysvětluje, že nyní děti mají volnou zábavu, mohou si v parku hrát, procházet se.
13:45	Chlapci si vzali míč a hrají fotbal. Dívky se procházejí po parku, jedna si sebou vzala dokonce panenku. Dvě dívky si vzaly blok a tužky a pustily se do kreslení. Ostatní dívky si vlezly na houpačky a prolézačky. Ostatní chlapci pobíhají po parku. Hrají na honěnou. Vychovatelka se také prochází po parku.
13:55	Za vychovatelkou přišla dívka, že jí chlapci vzali panenku a nechtějí ji vrátit. Tak si je vychovatelka k sobě všechny zavolala. Snaží se jim domluvit. Kluci panenku vrátí a dívka je spokojená.
14:00	Po nějaké době k vychovatelce přijde skupinka, že už je pobíhání nebaví, že by si chtěli něco společně zahrát. Tak vychovatelka navrhuje hru „cukr, káva, limonáda“, děti souhlasí. Hru znají, ale vychovatelka stejně rychle upřesní pravidla. Vychovatelka hraje s dětmi.
14:04	Do hry vstupují další dvě dívky.
14:04	Ostatní děti mají svůj program.
14:07	Vychovatelka si prý potřebuje odpočinout. Ale děti si hrají dál.
14:10	Vychovatelka oznamuje, že za 15 min budou odcházet. Jen pro informaci.
14:12	Tři děti přestávají hrát společnou hru a jdou se houpat na houpačce.
14:12	Dívky, co si celou dobu kreslily, přišly vychovatelce ukázat své výtvary. Ta je chválí.
14:15	Za vychovatelkou přišla dívka, že jí dva kluci bouchli do břicha. Vychovatelka chlapcům domlouvá a chce, aby se jí omluvili a ve družině dostanou speciální úkol.
14:18	Jeden chlapec přišel za vychovatelkou a stěžuje si, že mu kluci hodili čepici do louže. Vychovatelku to rozčílí. Chtěla vědět, jak to skutečně bylo. Jeden to svádí na druhého. Vychovatelka to po chvíli nechává být, protože i ten poškozený v tom nebyl tak nevinně.
14:24	Vychovatelka obchází děti, vyhodnocují společně hru „cukr, káva, limonáda“.
14:28	Žádá chlapce, aby si po sobě uklidili míč, dali ho zpátky do tašky a odcházíme.
14:28	Vychovatelka rovná děti do dvojic a odchází se.
14:30	Konečně se odchází.

Čas	Popis činnosti
13:00	Příchod dětí do družiny.
13:00	Vychovatelka říká dětem, aby se posadily. Některé si sedají na koberec, jiné si nesou židličku a sedají si vedle vychovatelky. Říká, že si na začátku přečtou pohádku, aby hezky poslouchaly a odpočívaly.
13:02	Vychovatelka začíná číst.
13:05	Vychovatelka vstupuje do čtení. Přišla scéna, kdy jdou děti samy do lesa. Nabádá děti, aby samy, bez doprovodu starší osoby, nikam nechodily.
13:09	Vychovatelka dává knížku chlapci sedícímu vedle ní, aby četl. Chlapec začíná číst. Vychovatelka chce zjistit, jak jsou na tom děti se čtením, aby si procvičily čtení na hlas a před ostatními žáky.
13:09	Děti jsou v klidu.
13:13	Chlapec dočítá stránku. Vychovatelka podává knihu dívce sedící vedle něho. Dívka začíná číst.
13:20	Dívka dočítá celý příběh. Vychovatelka si od ní knihu bere a ptá se dětí, co v tomto příběhu děti udělaly špatně. Děti se hlásí, ale překřikují se. Vychovatelka je chválí, snaží se je opravovat, napovídat.
13:20	Nyní vychovatelka požádala děti, aby po sobě uklidily a připravily si své draky. Dnes jdou obě družiny na louku pouštět draky. Měly to naplánované na minulý týden, ale nebylo příznivé počasí.
13:24	Děti si uklidily věci a jdou do šaten. Draky si berou s sebou. Ty jsou poházené po zemi. Jakmile to vychovatelka uviděla, rozčílila se. Říká dětem, že takhle si draky úplně zničí a pak nebudou moci soutěžit.
13:24	Dvě děti zůstávají v další družině, protože odcházejí v 13:45.
13:27	Děti stojí připravené u vchodu. Ne každý má draka. Někdo si ho prý zapomněl, jinému ho rodiče nekoupili.
13:27	Vychovatelky přicházejí, odchází se ven.
13:30	Před družinou vychovatelky rovnají děti, aby je mohla spočítat. Cesta je lesem, tak děti nemusí jít po dvojících.
13:35	Po cestě vychovatelka ukazuje dětem listy ze stromů, které jsou popadané po zemi. Ptá se dětí, k jakému stromu patří. Děti odpovídají. Většinou správně.
13:39	Cesta probíhá dobře. Chlapci pobíhají, honí se. Jsou hodně napřed. Dívky si po cestě povídají, hrají si drakem. Některé dívky jdou s vychovatelkami za ruce, povídají si. Dva chlapci si hrají s mobilem, ukazují si nové hry.
13:40	Trasa je velmi kopcovitá, některé děti si stěžují na únavu. Tak chvilku odpočívají, ale vychovatelka jim říká, že málo sportují.
13:47	Přichází se na místo. Je to velmi prudký kopec, ze kterého se draci budou dobře pouštět a je zde krásný výhled na celý Tábor.
13:47	Vychovatelky při příchodu děti fotí, aby mohly poté fotky vyvěsit na nástěnku.
13:50	Někteří nedočkavci si draky už vyndaly z tašek a už je zkoušejí.
13:50	Vychovatelka vysvětluje pravidla. Soutěží o to, či drak vyletí nejvýš a či drak se nejdéle ve vzduchu udrží.
13:56	Děti si ukazují navzájem draky. Některé je mají velmi pestré, různých tvarů. Jiné mají draky velmi obyčejné. Ale všichni vypadají spokojeně.
13:59	Vychovatelky se ptají, kdo má se zprovozněním draka nějaké problémy. Děti obcházi a snaží se pomáhat.
14:00	První odvážlivci zkouší své draky. Na začátku se ani jeden drak nevznesl.
14:00	Jedna dívka přichází s pláčem, že někde ztratila tyčky, které drží draka pohromadě. Vychovatelka se je snaží najít. Nabádá ostatní děti, aby šly pomáhat hledat.
14:07	Do dlouhém hledá se nic nenašlo. Vychovatelka se domlouvá s dětmi, aby jí pak někdo půjčil draka. Aby si to alespoň zkusila.
14:10	Téměř všichni draci nějakým způsobem vzlétli. Děti, které nevěděly, jak se draci pouští, se vychovatelky snažily pomoci.
14:10	Všichni si pouštění vyzkoušely. Vychovatelky vyhledávají soutěž. Rovnají děti do řady po čtyřech, ve velkých rozestupech. První parta vyráží. Vychovatelky povzbuzují, zapisují si stav. Děti mají radost, že jim to jde a že fouká vítr.
14:13	Druhá skupina běží s draky. Všichni skandují, protože v této partě je chlapec s drakem, který lítá velmi vysoko a hodně dlouho.
14:17	Startuje další skupina. Opět všichni fandí. Tady ale potřebuje jedna dívka pomoci, protože jejího draka musí někdo druhý při startu přidržovat. Vychovatelka pomáhá. Odstartováno.
14:20	Vychovatelky fotí děti při hře.
14:20	Další skupina startuje. Ostatní, co už mají závod za sebou, běhají s draky po louce. Děti, které draka nemají nebo ho zničily, sedí na trávě, povídají si. Jsou trochu znuzení. Už by chtěly jít.
14:22	Startuje další skupina. Děti jsou už rozdováděné.
14:25	Vychovatelky volají, ptají se, jestli už všichni startovaly. Nikdo se nepřihlásil, že by ještě nezávodil.
14:27	Děti pobíhají s draky. Mají radost, že jim tak vysoko vzlétl.
14:27	Vychovatelky oznamují, aby si všechno sbalily a pomalu budou odcházet do družiny.
14:29	Děti se ptají na výsledky soutěže, a jakou dostanou cenu. Vychovatelky odpovídají, že si všechno pečlivě zapsaly a že výsledky budou včas a ceny se dozví ve družině.
14:29	Vychovatelka děti počítá, rychle kontroluje, zda na louce něco nenechaly. Vidí tak pohozený sáček, tak posílá chlapce, aby pro něj došel. Ten se brání, že není jeho. Vychovatelka mu vysvětluje, že tu nemají čas zkoumat či je, aby pro něj prostě došel. Chlapec nakonec jde. Sáček nese k vychovatelce. Ta mu poděkuje a vysvětluje ostatním, že nesmí nechávat v přírodě pohozené věci, že odpadky patří do koše.
14:33	Konečně se odchází.
14:34	Vychovatelka záměrně vybírá jinou cestu.
14:40	Přicházíme k lávce, děti čekají, až vychovatelky dorazí. Ty je chválí, že počkaly.
14:43	Děti jsou celkem unavené, tak nejdou tak rychle, jako před tím. Mají mezi sebou velké mezery. Vychovatelka píská na prsty, aby děti přidaly.
14:50	Přicházíme do družiny. Tady vychovatelky děti chválí a odpočítává, aby si mohly zavolat třikrát „hurá“.

ČAS	POPIS ČINNOSTI
13:00	Příchod dětí z oběda do družiny.
13:01	Vychovatelka oznamuje dětem, aby lavice srazily do kolečka. Tak, aby se uprostřed mohla pohybovat.
13:02	Děti si připravují pomůcky. Na dnes mají domluvenou akci „šikovné ruce“, to znamená, že budou vyrábět vánoční dárky pro svoje maminky nebo babičky.
13:05	Vychovatelka si zapisuje docházku. Mezitím nechává kolovat hotový výrobek, který budou dneska dovrábět. Začaly už před 14 dni, ale jelikož je pro děti tento výrobek složitější, tak dneska snad budou dokončovat. Děti si sebou měly přinést jemný drátek a kamínek (nejlépe ve tvaru ryby). Budou drátkovat. Někteří si výrobky nechávaly ve škole, jiní si je vzaly domů, že ve volném čase dodělají, co ve škole nestihly.
13:10	Jedna dívka si kamínek nechala doma. Vychovatelka jí vysvětluje, že ale neví, co tu dnes bude dělat. Tak jestli chce, může si jít s něčím hrát nebo může pomáhat ostatním. Protože je zbytečné, aby začínala znovu. Dívka zůstává sedět v kroužku, bude prý pomáhat ostatním.
13:11	Vychovatelka přistupuje do kroužku. Vyptává se dětí, kdo s čím potřebuje poradit, ukázat pomoci. Děti se hlásí, překřikují jeden přes druhého. Za ten týden asi všechno zapoměly.
13:17	Vychovatelka obchází děti, radí, pomáhá. Mezitím dvě dívky už pracují. Rybku mají téměř dokončenou. Chlapci, kteří sedí vedle nich, se nemohou dočkat vychovatelky, než k nim dorazí, proto chtějí od dívek poradit. Jedna mu jde pomoci.
13:24	Vychovatelka všechny obešla.
13:24	Ukazuje všem, jaké kleště používají, ale jaké jsou i jiné druhy kleští. Vysvětluje, na co se jaké používají.
13:25	Děti se ptají, co budou vyrábět příště. Vychovatelka jim ukazuje výrobek, na který si do příště mají sehnat skleničku a opět drátek a kleště. Ukazuje jim již hotový výrobek. Dětem se líbí.
13:30	Děti si při práci povídají hodně nahlas, vychovatelka je překřikuje.
13:30	Pouští dětem rádio.
13:30	Vychovatelka stále chodí okolo dětí a radí, jak mají pracovat. Některé děti, co se nemohly dočkat, než za nimi vychovatelka přijde, jdou s kamínkem za ní. Ta se snaží napravit chyby, které si děti na výrobku udělaly.
13:38	Dvě dívky si mezi sebou radí samy. Jde jim to opravdu moc dobře, vypadá to, že budou pomalu končit. Vychovatelka k nim jde, chválí je. Ukazuje jejich výrobky ostatním, že takto by to mělo vypadat. A dívkám vysvětluje další kroky, a to, jak udělat rybě oči.
13:40	Jeden chlapec se stále hlásí, ptá se, jestli to má takto dobře.
13:40	Vychovatelka ukazuje na vzorovém výrobku, jak by to mělo vypadat. Nechává ho znovu kolovat. Ale upozorňuje děti, aby ho neznečistily.
13:48	Vychovatelka stále vysvětluje to samé. Obchází děti. Nečekala, že ukončení výrobku bude tak náročné. Říká dětem, že výrobek budou možná dodělávat ještě příště. Doufala, že to půjde snadněji.
13:49	Čtyři dívky se stále hlásí. Po několika minutách k nim vychovatelka přichází.
13:50	Ani ne polovina dětí pracuje, ostatní sedí, sledují všechno okolo.
13:55	Vychovatelka stále vysvětluje.
14:00	Nyní se dostaly k novému prvku. Vychovatelka na tabuli kreslí, jak by měly daný krok správně udělat. Děti se překřikují, že na tabuli neví. Chodí s výrobkem až k tabuli, aby kroucení udělaly správně.
14:00	Jedna dívka si vzala kamínek a sedí k dívkám, které už mají výrobek téměř hotový. Dívky jí s kamínkem ochotně pomáhají.
14:02	Vychovatelka děti žádá o klid. Nějak se rozpovídaly a nepracují.
14:05	Vychovatelka stále stojí uprostřed stolů a snaží se nahlas vysvětlovat, ukazovat na hotovém výrobku.
14:10	Vychovatelka znovu kreslí na tabuli další krok.
14:10	Skupinka dívek sleduje, co se děje okolo.
14:13	Vychovatelka vysvětluje další krok. Vedle ní stojí skupinka dětí s kamínky a potřebují poradit. Ta je posílá na místo, že za nimi za chvíli přijde.
14:16	Vychovatelka pouští dětem další písničky.
14:17	Upozorňuje děti, aby si na příště nezapoměly přinést skleničku. Ptá se, kdo nemá možnost skleničku přinést. Hlásí se dvě dívky. Vychovatelka si to k sobě zapisuje, aby je příště přinesla i pro ně.
14:18	Vychovatelka stále obchází děti. Ptá se, kdo potřebuje poradit, ukázat další krok. Děti už se ani nehlásí, prostě na vychovatelku volají.
14:18	Vychovatelka dětem říká, že ještě příště budou dodělávat a někdo už si začne nový výrobek, ale aby se nebály, všechno se stihne. Také jim nabízí, že si mohou vzít kamínek domů a dodělat si ho, aby mohly příště začít nový výrobek. Hlavně si ho nesmí doma zapomenout.
14:20	Vychovatelka upozorňuje, že mají jen asi 10 min, aby nezačínaly už s novým krokem.
14:20	Dvě dívky už mají hotovo, hlásí se, aby se vychovatelka přišla podívat. Ta je moc chválí. Ukazuje ostatním dětem. Ty se zvedají ze svých míst a jdou se k dívkám na výrobek podívat.
14:22	Děti už nevrábí. Spíš pobíhají po třídě.
14:25	Vychovatelka je napomíná. Měly by si spíš uklidit stůl po sobě.
14:25	Už pomalu končí. Ti, co nepracují, uklízejí stoly. Vychovatelka jim říká, aby si každý po sobě uklidil místo, srovnaly stoly.

ČAS	POPIS ČINNOSTI
12:57	Příchod dětí do družiny.
13:00	Vychovatelka posílá děti umýt si ruce a uklidit si aktovky. U umyvadla je neustále zmatek. Chlapci stříkají vodu po děvčatech. Na zemi je spousta vody. Vychovatelka zasahuje. Chlapcům podává hadr na podlahu, aby ji setřeli. Hoši to svádí na dívky, ale vychovatelka je viděla. Takže musí vytírat.
13:01	Vychovatelka si zapisuje docházku.
13:04	Vychovatelka dětem vysvětluje, co se dnes bude dělat.
13:05	Vychovatelka říká dětem, aby si sedly na koberec, kolem vychovatelky a poslouchaly. Ta oznamuje, že si na úvod přečtou pohádku. Pokračuje se ve čtení pohádky o lesních strašidlech. A potom má vychovatelka pro děti překvapení.
13:07	Vychovatelka na chvíli odbíhá.
13:10	Do třídy se vrací s obrovskou dýní. Po čtení budou vyřezávat obličej do dýně. Děti se radují. Hned se u dýně seběhnou, osahávají, zkouší ji zvednout. Ale dýně je těžká. Děti vypráví, jak maminka také vyřezávala, že jí mají na chalupě. Některé děti ani nevěděly, co to vlastně dýně je.
13:13	Vychovatelka dýni nechává položenou na zemi a děti posílá sednout si, k dýni se vrátí po pohádce. Děti si sedají, ale očima pořád sledují dýni.
13:13	Vychovatelka začíná číst.
13:16	Chlapci vyrušují. Vychovatelka podává chlapci knihu, má si jít sednout vedle ní a čte nahlas.
13:22	Chlapec dočítá příběh.
13:22	Vychovatelka knihu uklízí.
13:22	Vychovatelka děti posílá, aby se usadily do lavic. Rozdává jim bílé papíry. Děti se ptají, co budou dělat. Vždyť mají dlabat dýni. Vychovatelka jim vysvětluje, že na začátku si musí nejdříve obličej natrénovat, než se hned pustí do samotného vyřezávání. Podává šablonu, podle které si děti dýni na papír nakreslí a pak si ji vybarví a vystřihnou.
13:26	Šablona koluje po třídě. Děti se ptají, jak mají obličej nakreslit.
13:28	Vychovatelka jde k tabuli a kreslí jim vzorový obrázek. Ale nemusí se jím držet. Bude lepší, když si obličej vymyslí samy.
13:30	Obchází lavice, pozoruje, jak děti pracují.
13:40	Děti mají téměř hotovo.
13:42	Dětem, které už mají hotovo říká, aby srazily k sobě dva velké stoly, na které vychovatelka dává igelitový ubrus. Potom si k sobě volá dva statné chlapce, aby jí s dýní pomohli. Dýni pokládají na stůl.
13:42	Vychovatelka si odbíhá do kabinetu pro náčiní, jako je nůž, lžice a misky na odpadky.
13:45	Od dětí si vybírá papírové dýně. Dává si je na stůl a dětem oznamuje, že do zítra z nich udělá ve třídě výstavu.
13:45	Volá si děti k sobě. Shlukují se okolo stolu a dýně. Vychovatelka vysvětluje první krok, který se musí udělat, vyříznutí vrchní části. Bere do ruky nůž a odřezává víko dýně. Dětem vysvětluje, že tohle by doma měla udělat spíš maminka nebo tatínek, ať toto samy nedělají.
13:48	Po odříznutí vrchní části dětem ukazuje, jak dýně uvnitř vypadá. Každý si dýni prohlíží.
13:50	Ukazuje další krok. Bere do ruky lžici a ukazuje dětem, jak se musí vnitřku zbavit. Děti se dívají.
13:55	Vychovatelka podává lžici dívce, stojící hned vedle ní. Děti se překřikují, chtěly by taky dlabat. Vychovatelka jim vysvětluje, že se dostane na každého.
13:58	Po chvíli předává lžici dalšímu, který je na řadě. Děti stojí v řadě, ale předbíhají se, překřikují se.
13:58	Vychovatelka si děti při práci fotí.
14:00	Tři děti dýně moc nezajímá. Posedávají na koberci, hrají si se stavebnicí. Vychovatelka je nepřemlouvá. Pouze se zeptala, jestli se chtějí zapojit. Chlapci si hrají dál.
14:03	Vydlabává další dítě. Vychovatelka dýni stále přidržuje, protože děti při vydlabávání s dýní moc hýbou.
14:10	Děti se vystřídaly. Ptají se, co s hmotou, kterou vyndaly, bude dělat. Vychovatelka vysvětluje, že vnitřek se vyhazuje. Ze semínek se dělá olej nebo se můžou sušit. Ale hmota, kterou nechaly, se používá třeba na výrobu džusu, kompotu. Že má dýně mnoho využití.
14:10	Další je také estetická funkce.
14:10	Vychovatelka jde pustit hudbu.
14:11	Přistupuje ke stolu. Vysvětluje dětem, že teď je na řadě ta nejtěžší část, a to nakreslit obličej a pak ho vyřezat.
14:12	Vychovatelka fixem kreslí obličej na dýni. Pokaždé s dětmi konzultuje, zda se jim to líbí. Jestli má oko zmenšit nebo zvětšit. Děti nadšeně radí.
14:14	Po nakreslení bere vychovatelka nůž a opatrně vyřezává obličej.
14:15	Děti stojí okolo ní a pozorují. Tři chlapci si hrají se stavebnicí, dvě dívky si hrají s mobilem.
14:20	Vychovatelka dovyřezala obličej. Svolává děti k sobě, ukazuje jim výsledek. Dětem se moc líbí.
14:23	Po chvíli do třídy vstupuje vychovatelka z druhé třídy. Její oddíl také vyřezával. Sedla si k dětem a prohlíží si hotovou dýni.
14:25	Vychovatelka ze stolku bere svíčku. Poprosí chlapce stojícího u dveří, aby zhasl světlo. Dává svíčku do dýně, zapaluje ji a přidává víko.
14:25	Děti jásají. Chválí, jakou mají krásnou dýni. Pobíhají okolo a pořád si jí prohlížejí. I děti, které si hrály, chodí okolo stolu a pozorují.
14:27	Druhá vychovatelka odchází do své třídy.
14:30	Když se všichni dost vynadávaly, vychovatelka rozsvěcuje světlo.
14:30	Dýni s chlapci sundává ze stolu a dává ji na okno.
14:30	Vychovatelka říká dětem, co jí pomáhaly s dýní, aby omyly ubrus, složily ho. Sama omývá nádobí. Chlapcům říká, aby stoly dali zpět na svá místa.

Čas	Popis činnosti
13:00	Příchod dětí do družiny.
13:00	Vychovatelka si děti počítá, zapisuje docházku. Kontroluje lístečky, které jí děti během týdne nosily, zda mohou jít na exkurzi do zařízení Fokus.
13:00	Vychovatelka oznamuje dětem program dnešního dne. Čeká je exkurze, návštěva zařízení Fokus.
13:00	Vychovatelka má pro děti připravenou video ukázkou, aby dětem vysvětlila, do jakého zařízení se půjdou podívat. Většina dětí totiž nevěděla. Říká dětem, aby se posadily na koberec a v klidu se dívaly na krátký pořad v televizi. Aby se uvolnily po celém dni a jen se dívaly a poslouchaly.
13:05	Během programu jim vychovatelka odpovídá na otázky. Vysvětluje daný záznam.
13:10	Vychovatelka dále oznamuje, že ten, kdo se zúčastní výstavy, dostane za odměnu obrázek sovy, který si přidá do desek s odměnami.
13:10	Po skončení vychovatelka oznamuje, že po cestě bude spousta času, tak se budou moci zeptat na cokoliv. Ten, kdo neodevzdal lísteček nebo ten, kdo na výstavu jít nemá, zůstane ve druhé družině. Vychovatelka vyvolává děti, které zůstávají v družině. Ostatní se jdou do šaten obléknout.
13:10	Tři děti odvádí vychovatelka do vedlejší družiny. Dvě dívky odevzdaly lísteček s tím, že na výstavu nepůjdou a pro jednoho chlapce si přijde maminka.
13:10	Ostatní děti se šly do šaten převléct. V šatně je velký zmatek. Jelikož na výlet jdou dvě družiny společně. Děti na sebe křičí, chlapci skáčou po lavičkách. Dívkám házejí s čepicemi. Ani jedna vychovatelka zde není. Jedna je u sebe v kabinetu, převléká se a druhá šla odvést tři děti do vedlejší družiny.
13:11	Do šatny přichází učitelka z vedlejší třídy, kterou zmatek vyrušil z vyučování. Křičí na děti, aby se zklidnily, že se vedle učí a kde mají vůbec dozor. Děti odpovídají, že se šly vychovatelky obléct.
13:11	Vychovatelka přichází do šatny. Píská a zlobí se na děti. Říká, že doufala, že budou alespoň chvilku v klidu, když musela jít do vedlejší družiny. Učitelka z vedlejší třídy si ztěžuje, že děti dělaly hrozný zmatek. Vychovatelka jí vysvětluje, proč s dětmi nebyla. Učitelka odchází do své třídy.
13:12	Vychovatelka dětem oznamuje, že tohle bylo na posledy, že na žádnou výstavu jít nemusí. Můžou klidně zůstat ve družině a budou opisovat z knížky.
13:13	Děti odmouhávají, že za to nemůžou. Dívky žalují na chlapce, že jim brali čepice a bundy a házeli je po zemi. Chlapci si zase stěžovali na dívky.
13:14	Tři dívky už stojí připravené u dveří. Povídají si, jak to asi bude ve fokusu vypadat. A ukazují si, kolik si každá bere peněz, kdyby si tam chtěly něco koupit.
13:15	Do třídy přichází i druhá vychovatelka. Ta první druhé vysvětluje, co se tu dělo. Také ona je rozzlobená a dětem domlouvá.
13:17	Děti se ještě stále oblékají. Vychovatelky jim během toho říkají, aby se teple oblékly, že je venku zima a je poměrně dlouhá cesta. A aby si s sebou vzaly i peníze, mohou si na výstavě i něco pěkného koupit.
13:20	Děti stojí přichystané u dveří. Vychovatelky se ptají, zda si ještě nechce někdo dojít na záchod. Tři děti jdou do koupelny.
13:24	Vychovatelka určuje dvě dívky, aby šly jako první, protože dívky bydlí kousek od zařízení Fokus, tak znají cestu.
13:24	Vychovatelka počítá děti a odcházíme.
13:24	Vychovatelka říká dětem, aby se rovnaly do dvojic, aby šly jako spořádaná skupina. Vychovatelky vybraly začátek cesty parkem, aby děti mohly jít v klidu a prohlídnout si okolní park a nemusely dýchat výpary z aut.
13:27	S vychovatelkou jdou za ruce dvě dívky. Tři dívky by chtěly jít také za ruce, ale vychovatelka jim vysvětluje, že zpátky půjdou za ruce ony s ní.
13:30	Vychovatelka napomíná chlapce, aby šli rychleji, že mají mezi sebou velkou mezeru. Chlapci dobíhají.
13:34	Skupinka dětí se vychovatelky ptá, kam vlastně jdou, že neví, co je to Fokus. Některé děti odpovídají za vychovatelky, že se o tom bavily s rodiči a vysvětlovaly ostatním, co to je za zařízení. Vychovatelka do toho vstupuje a říká, že až přijdou na místo, že všem znovu vysvětlí, co je fokus za zařízení, že si ještě řeknou nějaká pravidla, která budou muset na výstavě dodržovat.
13:40	Vychovatelka volá na děti, aby se rovnaly do dvojic, že přicházíme k silnici.
13:40	Přicházíme k silnici. Vychovatelka volá na první dvojici, aby se zastavila. Jedna vychovatelka běží k první dvojici a převádí děti po přechodu. Druhá vychovatelka stojí na konci skupiny a čeká než všichni přejdou.
13:42	Dvě dvojice chlapců si vypráví o modelech aut, že si zítra každý do družiny přinese to své a budou mezi sebou závodit.
13:45	Přicházíme na místo. Před budovou vychovatelky opět připomínají, že jde o zařízení tělesně postižených, že se jdeme podívat na výstavu jejich výrobků. Znovu upozorňuje, že musí slušně pozdravit, až přijdou dovnitř, aby se chovaly všichni slušně. Vysvětlovala, že už v podobném zařízení jednou byly, takže už ví, jak se mají chovat. A kdyby měly jakékoliv dotazy ať se zeptají.
13:48	Vstupujeme dovnitř.
13:48	Hned mezi dveřmi nás vítá paní vedoucí. Děti jí zdraví. Paní vedoucí se představí a dětem na úvod vysvětluje pár informací k zařízení.
13:54	Děti mlčí. Poslouchají. A všechno si prohlížejí.
13:55	Paní vedoucí nás zve do místnosti, kde se koná výstava. Jsou zde výrobky dětí, ale i dospělých, kteří centrum navštěvují. Na stěnách je i řada fotek.
13:57	Za vychovatelkou přicházejí tři dívky a ptají se, co to na těch fotkách dělají. A co se jim vlastně stalo. Vychovatelka dívkám vše vysvětluje.
14:00	Dvě děti z centra jsou na výstavě také. Děti z družiny si je prohlížejí. Pak jdou za vychovatelkou a ptají se, co se jim stalo, že vypadají jinak. Vychovatelka se jim to opět snaží vysvětlit.
14:00	Tři chlapci si vybrali vánoční přání, říkají, že ho koupí mamince a dají jí ho k vánocům. Jdou pro vychovatelku a ptají se, jestli se bude maminkám také líbit. Vychovatelka chlapce chválí.
14:02	Jakmile děti viděly, že si chlapci kupují přáníčka, také si chtěly něco koupit. Čtyři dívky už to nebaví, tak postávají u vchodu a vypráví si, jak se těší domů, že se budou dívat na oblíbený seriál. A pozorují ostatní a dění kolem.
14:05	Dvě dívky centrum znají, docházejí sem s maminkou a pomáhají. Volají na vychovatelku, aby jí ukázaly fotky na zdi, na které jsou i ony. Vychovatelka se jde podívat, dívky moc chválí a volá k sobě ostatní děti, aby se šly také na spolužačky podívat.
14:07	Ostatní děti se dívek ptají, co tu vlastně dělají. Ptají se velmi na hlas, vychovatelka jim domlouvá, že se tu nesmí bavit tak nahlas. Dívky ostatním vysvětlují, že si sem chodí hrát a vyrábět.
14:10	Výstavu si děti prošly, některé už posedávají na židlích a nudí se. Některé děti jsou ve vestibulu, kde si kupují dobroty na cestu.
14:13	Dvě dívky si povídají, že si nebudou kupovat nic, že si peníze setří.
14:13	Jedna vychovatelka postává s dětmi a snaží se je nějak zapojit. Aby se nenudily. Ptá se jich, co se jim nejvíce líbilo. A co by si také mohli všichni společně vyrobit v družině.

14:17	Druhá vychovatelka vybírá nějaký dárek, který si koupí a nechají si ho v družině na hraní. Vybrala dva polštáře. Okolo ní stojí skupinka dětí, tak se ptá, který by se jim do družiny nejvíce hodil. Chlapcům se líbí s auty, dívkám zase ten žlutý. Nakonec vychovatelka kupuje oba. Vysvětluje dětem, že je to na dobrou věc.
14:20	Vychovatelky děkují paní vedoucí, že nás pozvala a loučí se s ní.
14:20	Loučí se i děti a vycházejí ze dveří.
14:22	Děti pobíhají venku. Skupinka dívek sedí na lavičce a ukazují si, co koupily. Tři chlapci běhají okolo budovy. Jedna dívka je okřikuje, že za chvíli přijde paní vychovatelka a bude se zlobit. Chlapci jí neposlouchají.
14:24	Vychovatelky přicházejí ven. Ptají se dětí, jak se jim líbilo. Děti říkají, že líbilo, jiné že už jsou unavené.
14:24	Vychovatelky se snaží s dětmi výstavu probrat. Ptají se, o jaké zařízení šlo, co mohly všechno vidět. Děti odpovídají.
14:29	Vychovatelka počítá děti a odcházíme. Rovná děti do dvojřadu.
14:29	Jdeme stejnou cestou.
14:30	Děti jsou velmi unavené.

Jméno vychovatelky	<u>14 denní plán</u>	od 2.11.	do 6.11.2009
		od 9.11.2009	do 13.11.2009

Pondělí do 14:30 Téma: Povídáme si o domácích zvířatech. Výroba papírového pejska
do 14:30 Téma: „Místo, kde žijeme“

Úterý do 14:30 Téma: „Člověk a jeho zdraví“-pečeme závin
do 14:30 Téma: „Člověk a jeho zdraví“-zapisujeme si recept

Středa do 14:30 Téma: „Lidé kolem nás“-návštěva sádek
do 14:30 Téma: „Člověk a jeho zdraví“-pečeme palačinky

Čtvrtek do 14:30 Téma: „Rozmanitost přírody“-procházka
do 14:30 Téma: Logopedie

Pátek do 14:30 Téma: „Rozmanitost přírody“-stavíme budku pro ptáčky a krmíme je
do 14:30 Téma: „Rozmanitost přírody“-procházka

.....
Čteme z knížky na pokračování. Průběžně vyhodnocujeme celodružinovou hru, hodnotíme chování dětí, hrajeme stolní, stavebnicové hry. Za příznivého počasí chodíme na procházky. Respektujeme individuální zájmy dětí

Jméno vychovatelky	<u>14 denní plán</u>	od 16.11.	do 20.11.2009
		od	do

Pondělí	do 14:30	Téma: „Rozmanitost přírody“-procházka
	do	Téma:

Úterý	do	Téma: Státní svátek - volno
	do	Téma:

Středa	do 14:30	Téma: „Kreativní tvorba“-drátkování
	do	Téma:

Čtvrtek	do 14:30	Téma: „Rozmanitost přírody“-výroba dýně
	do	Téma

Pátek	do 14:30	Téma: „Lidé kolem nás“-návštěva zařízení Fokus
	do	Téma:

.....

Čteme z knížky na pokračování. Průběžně vyhodnocujeme celodružinovou hru, hodnotíme chování dětí, hrajeme stolní, stavebnicové hry. Za příznivého počasí chodíme na procházky. Máme naplánovanou návštěvu do zařízení Fokus. Respektujeme individuální zájmy dětí.

ROZVRH HODIN

Den	Ročník	HODINY								Předmět podle učebního plánu	Počet hodin v ročníku									
		1. 8 ⁰⁰ - 8 ⁰⁰	2. 11 ⁴⁰ - 13 ⁰⁰	3. 13 ⁰⁰ - 14 ³⁰	4. 14 ³⁰ - 15 ⁰⁰	5. 15 ⁰⁰ - 15 ⁰⁰	6. 16 ⁰⁰ - 16 ³⁰	7. 16 ³⁰ - 17 ⁰⁰	8.		1.	2.	3.	4.	5.					
Pondělí				Místo kde žijeme.			Rekreační činnost. Konečná družina													
Úterý			oběd, stolní hyg.	Člověk a jeho zdraví.		Rekreační činnost.														
Středa		Ranní družina stolní a společ. hyg.	hygiena, obč. a kolektivní hyg. příprava na vychytání - přeulekání	Lidé kolem nás.	hygiena, sračinová hyg. didaktické hyg.	Rekreační činnost.														
Čtvrtek		Ranní družina stolní a společ. hyg.	Osobní a kolektivní hyg. příprava na vychytání - přeulekání	Lidé a čas.	Osobní hygiena, sračinová hyg. didaktické hyg.	Rekreační činnost.														
Pátek		Suchý týden ranní družina stolní a společ. hyg.		Rozmanitost přírody.		Rekreační činnost.														
										Týdenní počet hodin										

Příloha XVII

Základní škola a Mateřská škola Tábor

PRÍSPĚVKOVÁ ORGANIZACE

První vyučovací hodina začíná

- 7 -

ředitel/ka

třídní učitel/ka

111019 XVIII

Školní družina (školní klub) při [] škole

v []

Zápisní lístek do školní družiny (školního klubu) pro školní rok

Jméno záka: **JAN ARNOŠT**

Rodné číslo: **012013216141511** Zdravotní pojišťovna: **V I Ž I P**

Škola: **ZŠ MIKULÁŠE Z HUSI** třída: **2.B.**

Bydliště: **ULPÝ 75 JEJKOVICE-TAŘOP 390 01** č. tel: []

Upozornění na zdravotní problémy dítěte: []

Jméno a příjmení otce (zák. zástupce): **MICHAL ARNOŠT** č. tel: **744 150 523**

zaměstnání: **OSVČ** jeho zaměstnavatel: []

Jméno a příjmení matky: **PAVLINA ARNOŠTOVA** č. tel: **746 264 213**

zaměstnání: [] její zaměstnavatel: []

Počet dětí v rodině: **2** z toho nezaopatřených: **2**

Datum: **1.9.2009**

Arnošková
P
podpis otce, matky nebo zákonného zástupce

SEVT 49 184 0 SEVT 1988 1406 1852/2006

Záznamy o propuštění dítěte ze školní družiny (klubu)					
Den	Hodina	Změna od	Změna od	Změna od	Poznámka, zda dítě bude odcházet z družiny samo nebo v doprovodu (rodičů, sourozenců apod.)
Pondělí	14 ⁴⁵				
Úterý	15 ⁰⁰				
Středa	14 ⁴⁵				
Čtvrtek	14 ⁴⁵				
Pátek	15 ⁰⁰				
Sobota					

7 doprovodu rodičů a bratří

Upozornění rodičům:
Má-li být dítě uvolněno z družiny (klubu) dříve než v hodinu určenou na zápisním lístku, musí se předem prokázat písemným vyzváním rodičů.

IV. oddělení ŠD

ZÁŘÍ

- Odpočinková činnost** - Společná četba z dětských časopisů a oblíbených knih dětí, seznámení s řádem ŠD a pravidly při hrách a půjčování her. Využití počasí-vycházky do parku, k Jordánu, k Lužnici, do sadů a okolí školy.
- Zájmová činnost**
- PČ** - Společenské a kolektivní hry. Hry na počítači, stolní a stavebnicové hry.
 - PČ** - Obkreslování šablon, skládání z papíru – správné zacházení s nůžkami a lepidlem.
 - EČ** - Opakování známých písní.
 - PŘČ** - Poznáváme a určujeme plody podzimu.
 - TVČ** - Pobyt venku – míčové hry přeskočky přes švihadlo, soutěže dovedností a obratnosti.
- Příprava na vyuč.** - Tříbení smyslu pro rytmiku a opak. rytmů spojené se jmény, úklid v aktovkách a jejich ukládání.
- Jiné činnosti** - Seznámení se řádem ŠD, bezpečnost při hrách a přechodu na oběd.

ŘÍJEN

- Odpočinková četba** – společná četba (vybraná dětmi) volná zábava dětí pro jejich uvolnění (pod dozorem vychovatelky), volné kreslení. Stolní a stavebnicové hry.
- Zájmová činnost**
- PČ** – zaměření na správné přehýbání a skládání papíru, zacházení s lepidlem
 - EČ** – Učení jednoduchých tanečních kroků, pějme píseň dokola- opak.písní.
 - PŘČ**-Poznáváme vodní ptactvo, jejich zbarvení, krmení tvrdým chlebem. Sběr kaštanů a žaludů – krmení lesní zvěře.
 - TVČ**-Zaměřené na dopravní výchovu – poznávání dopravních značek, Správné přecházení vozovky. Soutěže ve družstvech, míčové hry.
- Příprava na vyuč.** - Didaktické hry, matematické vybarvovací obrázky.
- Jiné činnosti** - Správné návyky při úklidu po pracovní a výtvarné činnosti.

LISTOPAD

- Odpočinková činnost** – Společná četba z dětských časopisů, různé hádanky, četba na pokračování. Poslech pohádek na kazetách a videu.Stolní a stavebnicové hry.
- Zájmová činnost**
- PČ** – Zaměření na poznání krás podzimu při pobytu venku. Sbírání a lisování listů, výroba obrázků, barvy a frotáž listů, rozeznávání listů.Celoroční soutěž o zvířátka (obratná kočička, chytrý pejsek, moudrá sova, slavík umělec, delfin Dominik, pilná včelka.)
 - EČ** – Hra na flétnu a kytaru spojená s hádáním písní, učení písně A tanečku – Já jsem vaše kámoška.
 - PŘČ**-Určování listů.

- TVČ-Dopravní výchova – řízení křižovatky příslušníkem a semaforem.
Soutěžení jednotlivců v obratnosti.
- Příprava na vyuč. – Hry k výcviku smyslů.
Jiné činnosti - Pořádek v šatnách, vztahy mezi dětmi, individuální rozhovor s dětmi (logopedie), chování v jídelně, správné stolování.

PROSINEC

- Odpočinková činnost – Relaxace při hudbě, vyprávění o vánočních zvycích, sledování a poslech pohádek. Rozhovory o zimě, volné hry.
- Zájmová činnost PČ – Výroba ozdob, vánočních dárek pro rodiče a sourozence, výzdoba třídy, nástěnky.
EČ – Opakování a nácvik koled, poslech koled, vánoční básně a písně.
PŘČ-Všimáme si proměn zimy a jejich charakteru, krmíme ptáčky.
TVČ-Využití sněhu při vycházkách- stavění sněhuláků, vycházka do lesa- Nadílka pro zvířata.
- Příprava na vyuč. - Čtení z čítanek, dětských časopisů, třibení smyslu pro rytmus, nácvik na vánoční besídku.
Jiné činnosti - Zaměření na vánoční výzdoby kolem nás (vyzdobené město).
Vánoční besídka – spojená s ochutnávkou cukroví, předáním dárečků.

LEDEN

- Odpočinková činnost – Vyprávění o vánočních dárcích a zážitcích z vánoc, četba z nových knih. Moje nejoblíbenější hračka, nové hry, ve školní družině. Vycházky a odpolední videodružina.
- Zájmová činnost PČ – Zaměřena na zasněženou krajinu. Výrobky spojené se sněhem. Sněhuláci z papíru – mobil, loutka. Výrobky k zápisu dětí do prvních tříd.
EČ- Píseň – „My tři králové „ – vysvětlení této tradice . Zdokonalování u Děti rytmické pravidelnosti v pohybových hrách. Básnička-Měsíce.
PŘČ-Poznáváme živočichy žijící na severním pólu. Určování zvířat podle Obrázků.
TVČ-Využití sněhu při vycházkách – hody sněhovou koulí na cíl a dálku. Sáňkování, klouzání a bruslení.
- Příprava na vyuč. - Čtení z knížek od Ježíška, vyprávění o knihách, v souvislém projevu Vyjádřit prázdninové zážitky.
Jiné činnosti - Prohlubovat u dětí kladné charakterové vlastnosti při různých činnostech. Správné uložení úkolů a povinností.

ÚNOR

- Odpočinková činnost - Čtení z knížky na pokračování. Vybarvování a obkreslování obrázků se zimní tematikou, stolní a stavebnicové hry. Při vycházkách využití sněhu. Odpolední video-družina.
- Zájmová činnost PČ – Zaměřena na období masopustního veselí a rozpustilých zábav.

Výroba karnevalových masek, brýlí na maškarní bál zde ve školní Družině.

EČ – Upevňovat u dětí rytmickou chůzi, běh, pohyby rukou, trupu a hlavy podle charakteristické hudby, opakování písni se zimní tematikou.

PŘČ- Staráme se o ptáčky-sypání do krmítek. Vyprávění o zvířatech, přestupný rok- vysvětlení tohoto pojmu.

TVČ- Nacvičování různých disko-tanců na maškarní bál při reprodukční Hudbě. Při vycházkách využití sněhu- cestičková honička.

Příprava na vyuč.

- Umět pomoci konkrétních předmětů, obrázků a hádanek řešit problém. Správně a souvisle vyjadřovat charakter jednotlivých předmětů (hry s jednoduchými obrázky).

Jiné činnosti

- Přizpůsobit se bez obtíží dennímu režimu, respektovat jej a umět reagovat i na případné změny. Pořádek v šatnách a kolem sebe.

BŘEZEN

Odpočinková činnost - Čtení na pokračování z knih nejvíce oblíbenými dětmi.(Domácí knihovnička) . Kolektivní hry, vycházky do okolí školy.

Zájmová činnost

PČ- Rozvíjet u dětí soustředěnost, pozornost, aktivitu, samostatnost, pečlivost a zručnost při skládání papíru.

EČ- Báseň na březen, písničky o ptáčcích a květinách. Píseň-Voláme sluníčko. Doprovod rytmické nástroje.

PŘČ-Sledujeme tání sněhu, pozorování vodních toků, návštěva vodopádu.

TVČ-Při pobytu v tělocvičně vést děti k obratnosti, pohotovosti, cvičit sílu a překonání strachu.

Příprava na vyuč.

- Zaměření na správnost slovních tvarů – tvoření co nejvíce slov Rozvoj souvislého vyjadřování, metoda reprodukce.Správná výslovnost.

Jiné činnosti

- Upevňovat u dětí časové představy související s činnostmi , které pravidelně konají např. správné zacházení s knihou, obalování knih, návštěva knihovny.

DUBEN

Odpočinková činnost - Četba na pokračování, četba z dětských časopisů. Relaxace při hudbě, Poslech pohádek z kazet, stolní a stavebnicové hry. Vyprávění o jaru. Vycházky ,video-družina.

Zájmová činnost

PČ - Zaměřena na velikonoční oslavy. Pletení pomlázky, zdobení kraslic. Výroba pišťalky. Malované velikonoční obrázky.

EČ - Písnička při výrobě pišťalky, říkanky při koledování.

PŘČ – Nastalo jaro – změny v přírodě v tomto ročním období.

TVČ - Pohybové a míčové hry v přírodě.

Příprava na vyuč.

- Umět a pojmenovat a rozlišovat podle zvuku některé ptáčky – při Vycházkách v přírodě. Jarní květiny.

Jiné činnosti

- Návštěva velikonoční výstavy, soutěž o nejlépe namalovanou kraslici.

KVĚTEN

- Odpočinková činnost** - Četba na pokračování. Kreslení, obkreslování šablon. Kolektivní Odpočinkové hry.
- Zájmová činnost** PČ - Zaměřena na jarní tematiku výroba papírové čarodějnice, tajemství Pro maminku.
EČ - Báseň na květen, zpívání písni při kytaře, básničky pro maminku.
PŘČ- Vyprávění o zvířatech a ptácích, kdy se probouzejí, jak spí, pozorování kvetoucích rostlin a stromů při vycházkách.
TVČ- Využíváme hezkého počasí, míčové hry, hry se švihadlem, vycházky do lesa , závodivé hry- běžecké, překážkové.
- Příprava na vyuč.** - Didaktické hry – početní řetězce, myslím si číslo, početní obrázky. Pamětní hry.
- Jiné činnosti** - Vést děti k pořádku ve škole, úklid v okolí školy, v parku. Sledovat Čistotu ve městě a okolí svého bydliště.

ČERVEN

- Odpočinková činnost** - Společná četba. Vyprávění o prázdninách, příprava na tábor, příprava na výlet, stolní a stavebnicové hry, odpolední videodružina.
- Zájmová činnost** PČ - Co vše se dá vyrobit ze stromu a kolik živočichů tam žije. Květinový vodopád-výzdoba oken.
EČ - Písňe k táboráku, doprovod kytara.
PŘČ- Hvězdná obloha. Co víš o padajících hvězdách, přírodní úkazy- Duha, ozvěna, zatmění slunce, sopečná činnost, zemětřesení, povodeň.
TVČ- Soutěžení ve družstvech. Vycházka s branou tematikou-šipkovaná.
- Příprava na vyuč.** - Řešení různých druhů hlavolamů- soutěžení s přemýšlením, sestavení Správných úkolů a řešení.
- Jiné činnosti** - Příprava na družinový výlet, vybavení jednotlivce, bezpečnost o výletě a Hlavních prázdninách.

Od října bude děti provázet celoroční hra z časopisu Pastelka – Kouzelný svět pohádek. Dále Budeme pokračovat při hodnocení jednotlivých úkolů ve zvířátkách.